

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

KIRŞEHİR ÇOCUK FOLKLORU

Kübra NİZAMOĞLU BABACAN

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KIRŞEHİR ÇOCUK FOLKLORU

Kübra NİZAMOĞLU BABACAN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Halkbilimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Kübra NİZAMOĞLU BABACAN tarafından hazırlanan “Kırşehir Çocuk Folkloru” başlıklı bu çalışma, 16/12/2022 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hamiye DURAN (Başkan)

Prof. Dr. F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI (Danışman)

Doç. Dr. Zehra KADERLİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir.
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.

...../...../.....

Kübra NİZAMOĞLU BABACAN

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında zgn olduğunu, **Prof. Dr. Fatma Gülay MİRZAOĞLU** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Kübra NİZAMOĞLU BABACAN

TEŞEKKÜR

Çocuk folklorunun konu edildiği bu çalışmanın her aşamasında bana zaman ayırarak, bilgi birikimi ve tecrübesiyle yol gösteren, bana her daim inanan sayın danışman hocam Prof. Dr. F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI'ya teşekkürü bir borç bilirim. Aynı zamanda değerli jüri üyeleri Prof. Dr. Hamiye DURAN hocama ve Doç. Dr. Zehra KADERLİ hocama teşekkür ederim.

Saha araştırması için sık sık ziyaret etmem gereken Kırşehir ilinde uğradığım tüm ilçe ve köy sakinlerine teşekkür ederim. Bilgilerini benden esirgemeyen, tecrübe ve deneyimleri ile tezimin oluşmasını sağlayan akrabalarım ve misafirperverlikleri ile bana kapılarını açan tüm kaynak kişilere teşekkür ederim.

Zorlu derleme sürecimde sahada her daim yanımda olan, maddi manevi desteğini her zaman üzerimde hissettiğim, bana benden çok inanan kıymetli eşim Kazım BABACAN'a ve henüz birkaç aylık dünya serüveninde olmasına rağmen zaman zaman vaktinden çalmak zorunda kaldığım oğlum Atlas Ege BABACAN'a teşekkür ederim. Tez sürecimin tamamında her türlü desteklerini üzerimde hissettiğim bu yola baş koymamı sağlayan, yol göstericim ağabeyim Ahmet NİZAMOĞLU'na, sevgili anneme ve babama teşekkür ederim.

ÖZET

NİZAMOĞLU BABACAN, Kübra. *Kırşehir Çocuk Folkloru*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2023.

Çocuk folkloru, halkbilimi içerisinde yer alan, konusu çocuklar ve çevresi ile sınırlandırılan müstakil bir çalışma alanıdır. Çocuk kavramının muhtevasını anlamak, çocuk folklorunu anlamak için önem arz etmektedir. Çocuk folklorunda ürünleri oluşturan ve uygulayanlar yalnızca çocuklarla sınırlı değildir. Çocuğun etrafında gelişen ve şekillenen olguların tamamı çocuk folkloru içerisinde yer alabilir. Dolayısıyla çocuk folkloru, anne adayları gebelik kalmak istediği an başlamaktadır.

Bu çalışmanın asıl amacı Kırşehir yöresinde yer alan, çocuğa dair folklor ürünlerini derleyerek aktarmaktır. Bu bağlamda İç Anadolu bölgesinin Kırşehir ilinden derlenmiş olan Çocuk folkloru ürünleri içerisinde, çocuğa dair inanış ve uygulamalar, çocuk etrafında şekillenen sözlü edebiyat ürünleri, çocuk etrafında şekillenen maddi kültür öğeleri ve çocuk oyunları konu edilecektir. 106 yetişkin, 40 çocuk olmak üzere toplam 146 kişi ile görüşülerek bahsi geçen folklor ürünleri derlenmeye çalışılmıştır. Kırşehir ve ilçelerinde yaşayan, özellikle çocuk kültürü ürünlerini yaşattığı düşünülen bölgelerdeki kültürel öğeler, değişen ve gelişen dünyada çocuk ve çocuk kültürü ürünlerinin nasıl etkilendiği, çocuk kültürünün maddi ve manevi unsurlar çevresinde ne gibi değişim ve dönüşümler geçirdiğine odaklanılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında araştırmanın konusu, amacı, kapsam ve sınırlılıkları, yaklaşım, yöntem ve teknikleri hakkında bilgi verilmiştir. Derlemede kullanılan yaklaşım ve yöntemler aktarılmıştır. Birinci bölümde Araştırma alanı olan Kırşehir'in tarihi, fiziki çevresi, idari yapısı, ekonomik durumu kısaca anlatılmıştır. Ayrıca bu bölümde çocuk folkloru üzerine yapılan çalışmaların Türkiye ve Kırşehir'dekileri ele alınmıştır. İkinci bölümde görüşme ve gözlem yoluyla derlenen çocuk etrafında şekillenen çocuğa dair inanış ve uygulamalar, gebelik öncesi, gebelik sonrası ve gebelik sonrası olmak üzere üç başlıkta ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çocuk etrafında şekillenen sözlü edebiyat ürünlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde çocuk etrafında şekillenen maddi kültür öğeleri incelenmiştir. Beşinci bölümde çocuk oyunlarının isimleri ve oynanış şekillerine yer verilmiştir. Anket sonuçları bölümünde Kırşehir'de 9-10 yaş aralığındaki 40 çocuğa

uygulanan ankete yer verilmiş ve sonuçlar kısaca değerlendirilmiştir. Kaynak kişi bilgisi bölümünde görüşülen kişilerin adı soyadı, doğum yeri ve yılı, mesleği, eğitim durumu ve memleketine dair bilgiler aktarılmıştır. Kaynakça bilgisinin ardından metin içine yerleştirilmeyen fotoğraflar için ek fotoğraflar bölümü oluşturulmuştur. Son olarak ise Fotoğraf dizinine yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler

Kırşehir, Çocuk, Çocuk Folkloru, Kültür, Oyun, Çocuk Oyunları.

ABSTRACT

NİZAMOĞLU BABACAN, Kübra. *Kırşehir Child Folklore*, Master's Thesis, Ankara, 2023.

Children's folklore is an independent field of study within folklore, the subject of which is limited to children and their environment. Understanding the content of the concept of child is important for understanding children's folklore. Those who create and implement products in children's folklore are not limited to children. All of the phenomena that develop and take shape around the child can be included in children's folklore. Therefore, children's folklore begins the moment the expectant mother wants to conceive.

The main purpose of this study is to compile and transfer folklore products about children in Kırşehir region. In this context, the children's beliefs and practices, oral literature products shaped around children, material cultural elements shaped around children and children's games will be the subject of children's folklore products to be compiled from the province of Kırşehir in the Central Anatolian region. A total of 146 people, 106 adults and 40 children, were interviewed and the mentioned folklore products were tried to be compiled. It will focus on the cultural elements living in Kırşehir and its districts, especially in the regions that are thought to keep children's culture products alive, how children and children's culture products are affected in the changing and developing world, what kind of changes and transformations children's culture undergoes around material and spiritual elements.

In the introduction part of the study, information is given about the subject, purpose, scope and limitations of the research, approach, methods and techniques. The approaches and methods used in the compilation are explained. In the first chapter, the history, physical environment, administrative structure and economic situation of Kırşehir, which is the research area, are briefly explained. In addition, in this section, studies on children's folklore in Turkey and Kırşehir are discussed. In the second part, beliefs and practices about the child shaped around the child compiled through interviews and observations are discussed under three headings: pre-pregnancy, during pregnancy and after pregnancy. In

the third part, oral literature products shaped around children are included. In the fourth chapter, the material culture elements shaped around the child were examined. In the fifth chapter, the names of children's games and the way they are played are given. In the section of the survey results, the survey applied to 40 children between the ages of 9-10 in Kırşehir is included and the results are briefly evaluated. In the source person information section, information about the name, surname, place and year of birth, profession, education level and hometown of the people interviewed was given. After the bibliography information, an additional photo section has been created for the photos that are not included in the text. Finally, there is the Photograph directory.

Keywords

Kırşehir, Children, Children's Folklore, Culture, Games, Children's Games.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: ARAŞTIRMA ALANI VE ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA GENEL BİLGİLER	10
1.1. KIRŞEHİR’İN TARİHİ	10
1.2. KIRŞEHİR’İN FİZİKİ ÇEVRESİ	10
1.2.1. Yer Özellikleri	10
1.2.2. Bitki Örtüsü.....	11
1.2.3. Hayvan Türleri.....	13
1.3. KIRŞEHİR’İN İDARİ YAPISI	13
1.4. KIRŞEHİR’İN EKONOMİK DURUMU	14
2.ÇOCUK FOLKLORU VE ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	14
2.1. ÇOCUKLUK KAVRAMI VE ÇOCUK FOLKLORU	14
2.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	16
2.3. KIRŞEHİR ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR	24
2.BÖLÜM: ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN İNANIŞ VE UYGULAMALAR	
26	
2.1.GEBELİK ÖNCESİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR	27

2.1.1.Gebe Kalmak İçin Gerçekleştirilen İnanış ve Uygulamalar	28
2.1.1.1. Dinsel Büyüsel İçerikte Olanlar.....	28
2.1.1.2. Halk Hekimliği ile İlgili Olanlar.....	32
2.1.2. Gebe Kalmayı Engellemek İçin Gerçekleştirilen İnanış ve Uygulamalar	34
2.2. GEBELİK SIRASI İNANIŞ VE UYGULAMALAR	35
2.2.1. Aşerme ile İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	35
2.2.2. Cinsiyet Tahmini Üzerine İnanış ve Uygulamalar.....	36
2.2.3. Hamile Kadınların Yapmaması Gereken Davranışlar ile İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	37
2.2.4. Hamile Kadının Bakmaması Gereken Şeyler ile İlgili İnanış ve Uygulamalar	38
2.2.5. Doğumu Kolaylaştırmaya Yönelik İnanış ve Uygulamalar.....	38
2.2.6. Doğuma Hazırlık Aşaması.....	39
2.3. DOĞUM SONRASI İNANIŞ VE UYGULAMALAR	41
2.3.1. Anne ile İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	41
2.3.1.1. Anneye Verilen Doğum Hediyeleri	41
2.3.1.2. İlk Süt.....	42
2.3.1.3. Sütün Artması veya Kesilmesi.....	43
2.3.1.4. Al Basması.....	44
2.3.2. Çocuk ile İlgili İnanış ve Uygulamalar.....	45
2.3.2.1. Çocuğa Götürülen Hediyeler	45
2.3.2.2. Göbek Bağı ve Çocuğun Eşi.....	46
2.3.2.3. Ad Koyma.....	47
2.3.2.4. İlk Banyo ve Kundaklama	48
2.3.2.5. Saç ve Tırnak Kesme	49
2.3.2.6. Kırk Uçurma Banyosu	49
2.3.2.7. İlk Diş	50
2.3.2.8. Yürümeye Başlama.....	52
2.3.2.9. Konuşmaya Başlama	52
2.3.2.10. Sütten Kesme	53
2.3.2.11. Fazla Ağlayan Çocuk.....	54
2.3.2.12. Sünnet	54
2.3.2.13. Nazar	55

3. BÖLÜM:ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN SÖZLÜ EDEBİYAT	
59	
3.1. NİNNİ	59
3.2. TEKERLEME	60
3.3. BİLMECE	62
3.4. MASAL	64
3.5. MÂNİ	67
3.6. ALKIŞ	68
3.7. KARGIŞ	69
4. BÖLÜM:ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN MADDİ KÜLTÜR	
ÖGELERİ	71
4.1. BEŞİK VE SALINCAK	71
4.2. YATAK MALZEMELERİ	73
4.3. ÇOCUK GİYİMİ	73
4.3.1. Başlık/ Takke / Şapka	75
4.3.2. Ayakkabı / Patik / Çorap.....	76
4.3.3. Yelek / Hırka.....	79
4.3.4. Zıbın.....	80
4.3.5. Pantolon	81
4.3.6. Kundak.....	82
4.4. OYUNCAKLAR	83
4.4.1. Bisiklet.....	83
4.4.2. Salıncak.....	84
4.4.3. Düdük.....	86
4.4.4. Araba / Traktör.....	87
4.4.5. Top.....	89
4.4.6. Topaç	89
4.4.7. Bebek	90
4.4.8. Uçurtma	90
4.4.9. Sapan.....	91
4.5 YEMEK MALZEMELERİ	92

4.5.1. Yoğurt / Tereyağı / Peynir	92
4.5.2. Meyve Kuruşu.....	94
4.5.3. Tarhana	96
4.5.4. Pekmez.....	96
5. BÖLÜM:ÇOCUK OYUNLARI.....	98
5.1. ÇELİK ÇOMAK	99
5.2. KÖREBE.....	100
5.3. SİMİT	100
5.4. DAMA KELLE FIRLATMA	101
5.5. SOBELEMECE	101
5.6. SAKLAMBAÇ	101
5.7. BEŞTAŞ.....	102
5.8. CIZBIZ	104
5.9. İSTOP	105
5.10. KABAK	106
5.11. YÜZÜK KİMDE.....	107
5.12. MİSKET	107
5.13. İLİK / TASO	108
5.14. TAKIM KARTLARI	108
5.15. KÖŞE KAPMACA	109
5.16. YERDEN YÜKSEK	109
5.17. YAKARTOP / YAKANTOP	109
5.18. DALYE (DALYA) / CINCIK KIRMA (7-9 TAŞ)	109
5.19. SEKSEK.....	110
5.20. İP ATLAMA	110
5.21. ÇAMUR.....	111
5.22. GÖMME.....	111
5.23. MENDİL SAKLAMA	111
5.24. TEK TAŞ.....	111
5.25. EVCİLİK.....	111
5.26. ÇEMBER ÇEVİRME	111

5.27. DİĞER.....	111
SONUÇ.....	112
ANKET SONUÇLARI	115
KAYNAK KİŞİ BİLGİLERİ	120
KAYNAKÇA	125
EK 1. FOTOĞRAFLAR.....	134
EK 2. FOTOĞRAF DİZİNİ	147
EK 3. ORJİNALLİK RAPORU	151
EK 4. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ	151

KISALTMALAR DİZİNİ

Bkz.: Bakınız

Km: Kilometre

M: Metre

M.Ö.: Milattan Önce

S.: Sayfa

Ss.: Sayfa sayısı

Akt.: Aktaran

Çev.: Çeviren

GİRİŞ

Araştırmanın konusu çocuk folkloru ile ilgilidir. Çocuk folkloru öncelikle çocuklarla ilgilidir. Bu nedenle çocuk folkloru kavramı, çocuğa dair maddi manevi tüm kültürel unsurları içerisinde barındırmaktadır. Çocuk folkloru, halkbilimi içerisinde yer alan, konusu çocuklar ve çevresi ile sınırlandırılan müstakil bir çalışma alanıdır. Çocuk kavramının muhtevasını anlamak, çocuk folklorunu anlamak için önem arz etmektedir. Çocuk folklorunda ürünleri oluşturan ve uygulayanlar yalnızca çocuklarla sınırlı değildir. Çocuğu doğrudan veya dolaylı yollar ile etkileyen, çocukla arasında herhangi bir şekilde ilişki bulunan tüm unsurlar çocuk folkloru içerisinde yer alabilir. Bunlar çocuğa dair inanışlar, uygulamalar, ritüeller, anne çocuk ilişkisinde yer alan uygulamalar, çocuk ve toplum, çocuk ve oyun, çocuk ve sözlü kültür ürünleri şeklinde çeşitlendirilebilir.

Bu çalışmada, İç Anadolu bölgesinin Kırşehir ilinden derlenecek olan Çocuk folkloru ürünleri, çocuğa dair inanış ve uygulamalar, çocuk etrafında şekillenen sözlü edebiyat ürünleri, çocuk ve çevresinde şekillenen maddi kültür öğeleri ve çocuk oyunları konu edilecektir. Kırşehir ve ilçelerinde yaşayan, özellikle çocuk kültürü ürünlerini yaşattığı düşünülen bölgelerdeki kültürel öğeler, değişen ve gelişen dünyada çocuk ve çocuk kültürü ürünlerinin nasıl etkilendiği, çocuk kültürünün maddi ve manevi unsurlar çevresinde ne gibi değişim ve dönüşümler geçirdiğine odaklanılacaktır.

Araştırmanın temel amacı, Türk kültürü içerisinde mühim bir yere sahip olan çocuk folklorunu, bulunduğu konum itibariyle Türkiye'nin orta bölgelerinde yer alması ve daha önce bu konuda çalışılmamış bir bölge olması bakımından araştırma sahası olarak seçilen Kırşehir ili içerisinde maddi ve manevi tüm boyutları ile derlemek ve değerlendirmektir. İç Anadolu bölgesinin ve Kırşehir ilinin çeşitlilik gösterebilen bir inanç coğrafyası olması bakımından kendine özgü sosyal yapıları, dili, sözlü anlatı türleri, gelenek göreneklere, kılık kıyafetleri, geçiş dönemi ritüelleri, çocuk kültürü ürünleri bulunmaktadır.

Bu yüzden geniş bir alan olan çocuk folkloru alanının küçük bir örneği sayılabilecek "Kırşehir Çocuk Folkloru" çalışmasının yapılması hedeflenmektedir. "Kırşehir Çocuk Folkloru" adlı bu çalışma ile Kırşehir çocuk folkloruna ait her türlü ürünün geçmişten

günümüze değişimine dair bilgileri derlemek çalışmanın diğer amaçlarından biridir. Geçmişten günümüze değişen kültürel değişimler, çocuk kültürünü oluşturan maddi ve manevi unsurlar etrafıca tespit edilmeye çalışılacaktır. Çocuk folklor ürünlerinin her bölgede yeterince derlenmediği açıktır. Değişen dünya ve gelişen teknoloji gibi farklı sebeplerle çocuk folklor ürünlerinde değişimler meydana gelmektedir. Bu araştırma zaman geçtikçe azalmaya yüz tutmuş çocuk folklor ürünlerini maddi ve manevi tüm unsurları kapsayacak şekilde, halkbilimi bakış açısı ile İç Anadolu bölgesinin Kırşehir ilinde araştırmayı hedefleyen ilk çalışma olacaktır. Çocuğa dair kültürel unsurların halkbilimi bakış açısıyla derlenmesi ve değerlendirilmesi bakımından bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek olması ve halkbilimi disiplini içerisinde çocuk kültürü çalışmalarının artırılması amaçlanmaktadır.

Araştırma konusunun ve amacının belirlenmesinin ardından araştırma kapsamının ve sınırlılıklarının belirlenmesi gerekir. Çalışmanın verimli olabilmesi adına konuya sınırlamalar getirilmelidir.

Araştırmaya Kırşehir ilindeki ve ilçelerindeki çeşitli yaş, cinsiyet ve statüdeki kişiler dâhil edilecektir. Kırşehir ili Akpınar ilçesi özelinde gerçekleştirilen çalışmaya, gerek duyulması halinde çevre ilçeler ve köyler de dahil edilecektir. Çalışmanın temel amacı Kırşehir'deki çocuk folklor ürünlerini maddi ve manevi boyutlarıyla derlemek, tespit edilen maddi manevi unsurları kayıt altına alarak gelecek nesillere aktarımını sağlamak, somut olmayan kültürel mirasın kalıcılığını sağlamak ve Kırşehir ilinin yerel kültürüne katkı sağlamaktır.

Araştırmada kültürel bellekteki çocuk kültürü unsurlarını koruyup yaşatma ve gelecek nesillere aktarmada, birinci kuşak ile diğer kuşakların arasında statü ve rolleri üstlenme süreçleri değerlendirilecektir.

Araştırma içerisinde yer alan çocuk folkloru ile ilgili verilerin elde edilmesinde kullanılan temel yöntem saha araştırması¹ yöntemidir. Saha araştırmasının yanı sıra, teorik bilgiler ve kimi bilimsel değerlendirmeler için yazılı kaynaklardan yararlanma yöntemi de kullanılmıştır. Saha araştırması yapılırken gözlem tekniklerinden katılımlı gözlem,

¹ Araştırma konusuyla ilgili halk kültürü unsurları hakkında bilgi almak için söz konusu unsurların yaşadığı topluluğa giderek çalışmalarda bulunmaya "saha (alan) çalışması" denir (Çobanoğlu 2012: 65).

katılımsız gözlem ve mülakat² yoluyla derleme yapılmıştır. Kaynak kişilere yöneltilecek sorular önceden hazırlanmış ve çalışmanın ek bölümünde bu sorulara yer verilmiştir. Yapılan görüşmelerde gönüllülük ön planda tutulmuştur. İlk olarak araştırma konusu ile ilgili literatür taraması yapılarak gerekli teorik bilgilere ulaşılmıştır. Yazılı kaynaklardan yararlanma yönteminde konu ile ilgili kitap, makale, süreli yayın, YÖK Dokümantasyon Merkezinde bulunan tezler ve j-store gibi kaynak arama tabanlarından kaynaklar araştırılmıştır. Araştırma içerisinde bağlam merkezli halkbilimi kuramlarından İşlevsel Halkbilimi Kuramı ve Performans Teoriden faydalanılmıştır.

Bilimsel araştırma ve çalışmalarda kullanılan yöntem ve teknikler, amaca ulaşmaya yönelik önemli bir adımdır. Kullanılan yöntem ve tekniklerin araştırmaya uygun ve doğru seçilmesi, yapılan çalışmanın başarısını etkilemektedir. Araştırmacının yapması gereken ilk şeylerden biri çalışmasına uygun metotları belirlemektir.

Kırşehir Çocuk Folkloru adlı bu çalışmamız içeriği gereği bir alan çalışması olduğundan kullanılan temel metot ‘Alan Araştırması’dır. Kırşehir yöresinde gerçekleştirilen derleme mekanlarında “Gözlem, Mülakat, Kılavuz Kişilerden Yararlanma” teknikleri kullanılmıştır. Belirlenen araştırma konusu hakkında ilgili bölgeye gidilerek oranın halk kültürüne dair bilgi almak için çalışmalarda bulunulmasına “alan araştırması” denilir. Özkul Çobanoğlu’na göre alan araştırması, araştırılan konuya ve amaca uygun insanlardan bilgi toplamak, bölge halkı tarafından kabul edilebilir bir rolle aralarına katılmak suretiyle davranışlarını gözlemlemek ve bu gözlemlerin gözlenen kişiye herhangi bir zararı olmadan raporlanması ve bilimsel çalışmalarda kullanılmaya hazır hale getirilmesidir (Çobanoğlu 2015: 73).

Kırşehir Çocuk Folkloru adlı çalışmamızda alan olarak belirlenen Kırşehir yöresinde, kaynak kişilere karşılıklı görüşme tekniği uygulanarak veriler toplanmıştır. Bu esnada kaynak kişilere daha önceden belirlenen şu soruları yönelttik:

Çocuk Doğmadan Önceki Süreç

- Ailenin evlat sahibi olup olmaması toplum içerisinde ne derece önemlidir?

² Araştırma esnasında kaynak kişilere bağlı olarak mülakat tekniklerinden yönlendirilmiş görüşme ve yönlendirilmemiş görüşmenin her ikisi de kullanılmıştır.

- Çocuk sahibi olmak istemeyen anne- babalar ile karşılaşıyor musunuz? Evet ise, bu durum hakkında düşünceleriniz neler?
- Çocuğu olmayan kadınlara ne gibi isimler verilmektedir?
- Gebe kalmak isteyen kadınlar hangi mekanları ziyaret etmektedir?
- Gebe kalmak için hangi halk hekimliğı uygulamaları gerçekleştirilir?
- Çocuk sahibi olmak isteyen ebeveynler için hamilelik öncesinde gerçekleştirilen diğer inanış ve uygulamalar nelerdir?

Çocuğa Hamile İken Geçirilen Süreç

- Hamilelik esnasında kadın ve erkekten beklenen davranışlar nelerdir?
- Hamilelik sürecinde ne gibi inanış ve uygulamalar yapılmaktadır?
- Hamile kadına hangi isimler verilmektedir?
- Aşermeyi nitelerek için hangi isimlendirmeler kullanılmaktadır?
- Aşeren kadın, aşerdiğini yiyemezse veya yemezse ne olur?
- Hamile kadın hangi davranışlardan kaçınmalıdır?
- Hamilelik esnasında kadın nelere bakmalı, nelere bakmamalı?
- Bebeğin cinsiyetine dair öne sürülen tahminler için hangi uygulamalar yapılmaktadır?
- Doğumu kolaylaştırmak veya anne ve bebeği rahatlatmak için ne gibi yöntemler uygulanmaktadır?
- Doğuma hazırlık sürecinde bebek için neler yapılmaktadır/ hazırlanmaktadır?
- Başlamak üzere olan doğum esnasında ne gibi hazırlıklar yapılır?
- Doğumda hangi malzemeler kullanılır?
- Doğumda anneye kim/kimler eşlik eder?
- Bebeği kim doğurtabilir?

Çocuk Doğduktan Sonraki Süreç

- Doğum sonrasında yapılan inanış ve uygulamalar nelerdir? Bu uygulamalar hangi amaca hizmet etmektedir?
- Doğum yapan kadına hangi isimler verilir?
- Anneye verilen doğum hediyeleri nelerdir?
- Bebeğe verilen hediyeler nelerdir?
- İlk süt hakkındaki inanış ve uygulamalar nelerdir?

- Anne sütünü artırmak için uygulanan yöntemler nelerdir?
- Anne sütünün kesilmesi ile ilgili inanış ve uygulamalar nelerdir?
- Nazardan korunmak için hangi uygulamalar yapılmaktadır?
- Al basması, cin gibi kötü ruhlardan korunmak için neler yapılır?
- Göbek bağı ile ilgili inanış ve uygulamalar nelerdir?
- Çocuğa ad koyma töreninde nelere dikkat edilir? Bu esnada gerçekleştirilen inanış ve uygulamalar nelerdir?
- Çocuğun adının ne olacağına kim karar verir?
- Hangi durumlarda çocuğun adının değiştirilmesine karar verilir?
- Kırk uçurma gibi özel günlerde yapılan uygulamalar nelerdir?
- Kırk uçurma banyosunda su içerisinde neler olur? Banyo nasıl yapılır?
- Kırk basması/kırk karışması gibi durumların yaşanmaması için alınan önlemler nelerdir?
- Çocuk ilk dişini çıkardığında hangi kutlamalar yapılır?
- Çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kişi ne yapar?
- Çocuğun saçını ve tırnaklarını ilk kez kesmede gerçekleştirilen uygulamalar ve inanışlar nelerdir?
- Çocuk yürümeye başladığında ne yapılır?
- Yaşını geçmesine rağmen yürüyemeyen çocuklar için hangi uygulamalar yapılır?
- Zamanı gelmesine rağmen konuşamayan çocuklar için hangi uygulamalar yapılır?
- Çok ağlayan çocuğun ağlamasını azaltmak için neler yapılır?
- Hangi yaş aralığında çocuk sünnet ettirilir?
- Sünnet sonrası hangi törenler gerçekleştirilir?
- Sünnet yapılacak evde hangi hazırlıklar yapılır?
- Sünnet olan çocuğa hangi hediyeler alınır?
- Çocuk hastalıkları ile ilgili inanış ve uygulamalar nelerdir?

Çocuğa Dair Sözlü Edebiyat Ürünleri

- Çocuklarınıza ne gibi sözlü aktarımlarda bulunuyorsunuz? (Mâni, ninni, masal vb.)
- Çocuklarınıza hangi amaçla ninni söylersiniz? Söylediğiniz ninniler nelerdir, kimden öğrendiniz?
- Hangi tekerlemeleri biliyorsunuz, kimden öğrendiniz?

- Çocukken oynadığınız oyunlarda hangi tekerlemeleri söylediniz?
- Hangi bilmeceyi biliyorsunuz?
- Hangi masalları biliyorsunuz?
- Çocuğunuza hangi masalları anlatırsınız?
- Sözlü edebiyat türlerinden (ninni, tekerleme, mâni, bilmece, masal, alkış, kargış vb.) hangilerini hangi ortamlarda, hangi amaçla, ne şekilde icra etmektesiniz?
- Sizin çocukluğunuzdan, çocuklarınıza aktarılmış olan sözlü edebiyat ürünlerine örnek verir misiniz?

Çocuk Oyunları

- Hangi çocuk oyunlarını oynarsınız (oynadınız)?
- Bu oyunları kimlerden ve nasıl öğrendiniz?
- Bu oyunları hangi yerlerde oynarsınız (oynadınız)?
- Oyunu- oyunları hangi zaman diliminde (Mevsim ay veya gün) oynuyorsunuz (oynadınız)?
- Bu oyunları hangi yaşta oynuyordunuz? Kaç yaş çocukları bir arada oynuyordu?
- Oyunda eş seçimini nasıl yaparsınız (yapıyordunuz)?
- Oyuna kimin veya hangi grubun başlayacağını nasıl tespit edersiniz (ediyordunuz)?
- Ebe seçimini yaparken neler yapıyorsunuz (yapıyordunuz)?
- Ebe seçimi, eş seçimi ve oyuna kimin başlayacağını tespit ederken hangi tekerlemeleri / sayışmacaları söylüyorsunuz (söylüyordunuz)?
- Bu tekerlemeleri kimlerden öğrendiniz?
- Oyun içerisinde şarkı söyler misiniz (söyler miydiniz)? Oynadığınız oyunlar arasında müzikli oyunlar var mı (var mıydı)? Varsa bunların adları nelerdir?
- Oyunlarda hangi araçları kullanıyorsunuz (kullanıyordunuz)?
- Taşla oynanan oyunlar nelerdir?
- Top ile oynanan oyunlar nelerdir?
- İp ile oynanan oyunlar nelerdir?
- Oyunlarda kullandığınız araç gereçleri kendiniz mi yapıyor, satın mı alıyorsunuz (alıyordunuz)?
- Oyunları kız erkek karışık mı yoksa ayrı ayrı mı oynuyorsunuz (oynuyordunuz)?

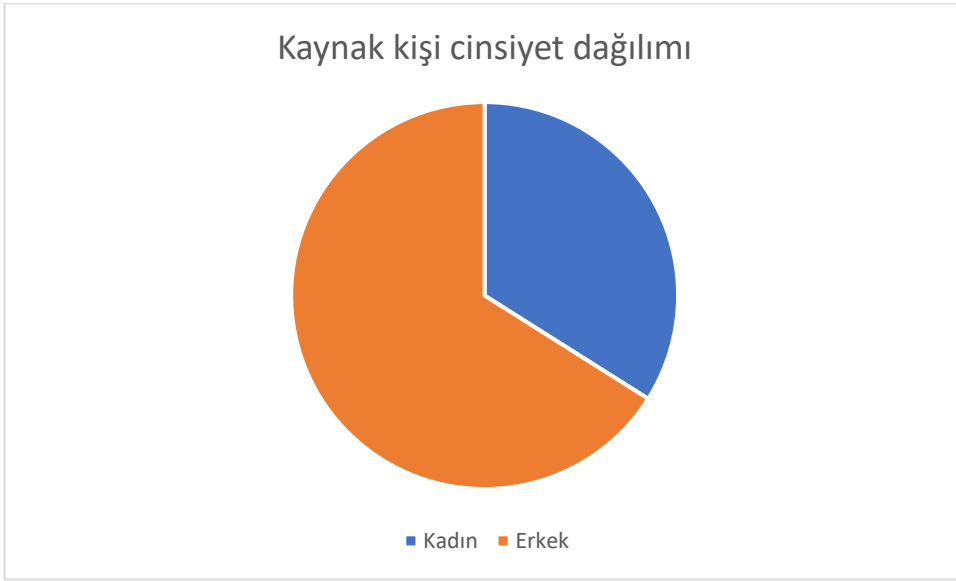
- Oyun bittikten sonra ceza veya ödül var mı (var mıydı)? Varsa bunlar nelerdir?
- Yağmur yağdırmak veya herhangi bir şeyi kutlamak için oyunlar oynuyor musunuz (oynuyor muydunuz)? (Yağmur gelini, çömçe gelin vb. gibi)
- Oyuna neden bu ismin verildiğini biliyor musunuz?
- Bu oyunu (...oyununu) nasıl oynadığınızı anlatır mısınız?
- Büyüklerle birlikte oynanan çocuk oyunları var mı?
- Oyun oynanırken bir şekilde oyunu bozan kişilere ne ad verilir?
- Kıyafet değiştirerek oynadığınız oyunlar var mı (var mıydı)?
- Yöreye ait unutulmaya yüz tutmuş geleneksel çocuk oyunları var mı, biliyor musunuz?
- Köylere veya şehre uygun oyunlar var mıdır?
- Çocukluğunuzdan hangi oyunlar halen çocuklar tarafından oynanmaya devam etmektedir?
- Çocuk oyunlarının çocukların gelişimindeki rolü hakkında ne düşünmektesiniz?

Çocuğa Dair Maddi Kültür Öğeleri

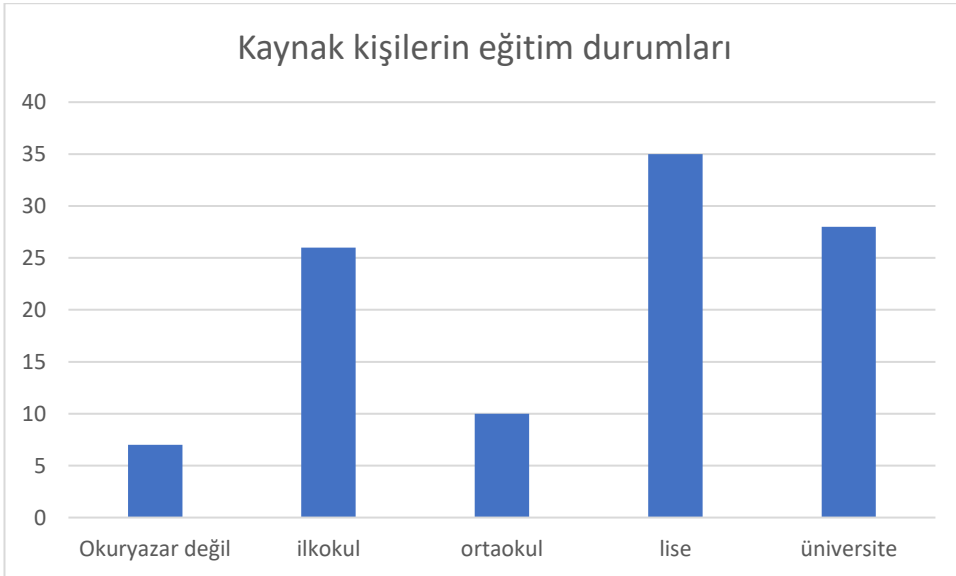
- Çocukken hangi tür ve yapıdaki oyuncaklar ile vakit geçirirdiniz?
- Çocuklarınız hangi tür ve yapıdaki oyuncaklar ile vakit geçirmekte?
- Sizin yaptığınız oyuncaklar var ise nelerden yapıyordunuz?
- Oyuncak olmamasına rağmen hangi malzeme veya ürünleri oyuncak olarak kullanıyordunuz?
- Bebek ve çocuk kıyafetlerinde yöreye özel hangi malzemeler kullanılmaktadır? Çocuklara giydirilen kıyafetlerin özel adları var mı?
- Çocuğa takılan takılar nelerdir?
- Beşik ve salıncak hangi malzemelerden yapılmaktadır?

Halkbilgisi ürünlerini ilk defa oluşturan, yeniden oluşturup naklini yapan, gerekli durumlarda bunların bütünü veya ana özelliklerini aktarabilen veya icra edebilen, bunların derlemeciler tarafından yazılı, sözlü ve görsel olarak kaydedilmesine yardımcı olabilen kişilere “kaynak kişi” denir (Ekici, 2011: 30).

Derleme sırasında 106 yetişkin kişi ile görüşülmüştür. Kaynak kişiler çalışmamız içerisinde yer alan soruların tamamına veya bir kısmına yanıt verecek şekilde seçilmiştir. 106 kaynak kişinin 36 kişisi kadın, 70 kişisi erkek, en küçüğü 3 en büyüğü 15 yaşında olmak üzere 40 çocuktan oluşmaktadır. Doğum ile ilgili sorduğumuz sorular kadın bilgilerini kapsasa da bölgede konuşmak ve sorulara cevap vermek istemeyen kadınların sıklığından dolayı erkek kaynak kişi sayısı daha fazladır. Kadın kaynak kişilerden daha çok doğum öncesi, doğum sırası, doğum sonrası inanış ve uygulamalar hakkında bilgi edinirken, erkek kaynak kişilerden sözlü edebiyat ürünleri, çocuk oyunları ve oyuncakları hakkında bilgi edinilmiştir.

Tablo 1: Kaynak kişilerin cinsiyet dağılımı.

Tablo 2: Kaynak kişilerin eğitim durumları.

Çocuk olarak nitelendirebileceğimiz 18 yaş altı 40 kişi vardır. Bu çocukların bir kısmına okulda anket yöntemi uygulanarak çocuk oyunları hakkında genel bir kanıya varılması hedeflenmiştir. Kaynak kişilerden en büyüğü 1931 doğumlu 91 yaşında bir erkektir. En küçüğü ise 2019 doğumlu 3 yaşında bir kız çocuğudur. Geniş yaş aralığı sayesinde farklı kaynak kişiler çocuk folkloruna ait birikimlerdeki değişimi ve gelişimi görebilmemiz adına önem arz etmektedir.

Çalışmanın sonunda “Kaynak Kişi Bilgileri” başlığı altında kaynak kişilerin ad soyadı, doğum yeri ve yılı, mesleği, eğitim durumu ve memleketi gibi bilgilere yer verilmiştir. İsmi kullanmak istemeyen iki kaynak kişi için müstear ad kullanılmış ve bu belirtilmiştir.

1. BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANI VE ARAŞTIRMA KONUSU HAKKINDA GENEL BİLGİLER

1.1. KIRŞEHİR'İN TARİHİ

Tarihçiler tarafından Kırşehir adının eski çağlarda "Parnassos" ya da "Makissos" olduğu düşünülmektedir. Kırşehir havzasının adı Hititler zamanında "Ahiyuva", Roma ve Bizans döneminde "Kapadokya", Selçuklular döneminde ise Gülşehir olarak geçmektedir. (<https://benimsehrim40.tr>).

Kırşehir; Anadolu'nun ortasında Kızılırmak Nehri'nin kavisinin güney bölümünde 38°49 ve 39°48 kuzey enlemleri ile 33°25 ve 34°43 doğu boylamları arasında yer almaktadır (Ruben 2014: 4896). M.Ö. II. Yılında Hitit Krallığı içerisinde yer alan Kırşehir daha sonraki süreçte Romalılar, Bizanslar ve Araplarda olmak üzere birçok medeniyetin hakimiyeti altına girmiştir. 1071 Malazgirt Zaferi ardından ise Kırşehir Türk hakimiyeti altına girmiştir. Türkiye Selçukluları hâkimiyetinde olan Kırşehir, I. Kılıçarslan'ın ölümü ile Danişmentliler'in eline geçmiştir. II. Kılıçarslan döneminde ise Anadolu ve dolayısıyla Kırşehir ili yeniden Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Geçen yılların ardından 1522 yılı itibarıyla Kırşehir Dulkadir Beyliği sancağı olarak kalmıştır (Özüçetin 2011: 165-177). Osmanlı Devleti'nin kurulması ile önce Kırşehir önce Kaza sonra Sancak statüsüne kavuşmuştur. Ankara Vilayet Salnamesi incelendiğinde 1872 yılında Kırşehir Sancağı Keskin, Mecidiye, Avanos ve Merkez kaza olmak üzere 4 Sancak ve Mucur, Hacıbektaş, Bey obası olmak üzere 3 Nahiye 'den oluşmaktadır (Nizamoğlu 2020: 13-14). Kırşehir I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele'de de aktif bir rol oynamıştır. Mustafa Kemal Paşa Millî Mücadele'de Kırşehir'e gelerek Kırşehirliilerin çabalarını taktire şayan bulmuştur (Akpınar, Nizamoğlu 2018: 496).

1.2. KIRŞEHİR'İN FİZİKİ ÇEVRESİ

1.2.1. Yer Özellikleri

Kırşehir çocuk folkloru konusu üzerine yaptığımız derlemeleri vermeden önce araştırma sahası Kırşehir iliyle alakalı gerekli coğrafi bilgileri aktarmak gerekir.

Kırşehir, Kızılırmak büyük kavisinin güneye bölümünde yer alan bozkır bir bölgedir. Bu bölge, Doğu'dan Batı'ya akan nehirden yaklaşık 30 km yüksekliktedir (990 m.). Şehir,

dağların eteğinde (yüksekliği 1200 m.) ve biraz güneye eğimli ovada kurulmuştur. Şehrin ve dağların Kuzey Doğusunda Seyfe Gölü'nün yer aldığı Kırşehir'in, batı ve kuzeyinde, dağların arkasında Sofular Köyü çöküğü yer almaktadır (Ruben 2014: 1). Kırşehir ili, kuzeyinde Yozgat, doğusunda Nevşehir, güneyinde Nevşehir ve Aksaray, batısında Ankara ve Kırıkkale illeri olacak şekilde çevrelenmiştir.

Kırşehir, Akçakent, Boztepe, Kaman, Akpınar, Mucur ve Çiçekdağı olmak üzere toplam 6 ilçeye sahip olup 243.042 kişilik nüfusa sahiptir ve yüz ölçümü 6570.00 km² dir.³

1.2.2. Bitki Örtüsü

İç Anadolu bölgesinde yer alan Kırşehir ilinin bitki örtüsü bozkırdır. Kurak bir bölge olarak bilinen bu yer orman örtüsünden son derece yoksundur. Eski dönemlerde ormanla kaplı olduğu söylenen bölge zamanla insan ve doğa etkisi ile kuraklaşarak bozkıra dönüşmüştür. Yer yer çalılıklar bulunan bölgenin orman alanları da mevcuttur. Örneğin Akpınar ilçesinde Çiçekdağı'nın kuzey bölgesi kesimleriyle Akçakent ilçesi ve ilçenin çevresinde meşe, karaçam ve sedir ağaçlarından oluşan yeşil ormanlar bulunmaktadır (<https://kirsehir96.webnode.com.tr/>). İlde elma, armut, ceviz, kiraz, vişne, fındık, kayısı, erik, dut, ayva, şeftali gibi meyve ağaçları neredeyse bütün hanelerin şahsi bahçelerinde yer almaktadır. Cevizi ile meşhur Kırşehir'de en çok ceviz ağaçları dikkat çekmektedir. Bunların yanı sıra meyvesiz ağaçlardan ise çam, gür üzümü, karaağaç, kavak, karaçam, söğüt, ıhlamur ağaçlarına rastlanır.

EHLİ BİTKİLER

Bu başlıkta bölgede ehli bitkiler olarak sıklıkla gördüklerimizi sıralayacağız. Elma en çok görülen türlerdendir. Yaz elması, kış elması, tatlı elma, ekşi elma, tavşan elması, gibi çeşitleri vardır. Armut; çörtük, yaz armudu, güz armudu, bal armudu, kış armudu, destebasan armudu (en erken olan armut çeşidi) gibi çeşitleri vardır. Ceviz, bodur ceviz çeşidi de vardır. Kiraz ve vişne; Beyaz kiraz ve kırmızı kiraz olmak üzere iki çeşidi en sık görülenlerdendir. Kayısı; Malatya kayısı, tokaloğlu kayısı, İbrahimfendi kayısı gibi çeşitleri vardır. Çok fazla olmasa da fındık ağaçları da bulunmaktadır. Erik; can eriği, kuş eriği, güz eriği, Malta eriği, papaz eriği gibi çeşitleri vardır. Dut; kara dut, beyaz dut,

³ <http://www.kirsehir.gov.tr>

mor dut gibi çeşitleri vardır. Ayva; ekmeç ayvası, sofra ayvası gibi çeşitleri vardır. Şeftali, yer elması, çilek, karpuz, kavun gibi meyveler bulunur.

Üzüm bölgede en çok bulunan meyve çeşididir. Neredeyse her evin avlusunda üzüm fidesi bulunur. Eğer çok fazla miktarda ise pekmez yapılarak da tüketilir. Göğ bulut (renkli, alacalı üzümlere halk arasında verilen ad) patpatı üzümü, beyaz üzüm, siyah üzüm, suvasa üzüm (sık taneli olan üzümlere denilir), gülgülü üzüm (pembe renginde olan üzüm), kuş üzümü, parmak üzüm gibi çeşitleri vardır. Böğürtlen; siyah ve beyaz böğürtlen çeşitleri bulunmaktadır. İhlamur ağacı evlerin avlusunda veya sokakta görülebilir.

Domates; sıırık domates, yarma domates, piç domates (çeri domatesin ilçedeki adlandırılması), pembe domates gibi çeşitleri vardır. Salatalık; sıırık salatalık, acur gibi çeşidi vardır. Biber; cin biberi, yediveren biber, dolmalık biber, salçalık biber, sivri biber, kırmızı biber, beyaz biber gibi çeşitleri vardır. Patlıcan; siyah patlıcan, mor patlıcan gibi çeşitleri vardır. Kabak; balkabağı, dolma kabağı, süs kabağı, kara kabak, gibi çeşitleri vardır. Patates; halk arasında göbül denilir. Soğan; yeşil soğan, ıska soğanı, kuru soğan gibi çeşitleri vardır. Mısır; patlak mısırı ve un olan mısır çeşitleri vardır.

Fasulye; beyaz fasulye, Ayşe kadın fasulye, barbunya en sık görülen çeşitleridir. Nohut, mercimek çok fazla üretilen ve tüketilen bakliyatlarıdır. Kırmızı mercimek, yeşil mercimek gibi çeşitleri vardır. Pancar (şeker pancarı), lahana; kara lahana, beyaz lahana gibi çeşitleri vardır.

Bamya, pazı, kuzu kulağı (halk ağzında ekşimek, ekşilemek olarak bilinen bitki), turp (kara turp, beyaz turp), şalgam, maydanoz, dereotu, roka tere, kekik, nane, kıvrıcık, marul, papatya, ay çekirdeğı, çiğdem⁴, mantar; et mantarı, evelek mantarı, söğüt mantarı, göbelek mantarı, kavak mantarı gibi çeşitleri vardır. Dabak gülü (reçeli yapılan güldür).

YABANI BİTKİLER⁵

Yabani bitkiler arasında en çok görülenler ise şu şekildedir; Çam, gür ağacı, karaağaç, kavak, karaçam, söğüt, salkım söğüt, çalı, meşe, iğde ağacı, keçiboynuzu, semizotu, madımak, tekecan, kedi cırnağı, kaz ayağı, yemlik, ebe gömeci (Ebem Gümeci), evelik,

⁴ Sarı çiçekli bir bitkidir, kökünden çıkan fındık gibi olan kısmı yenir.

⁵ Bahsi geçen yabani bitkilerden fotoğraflananlar araştırma sonunda fotoğraf dizininde verilmiştir.

karahindiba, gangal (dikenli bir bitkidir, bıçak ile soyarak salatalık gibi yenilir, el değdirmeden soyup yemek gerekir el değdiği zaman acı olur), ısırgan otu, periaşarı (beyaz çiçekli güzel kokulu bitki).

1.2.3. Hayvan Türleri

Kırşehir'in ilçelerinde nüfus oranı köylerdeki gibi az olmadığı için merkez ve ilçelerde ehli hayvanlara yabancı hayvanlardan daha çok rastlanır. Yabancı hayvanlar ilçelerin dağlık yerlerinde veya köylerde görülebilmektedir.

EHLİ HAYVANLAR	YABANI HAYVANLAR
<ul style="list-style-type: none"> - Büyükbaş (İnek, öküz, tosun) - Küçükbaş (koyun, kuzu, keçi) - Kedi - Köpek 	<ul style="list-style-type: none"> - Gelincik (halk arasında 'circihoca' denilen tavukların boynunu ısırarak kanını emip öldüren hayvan.) - Tilki - Kurt
<ul style="list-style-type: none"> - Arı - At - Eşek - Kümes hayvanları (horoz, tavuk, ördek, kaz, üveyik hindi (halk dilinde culuk)) - Güvercin - Serçe - Sığırcık 	<ul style="list-style-type: none"> - Domuz - Alakarga, kara karga - Güzel keklik, çil keklik - Baykuş - Atmaca - Yılan - Fare - Kurbağa - Tosbağa (kaplumbağa) - Kirpi - Tavşan

1.3. KIRŞEHİR'İN İDARİ YAPISI

Kırşehir ili Akçakent, Akpınar, Boztepe, Çiçekdağı, Kaman ve Mucur ilçelerinden oluşmaktadır. Akçakent 1990 tarihinde ilçe olmuş ve 21 köyden oluşmaktadır. Bu ilçede Kırşehir'in tek doğal ormanı olan meşe ormanlığı bulunmaktadır. Akpınar 1987 tarihinde

ilçe olmuş olup 26 köyden oluşmaktadır. Boztepe 1990'da ilçe statüsüne dönüştürülerek 13 köy bünyesine bağlanmıştır. Kırşehir'in en önemli arazilerinden biri olan Malya Ovası bu ilçededir. Mecidiye Bucağı 1930 yılında Çiçekdağı adını alan bir ilçe olmuştur. Çiçekdağı'na bağlı 44 tane köy bulunmaktadır. 1944'te ilçe olan Kaman 41 köyden oluşarak nüfus ve arazi yönünden şehrin en büyük ilçesidir. Mucur ise 1914 yılında ilçe olmuş olup halihazırda 44 köyden oluşmaktadır. Kırşehir'in tek doğal gölü olan Seyfe Gölü bu ilçede yer almaktadır (Kırşehir Belediyesi Stratejik Planı: 2015-2019 :21-23).

1.4. KIRŞEHİR'İN EKONOMİK DURUMU

Kırşehir'in son 10 yılda toplam nüfusunda artış görülmemesine rağmen merkez ilçe nüfusunda artış gözlemlenmektedir. Bölge halkının geçim kaynakları ve ekonomisi temel olarak tarımsal ve hayvansal üretime dayanmaktadır. Ayrıca devlet yatırımları olarak kurulan ve günümüzde özel sektör işletmesinde bulunan Petlas Lastik Fabrikası, Çemaş Döküm Fabrikası ve Şeker Fabrikası Kırşehir'in en büyük sanayi tesisleridir. Kırşehir'de ağır sanayi yatırımı az olmakla birlikte mobilya, maden, metal sanayi, et, süt, seracılık ve tarımsal ürün işleme gibi çeşitli sektörlerle ait yatırımlar bulunmaktadır. (Ekonomi Göstergeleri Kırşehir 2017:1)

2.ÇOCUK FOLKLORU VE ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

2.1. ÇOCUKLUK KAVRAMI VE ÇOCUK FOLKLORU

Çocuk folkloru, halkbilimi disiplini içerisinde konusu ve muhtevası çocuklarla sınırlanmış bir alanı kapsadığı için ilk olarak çocuk ve çocukluk kavramları üzerinde durmak gerekir. Çocukluk kavramı, insanın doğumundan başlayarak ergenlik dönemine, yani olgunluğa erişinceye kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Ergenlik çağının başlangıcı kabul edilen yaş ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilirken, cinsiyete göre de farklılık gösterebilir. Kız çocukları ergenlik dönemine daha erken yaşta girebilirken, erkek çocukları daha geç yaşta girebilmektedir. Bozkurt Güvenç çocuk sözcüğünü "Doğumdan ergenliğe kadar, kız ve erkek bütün insan yavrularını içine alan genel bir kavram" (Güvenç 1997: 15-31) şeklinde ifade etmiştir.

Çocuklar dünyaya gelmeden, henüz anne karnında dahi değilken ait oldukları toplumun bir parçası olur, o toplumun kültürü içerisinde yer almaya başlar. Anne karnında başlayan bu süreç ile zaman içerisinde kültürel anlamda gelişim ve değişim yaşarlar. Kültürün bir

bölümü olan folklor, çocuklara kültür ürünleri ile kazandırılır (Özhan 2005: 225). Çocuğun kültürle tanışması her geçen gün artar, çocuk artık ait olduğu toplumun bir parçası olarak yer alır. Hamile kalmak için yapılan uygulamalardan başlayarak, çocuğun ergenlik dönemine kadar olan sürede deneyimlediği, maruz kaldığı tüm kültürel unsurlar çocuk folkloru kapsamına girebilir.

Çocuk folkloru alan bakımından oldukça geniş olmakla birlikte, içerisinde birçok ürün barındırmaktadır. Çocuğa dair her şey bu folklor içerisinde yer alabilir. Doğum öncesinden itibaren, inanışlar, uygulamalar, ritüeller, doğum esnası ve sonrasında yapılan uygulamalar, çocuğun büyümesi ile değişen ve dönüşen olgular etrafında şekillenen her türlü ürünü kapsamaktadır.

Çocuk folkloru, çocuklar tarafından, büyükler tarafından veya ortaklaşa üretilen, çocukların dünyasında yer alan, çocuklara yönelik olarak meydana getirilen maddi ve manevi tüm kültürel ürünleri içine almaktadır (Korkusuz 2019: 1). Nebi Özdemir çocuk folkloru kavramını şu şekilde aktarmıştır;⁶ halkbilimi disiplininin hem bir alt araştırma dalı hem de bu dalın malzemesinin ismi olan çocuk folkloru, yetişkinlerin çocuk ile ilgili maddi ve manevi yaratmaları ile çocukların her türlü sözlü, sözsüz ve yarı sözlü yaratmalarını içerir. Çocuğun doğum öncesinden evleninceye kadar geçen yaşamının tamamı pek çok gelenek, görenek ve inanç ile doludur. Çocuk, bu kültürlenme adı verilen süreç içinde yerel ve ulusal kimliğini kazanır. Çocuk folklorunun diğer bir kısmını ise çocukların kendi oluşturdukları ürünler meydana getirir. Bu maddi ve manevi ürünler, bağımsız ortamlarda ve isteğe bağlı olarak çocuklar tarafından oluşturulmaktadır. Çocuk dili, çocuk törenleri, araçları, çocuk inançları, çocuk mizahı ve benzerlerinin yanında çocuk oyunları ve oyun araçları bu alanın en önemli ürünlerini meydana getirmektedir. (Özdemir 2006: 16-17).

Buldukları toplum içerisinde çocuklar, parçası oldukları toplumun diyalektik bir temsili tarafından yönetiliyor gibi görünmektedir. Çocuk folkloru ve çocuk oyununun özünde taklit ve alay yer almaktadır. Bu durumda çocuk folkloru, çocukların özellikle yetenekli görüldükleri taklit, alay, performans ve parodi ile karakterize edilen bir folklor dalıdır (Smith 1999: 7).

⁶ Detaylı bilgi için bakınız; Özdemir, Nebi (2006). Türk Çocuk Oyunları, Akçağ Yayınları, Ankara. Cilt 1.

Türkiye dışından çocuk folkloru tanımına örnek olarak R. Gafarov'un tanımı verilebilir. Kendisi çocuk folkloru araştırmacılarından ve çocuk folklorunu iki bölüme ayırır. Bu ayırım; “ana nağmeleri” (ninniler, okşamalar, dilaçmalar, öğretmeler) ve “uşağ nameleri” (seslenmeler, müracaatlar, düzgüler, hayvanlarla ilgili şarkılar, sınamalar, dolamalar, oçeşmeler) şeklindedir (Yologlu 1999: 105).

Yine Yologlu'na göre çocuk folkloru üç türden oluşmaktadır. Lirik, epik ve dramatik olarak ayırdığı bu türlerin içerikleri şu şekildedir. Lirik tür içerisine; ninniler, okşamalar, düzgüler, saymaçlar, cırnatmalar, oçeşmeler vs. dahildir. Epik türe; bilmece, yanılmacalar ve çocuk masalları dahilken, dram türüne ise çocuk oyun ve tiyatroları dahil olmaktadır (Yologlu 1999: 106).

Çocuk folklorunun hitap ettiği kitle çocuklar olduğundan, doğrudan çocuklar ile ilgili unsurları içerisinde barındırır, fakat çocuk folkloru ürünlerinin yaratıcısı yalnızca çocuklar değildir. Çocuğun etrafında bulunan kişiler tarafından da çocuk folkloru ürünleri oluşturulabilir. Merkezde yalnızca çocuk olduğu sürece bu çeşitlenmeler olağandır.

2.2. TÜRKİYE'DE ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Çocuk folkloruna dair ortaya konan en eski çalışmaların başında 1925 yılında hazırlanan “Halk Edebiyatı Numuneleri, Türkçe Ninniler” isimli çalışma gelmektedir. Prof. Dr. Ignazs Kunos tarafından hazırlanan çalışma eski harfli basılmış olup, Türkçe ninniler başlığı altında bazı ninni metinlerine yer verilmiştir (Kunos: 1925).

Erişilebilen tüm kaynaklar içerisinde Türkiye'de çocuk folkloru alanında en eski çalışma Dr. Rıza Nur'un 1926 yılında yayımlanan “Türkiye'de Hitan (Sünnet) ve Merasimi” adlı çalışmasıdır. Ritüele dayalı, çocuk folkloru ile ilgili olan bu ilk çalışma sonrasında, çalışmalar kendisini çocuk oyunları alanında göstermeye başlamıştır. Çocuk kültürünün en önemli ögesi oyundur. 1930 yılında Abdülkadir Müşfika'nın “Maraş'ta Çocuk Oyunları” adlı çalışması buna verilecek ilk örnektir. Ardından yine çocuk oyunlarını içerisinde barındıran çalışmalar devam etmiştir. 1933 yılında Şakir Ülkütaşır'ın “Beşik ve Ninni” adlı çalışması ile çalışmaların seyri oyundan çıkmış, sözlü kültür ürünü olan ninni ile devam etmiştir.

1935 yılına kadar yeniden çocuk kültürünü yalnızca oyun bazında düşünen çalışmalar devam etmiştir. Süheyl Ünver 1935 yılında “Türkiye'de Halk Arasında Çocuk Doğmadan

Evvel Cinsiyetin Tayini Üzerine” adlı çalışması ile, bu tarihe kadar olan çalışmaların seyrini değiştirerek, oyun motifi üzerinden ilerleyen çalışmaları doğum öncesi âdetleri ele alarak değiştirmiştir.

1945 yılına kadar çocuk kültürüne oyun çerçevesinde ilerlemeye devam eden çalışmalar, Sıtkı Can’ın “Ordu İlinde Çocuk ile İlgili İnanmalar” çalışması ile çocuk hakkında inanmalara yer verilmiştir. Ardından yine aynı yıl gelen Sevil Camuzoğlu’nun “Kayseri Oyun Sözleri ve Tekerlemeleri” ve Zeynep Güldeste’nin “Kayseri Oyun ve Tekerlemeleri” adındaki iki eser ile sözlü kültür ürünlerine yer verilmiş, çalışmalar derleme boyutunda ele alınmıştır.

1955 yılında Mahmut R. Gazimihal’in “Çocuk Folklorunda Oyuncak Çalgılar” adlı eseri çocuk folkloru kavramını isminde barındıran bir çalışma olarak dikkat çeker. Aynı zamanda oyun değil oyuncak çalgılar üzerine yapılan bir çalışmadır. Burada görüyoruz ki malzeme değişmiş, oyun motifi içerisinde araç olan oyuncaklar ele alınmıştır. Pertev Naili Boratav 1958 yılında “Zaman Zaman İçinde” çalışmasıyla yeniden sözlü kültür ürünlerinin en güzel örneklerinden yirmi bir tekerleme ile yirmi iki masala yer vermiş, memleketteki masal çalışmalarının canlanmasını temenni etmiştir. Derlediği masal ve tekerlemelerden oluşturduğu bu kitabı ile alana değerli bir kaynak eklemiştir.

1965 yılında Metin And’ın “Köylerde Kukla ve Kuklacılık” çalışması ile geleneksel Türk tiyatrosu içerisinde yer alan gösteri sanatlarından kuklaya dikkat çekmiş, çocuk folkloru çalışmaları içerisinde ele alabileceğimiz bu çalışma ile farklı bir bakış açısı geliştirilmiştir. 1960lı yıllarda çocuk folkloru üzerine yapılan çalışmalarda Şükrü Elçin dikkat çekmektedir. “Çocuklara Şarkılar” (1967), “Çomçalı Gelin” (1968), “Sivas Çocuk Oyunları” (1968), “Çorum’da Oynanan Üç Çocuk Oyunu” (1969) gibi çalışmalarıyla dönemin önemli eserlerini vermiştir.

70’li yıllar çocuk folkloru çalışmalarının verimli geçen yılları arasında yer almaktadır. Çocuk oyunları, sözlü gelenekten derlenen tekerleme ve bilmecelere yer verilen çalışmalar dikkat çekmektedir. Şükrü Elçin’in (1971) “Erzincan Çocuk Oyunları” gibi şehir bazında ele alınan çalışmaların varlığını göz ardı etmeyerek görüyoruz ki bu yıllarda çocuk oyunları genel bir çerçevede incelenmiştir. Pertev Naili Boratav’ın (1973) “100 Soruda Türk Folkloru” adlı çalışması folklorumuzu genel hatlarıyla ele alan, açıklayan

bir çalışmadır. Çalışmanın üçüncü bölümünde doğum ve doğum etrafında şekillenen çocuk folkloruna değinmiş, yine konumuzla alakalı olan oyunlara ise beşinci bölümde yer verilmiştir.

Orhan Acıpayamlı (1974) “Türkiye’de Yürümeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri” adlı çalışmasıyla bu zamana kadar olan çalışmalara farklılık katmış, çocukları doğrudan ilgilendiren bir gelenek üzerine çalışmasını inşa etmiştir. Yine aynı yıl Metin And (1974) “Oyun ve Bügü”, Süleyman Arısoy’un (1974) “Folklor ve Çocuk Kültürü” çalışmaları dikkat çekmektedir. Oyun ve Bügü kitabında oyun kavramı üzerinde oldukça durulmuş oyunun tarihi üzerine bilgiler verilmiştir. Folklor ve çocuk kültürü çalışması ise tek bir yöre veya bölge üzerine değil, çocuk kültürü üzerine genel bir bakış açısı sergilenmiştir.

1970’lerin sonuna geldiğimizde göze çarpan çalışmalardan biri Sedat Veyis Örnek’in (1979) “Geleneksel Kültürümüzde Çocuk” kitabıdır. Bu kitap içerdiği başlıklar ile Türkiye’de çocuk ile ilgili geleneksel bilgilerin neredeyse hepsini barındırmaktadır. Doğum öncesi süreçten başlayarak, doğumu kolaylaştırma, doğum sonrası, sünnet, askere uğurlama, kırk basması ve nazar değmesi gibi inanışlar, geleneksel sağaltma işlemleri, çocuk eğitimi, cezalandırma ve korkutma, çocuk oyunları, atasözleri, deyimler bilmeceler, ağıtlar gibi pek çok başlığı içerisinde barındırmaktadır. Bu eser çocuğu yalnızca oyun motifi ile almak yerine çocuk denilince akla gelebilecek tüm inanışlar, töre ve törenler, uygulamalar, sözlü kültür ürünleri ve oyunları bir arada ele almıştır. Bu çalışma hiçbir yazılı kaynaktan yararlanılmadan, yalnızca kaynak kişiler ile yapılan derleme ve değerlendirme aşamaları ile gerçekleştirilmiştir. Derleme yoluyla elde edilen kaynak kişi bilgilerine yer verilmiş olup, çocuk kültürüne dair bu zenginlikte ve geniş kapsamlı olan ilk çalışmadır.

1980’li yıllara geldiğimizde önceki çalışmalardan farklı olarak Sabiha Tansuğ’un (1980) “Anadolu’da Parçalı Çocuk Giyimi” ve “Anadolu’da Çocuk Giyimleri” çalışmalarına değinebiliriz. Tansuğ, çocuğu kılık kıyafet üzerinden ele almış ve çocuk giyimleri hakkında detaylara yer vermiştir. Orhan Türkdoğan’ın (1982) “Doğu Anadolu’da Ana-Çocuk Bakımı ile İlgili Kültür Kalıpları” adlı çalışması çocuk folkloruna farklı bir açıdan yaklaşmış olup- anne ve çocuk ile ilgili uygulamaları ve kalıpları Doğu Anadolu sınırlamasında ele almıştır. Ali Rıza Balaman, “Töre ve Gelenekler” adlı kitabında kültürlenme kavramı içinde çocuk oyunlarını kaydetmiş ve çocukların geleneği

taşımadaki işlevlerini vurgulamıştır (Özdemir 2016:453). Nevzat Gözaydın (1984) “Çocuk ve Folklor” adlı çalışmasıyla çocuk ve folklor kavramlarını birlikte, genel bir bakış açısıyla ele almıştır. Mevlüt Özhan (1987) “Çocuk Oyunlarında Dramatik Unsurlar” çalışmasında birçok çalışma gibi oyunları ele alırken farklı bir bakış açısıyla yaklaşarak bu oyunlardaki dramatik unsurlara dikkat çekmiştir. 1989 yılında yapılan çalışmaların tamamı çocuk folklorunu belli bir şehir ile değerlendirmesi yönünden dikkat çekicidir. Yaklaşık 15 makale bu tarzda yazılmış olup içerik bakımından derlemelerden meydana gelmiştir.

Peş peşe ve yalnızca şehirler ile sınırlandırılan bu çalışmaların ardından Mevlüt Özhan’ın (1990) “Çocuk Oyunlarımız” isimli kitabı bu çalışmaların tamamını kapsayacak nitelikte geniş çaplı oluşturulmuştur. Eserin giriş kısmında oyunlar oynanış özelliklerine göre gruplandırılmış ve özellikleri, fonksiyonları alt başlıklar ile verilerek topluca değerlendirilmiştir. Devamında çocuk oyunlarında çok önemli bir yere sahip olan, ahenkli söz kalıpları, tekerlemelere yer verilmiştir. Eserin üçüncü bölümünde toplam kırk beş tekerleme metnine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde kendi içerisinde de varyantlara ayrılan yetmiş civarında oyuna yer verilmiştir. Bu kitap yalnızca derlemelerden değil hem basılı hem de sözlü kaynaktan yararlanılarak oluşturulmuştur. Çocuk oyunları folklorun dinamik bir alanıdır ve Mevlüt Özhan bunların yaygınlığını gözler önüne sunmuştur.

1990’lı yılların başında çocuk folkloru daha çok âdet ve inanışlar bakımından incelenmiştir. Doğumla ilgili inanışlar, doğum âdetleri, lohusalık âdetlerine yer verilmiştir. Bekir Onur (1991), “Ülkemizin İlk Oyuncak Müzesi” çalışmasıyla farklı bir bakış açısı sergilerken, Öcal Oğuz (1992) “Çocukların Sayışmaca⁷ Dünyası” çalışmasında Ankara’da yaşayan çocuklardan derlediği sayışmacalara yer vermiştir. Bazı sayışmacaların aynen yaşarken bazılarının yalnızca kalıp ifadelerinin korunduğuna dikkat çekilmiştir. ⁸ Çalışmanın devamında derleme yoluyla elde edilen tekerleme metinleri aktarılmıştır.

1996 yılına geldiğimizde bu alanda yazılan ilk akademik tez ile karşılaşyoruz. Serpil Aygün Cengiz tarafından hazırlanan “Karadeniz Ereğli Örneğinde Çocuk Oyunlarının Halk Bilimsel Açısından İncelenmesi” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezi

⁷ Çalışmada “sayışmaca” terimi ile çocuk oyunlarında ebe seçerken kullanılan tekerlemeler kastedilmiştir.

⁸ Karşılaştırma için bakınız, Mevlüt Özhan (1990) “Çocuk Oyunlarımız” Ankara.

hazırlanmıştır.⁹ Ardından Mevlüt Özhan (1997) “Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü”, Belgin Şenççek (1997) “Türk Geleneğinde Çocuk Oyunları” çalışmaları ile yeniden oyunlar üzerine çalışmaların sıklığı artmıştır. Mevlüt Özhan “Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü” isimli çalışmasında oyun kavramını ve tarihini açıklamış, çocuğun gelişmesinde oyunun öneminden bahsetmiş, ilerleyen bölümlerde ise inançlar ile tekerlemelere örnekler vermiştir. İlhan Başgöz ve Andreas Tietze (1999) “Türk Halkının Bilmeceleri” adlı kitapta konularına ve çeşitli sınıflandırmalara göre ayırdıkları binlerce bilmeceye alfabetik olarak yer vermişlerdir.

Doğrudan çocuk folklorunu ele almasa da Sedat Veyis Örnek’in (2000) Türk Halk Bilimi adlı kitabı çocuk folkloruna dair unsurlar barındırmaktadır. Geçiş dönemlerinden doğum ile ilgili çeşitli inanış ve uygulamalara yer verilmesinin yanı sıra sünnet düğünü ile ilgili de gelenekler anlatılmıştır. Bu unsurlar da içerisinde çocuğu barındırdığı için çalışmamızda bu kitaba da yer verilmiştir. Yine aynı yıl Pertev Naili Boratav (2000) “Oyunlar ve Oyuncaklar” isimli makale ile kimi oyunlar ve oyun araçları olan oyuncaklardan bahsetmiştir.

Türkiye’de çocuk folklorunda Bekir Onur’un yeri yadsınamaz ancak 2000’li yıllarda çalışmalarıyla daha çok dikkat çekmiştir. Bekir Onur (2001) “Tarih Boyunca Oyuncak Kültürü” isimli çalışmasının ardından Neslihan Güney ile beraber yayımladıkları “Türkiye’de Çocuk Oyunları: Derlemeler” (2002) isimli kitap gelmiştir. Türkiye’nin birçok yerinden derlenen çocuk oyunları ile oluşturulan bu kitap metin merkezli bir yaklaşım ile malzemeyi aktarmıştır. Yine aynı yıl Bekir Onur ve Nermin Çelen “Geleneksel ve Modern Çocuk Oyunları Üzerine Düşünceler” adlı çalışmayı yayımlamıştır. Müge Artar, Bekir Onur ve Nermin Çelen (2002) “Çocuk Oyunlarında Üç Kuşakta Görülen Değişimler” adlı çalışmada bu üç yazar oyunları yalnızca metin şeklinde aktarmakla kalmamış, kuşaktan kuşağa aktarımda oyunların yeri ve önemine değinilmiştir.

Nebi Özdemir (2002), çocuk folklorunu farklı bir konu çerçevesinde ele almıştır. “Teknolojik Gelişmeler Bağlamında Türkiye’deki Çocuk Oyunlarının İncelenmesi” adlı çalışmada oyunları metin merkezli bir bakış açısından ziyade teknolojik gelişmeler

⁹ Yöktez sitesinde teze erişim sağlanamamıştır.

bağlamında incelemiştir. 2002 ve 2003 yıllarında çocuk oyunları genel bir çerçevede ele alınmış olup başlık içerisinde Türkiye’de çocuk oyunlarını¹⁰ veya yalnızca çocuk oyunları¹¹ kavramı geçmiştir.

Bekir Onur ve Neslihan Güney (2004) “Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar” adı kitabı yayımlayarak yurtiçi ve yurtdışındaki kongrelerde sunulmuş olan çocuk oyunları ile ilgili çalışmalarını tek bir yerde toplamışlardır. Geniş yelpazedeki birçok çalışmayı ve çocuk oyunlarını içeren bu yayım önemli bir bilgi derlemesidir. Aynı yıl Eyüp Akman (2004) “Bilmeceler” ve “Masallar” adlı iki çalışma oluşturmuştur. 2004 yılı makaleler bakımından verimli geçen bir yıl olmuştur. Erman Artun’un (2004) “Bilmece”, “Masal”, “Ninni”, “Tekerleme” çalışmaları sözlü kültür ürünlerini tek tek ele alan çalışmalardır.

Öcal Oğuz’un editörlüğünü de yaptığı, Petek Ersoy ile oluşturduğu (2005) “Türkiye’de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları” adlı eserde, oyunlar oyuncaklara göre tasnif edilmiştir ve kendi içerisinde alfabetik bir sırayla verilmiştir. Bu kitap tamamen alan araştırması, derlemeler yoluyla elde edilen bilgilerden oluşmuştur. Mevlüt Özhan (2005) “Çocuk Oyun ve Oyuncak Terimleri Sözlüğü” çalışması ile daha önceden yaptığı çalışmalarda fark ettiği geniş sözcük dağarcığını kitaplaştırmak ve sözlük haline getirmek istemiştir. Alan araştırmaları ve yazılı kaynaklardan yararlanan bu çalışmada sözcüklerin anlamları ile ilgili bilgiler verilirken yöreleri ile ilgili bilgiler de verilmeye özen gösterilmiştir. Bu çalışmada çocuk oyun ve oyuncakları ile alakalı yaklaşık beş bin sözcük bulunmaktadır bu da dilimizin zenginliğini gözler önüne sermektedir.

Çocuk folkloru kavramının tam olarak geçtiği ilk tez 2005 yılında yazılmıştır. Sinan İmamoğlu tarafından yazılan “Van Çocuk Folkloru” adındaki yayımlanmamış yüksek lisans tezi ile çocuk folkloru alanında akademik tezler verilmeye başlanmıştır. İkinci tez yine aynı yıl Münir Cerrahoğlu (2005) tarafından “Çankırı Çocuk Folkloru” adındaki çalışmadır. Bu tezler giriş kısmında çocuk ve çocuk folkloru kavramlarını açıklanmış,

¹⁰ Örnek için bakınız; Yamakoğlu, Cihan (2002). Türkiye’de Çocuk Oyunları. Erdem Dergisi, 13(39): 543-549.

¹¹ Güneş, Ali Osman (2003). Çocuk Oyunları. Pursaklar Folkloru İçinde, 111-119, Ankara; Aksoy Matbaacılık.

çocuk folkloru çalışmalarından kısa bir şekilde bahsedilmiş, devamında konu edindikleri şehir hakkında bilgi vererek o bölgenin çocuk folklorunu ele almışlardır.

2006 yılına geldiğimizde Nebi Özdemir tarafından hazırlanan iki ciltlik “Türk Çocuk Oyunları” kitabı kapsayıcı bir içeriğe sahiptir. Giriş ve dört ana bölümden oluşan ilk cilde oyun ve çocuk oyunları kavramları açıklanarak başlanmıştır. Dünyadaki ve Türkiye’deki çocuk oyunu araştırmalarına örnekler verilmiş ve çocuk oyunları sınıflandırılmıştır. İlk bölümde çocuk oyunlarının yapısı ele alınmıştır ve bu kısımda oyun, oyuncu, araçlar, kurallar gibi pek çok unsura yer verilmiştir. İkinci bölümde diğer çalışmalardan oldukça farklı olarak çocuk oyunları bağlam çerçevesinde ele alınmış olup çocuk oyunlarının bağlamı başlığı verilmiştir. Burada fiziki, tarihi, sosyo-kültürel ortam, teknolojik ortam ele alınmıştır. Üçüncü bölümde çocuk oyunlarının oynanması üzerinde durulurken son bölümde ise çocuk oyunlarının işlevlerinden bahsedilir. İkinci ciltte ise Türk Çocuk Oyunları Kataloğuna yer verilmiştir.

Çocuk folkloru adını içerisinde barındıran üçüncü tez Halide Yaşar tarafından (2008) yazılmıştır. “Balıkesir yöresinde çocuk folkloru ürünleri üzerine derlemeler ve incelemeler” adlı tez içerisinde çocuk ve çocuk folkloruna dair kısa bir giriş yapıldıktan sonra Balıkesir’deki çocuk folkloruna dair derlemeler aktarılmıştır. Burcu Aksu (2010) “Muş Çocuk Folkloru” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde aynı yol üzerinden ilerlemiş, girişte çocuk ve çocuk folkloru kavramı üzerinde durmuş, Türkiye’de yapılan çocuk folkloru çalışmalarına yer verilmiş ve ele aldığı bölgedeki çocuk folkloru derlemeleri aktarılmıştır.

Çocuk folkloru ismini tez adında barındıran çalışmalar 2005’te başlamış olup sonrasında devam etmiştir. 2011 yılına geldiğimizde Nuriye Çalık’ın (2011) “Kahramanmaraş’ta Çocuk Folkloru” adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezini görmekteyiz. Bu tez de diğerleri ile aynı işleniş biçimine sahiptir.

Petek Ersoy (2012) tarafından yapılan “Çöm Çöm Çömbelek: Sivas Çocuk Oyunları” adlı çalışmada çocuk folkloru Sivas şehrinde ele alınmış ve Çöm Çöm Çömbelek oyunu örnek olarak incelenmiştir. Nebi Özdemir tarafından (2013) yazılan “Prof. Dr. Şükrü Elçin ve Türk Çocuk Oyunu Araştırmaları” adlı makalede ise Türk Halkbilimi bilim insanlarından Prof. Dr. Şükrü Elçin’in çocuk oyunları alanına dair çalışmalarına yer verilmiştir.

Makalenin girişinde Türkiye ve dünyadaki çocuk oyunu araştırmalarına yer verilirken devamında Şükrü Elçin'in katkıları değerlendirilmiştir.

Cengiz Gökşen'in (2014) "Oyunların Çocuk Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları" adlı çalışmasında yalnızca Gaziantep'in çocuk folkloru ve oyunları üzerinde durmamış, aynı zamanda oyunların çocukların gelişiminde ne gibi etkileri olduğundan da bahsetmiştir. Çocuk kültürünün ayrılmaz bir parçası olan çocuk oyunları en başından beri bu alan altında araştırılmıştır. Son 5 yıldır da çocuk oyunlarına dair çalışmaları görmekteyiz.

Bircan Kalaycı Durdu (2015) "Muğla'da Geleneksel Çocuk Oyunları" adlı makalesinde çocuk oyunlarını Muğla şehri bağlamında ele almış ve en çok derlediği çocuk oyunlarını aktarmıştır.

Murat Karaca (2016) "Çocukların Kültürel Gelişiminde Oyun Faktörü: Çankırı Yöresinde Oynanan Çocuk Oyunları" adlı makalesinde ilk olarak oyun ve oyun kavramı üzerine değerlendirmeler de bulunmuş, daha sonra Çankırı'da oynanan bazı çocuk oyunlarını derleyerek aktarmıştır. Alan araştırması yapılarak derlenen bu oyunlar içerisinden mümkün olduğunca yöreye has olanlar seçilmeye gayret gösterilmiştir.

Günnur Korkusuz'un (2019) yazdığı "Alaşehir Yöresi Doğum Gelenekleri ve Çocuk Folkloru Ürünleri" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezinde çocuk folkloru üzerine yapılan çalışmalara yer vermiş, doğum ve çocuk hastalıklarına dair inanış ve uygulamaları aktarmıştır. Bunun yanı sıra çocuk etrafında gelişen maddi kültür öğeleri ile sözlü edebiyat ürünlerinden örnekler aktarmıştır. Çocuk oyunlarına ayırdığı geniş bir bölüm ile tezini sonlandırmıştır. Tez kaynak kişilerden derlenen bilgiler ışığında yazılmıştır.

Seval Fidan tarafından yazılan (2019) "Kütahya Yöresi Çocuk Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler" adlı yayımlanmamış yüksek lisans tezi derlemelerden oluşturulan bir tezdır. Diğer tezler ile aynı içeriğe sahip olan bu tezde de çocuk folkloru üzerine yapılan çalışmalar ile başlangıç yapılmış ardından bu şehirdeki doğum öncesi inanış ve uygulamalar anlatılmış, çocuk oyunları ile sonlandırılmıştır.

Çocuk folkloru adını barındıran tezlere genel bir bakış açısıyla baktığımızda görüyoruz ki kullanılan yöntem alan araştırması, derleme yöntemidir. Bu şekilde elde edilen malzemeler incelenerek ve kaynak kişi bilgileri verilerek aktarılmıştır.

Muhammed Eyyüp Sallabaş (2020) “Halkbiliminin İşlevleri Bağlamında Geleneksel Çocuk Oyunları: Rtük Çocuk Oyunları” adlı makalesinde geleneksel çocuk oyunların çocukluk döneminde bilgi ve beceri kazanmadaki rolü öne çıkmaktadır. W. Baskom’un Folklorun Dört İşlevi içerisinde yer alan “Hoş Vakit Geçirme Eğlenme-Eğlendirme” ve “Eğitim veya Kültürün Gelecek Kuşaklara Aktarılarak Eğitilmesi” işlevlerine bağlı olarak bu çalışmada Radyo ve Televizyon Üst Kurulu tarafından çevrimiçi video olarak çocukların kullanımına sunulan 24 geleneksel oyun incelenmiştir. Araştırmanın son bölümünde görüntü kaydı bulunmaktadır. Bu kayıta ele alınan oyunlara ait kurallar ve içerik analizi bulgularına rastlanmaktadır ¹²(Sallabaş 2020: 1). Bu makale diğer çalışmalardan farklı olarak oyunları bu bağlamlar içerisinde ele alıp değerlendirmesidir.

Yasemin Katı’nın (2020) “Malatya Geleneksel Çocuk Oyunları ve Çocuk Gelişiminde Oyunun Rolü” isimli makalesi bu çalışmada erişilebilen kaynaklarda en son sırada yer almaktadır. Diğer pek çok çalışma gibi tek bir şehir üzerinden o şehrin çocuk folkloru ve çocuk oyunlarına dair bilgiler aktarılmıştır. Çocuk gelişiminde oyunun rolü üzerine yapılan değerlendirmeler ve derlemeler aktarılmıştır.

2.3. KIRŞEHİR ÇOCUK FOLKLORU ÜZERİNE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Kırşehir Çocuk folkloru üzerine literatür taraması yaptığımızda karşımıza çıkan çalışmaların büyük bir kısmını makaleler oluşturmaktadır. Bu çerçevede, başlık altında erişilebilen kaynaklar ve içerikleri hakkında kısa bilgilere yer verilecektir.

“Türk Folkloru” adlı derginin Mart 1983 yılına ait 44 sayılı yayınında “Kırşehir ve Çevresinde Folklor Çalışmaları” adlı makale dikkat çekmektedir. Bekir Sami Coşkun tarafından ele alınan makale içerisinde Doğum, Nazar ve Nazarlık, Mezar Taşları, Adak ve Adak Yerleri başlıklarına yer verilmiştir. Başlıklar altında ele alınan konular geçmiş ve günümüz şartlarını kıyaslayarak ilerlemektedir. Anlatılan uygulamaların ve inanışların sebeplerine yer verilmiştir (Coşkun 1983).

¹² Detaylı bilgi için bakınız: Sallabaş, Muhammed Eyyüp (2020) “Halkbiliminin İşlevleri Bağlamında Geleneksel Çocuk Oyunları: Rtük Çocuk Oyunları.” Milli Folklor, 32 (126).

“Türk Folkloru” adlı derginin Ocak 1983 yılına ait 42 sayılı yayınında ise “Çomak Tutmak” başlıklı makaleye rastlamaktayız. Bekir Başoğlu tarafından kaleme alınan makalede Kırşehir ve çevresinde de ebe seçim biçimi olarak kullanılan çomak tutmanın nasıl gerçekleştirildiği detayları ile anlatılmıştır. Kaybedenin ebe olarak seçilmesi ile sonuçlandırılmıştır (Başoğlu 1983).

“Türk Folklor Araştırmaları” adlı derginin Şubat 1955 yılına ait 67 sayılı yayınında “Kırşehir’de Evlenme ve Düğün Adetleri” isimli makale yer almaktadır. Veysel Arseven tarafından kaleme alınan makale içerisinde düğün öncesi ve düğün alt başlıklarında çocuk folklor ürünlerine yer verilmektedir (Arseven 1955).

“Türk Folklor Araştırmaları” adlı derginin Mayıs 1955 yılına ait 70 sayılı yayınında Mehmet Halit Bayrı tarafından yazılan “Nazar ve Nazarlık” isimli makale yer almaktadır. Makale içerisinde nazar nedir, kime veya neye değer, nazardan korunma yolları gibi konulara yer verilirken çocuk folkloru içerisine dahil edilebilecek yerlere de değinilmiştir. Çocuklara değen nazarı önlemek için gerçekleştirilen uygulamalar zaman zaman erkek ve kız çocuk şeklinde ayırım gözetilerek verilmiştir (Bayrı 1955).

“Türk Folklor Araştırmaları” adlı derginin Mayıs 1955 yılına ait 70 sayılı yayınında Veysel Arseven tarafından yazılan “Bir Kırşehir Masalı: Harbe Giden Sakakuşu” isimli masal çocuk folkloru bağlamında önemli gördüğümüz makalelerdendir. Veysel Arseven masalın derleyicisidir ve kaynak kişi bilgilerine metin başında yer vermektedir (Arseven 1955).

Yine aynı şekilde “Türk Folklor Araştırmaları” dergisi Temmuz 1955 yılına ait 72 sayılı yayınında Veysel Arseven tarafından derlenerek yazıya aktarılan bir masala yer verilmiştir. “İnatçı Horuz” adlı masal Kırşehir’den derlenen bir ocak başı masalıdır (Arseven 1955).

2.BÖLÜM

ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Geçiş dönemleri arasında ilk sıraya sahip olan ve sürekliliği sağladığı için büyük önem arz eden doğum ritüeli içerisinde birçok olguyu barındırmaktadır. İnsanlığın devamı için yaşatılan kültür, gelenek ve görenekler, sahip olduğumuz değerler devam etmelidir. Bunun için de doğum olgusunun devamlılığı son derece önemlidir. İstenmeyen gebelikler gibi nadir olumsuzlukların yanı sıra doğum çoğu zaman sevindirici bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnanışlar ve gelenekler hamile kadını daha doğum öncesinden başlayarak, hatta çocuk sahibi olma isteği ve düşüncesinden başlayarak çeşitli uygulamalara uymaya ve bu uygulamaların gerektirdiği işlemleri yerine getirmeye zorlamaktadır. Kısacası doğum, kadının hamile kalma düşüncesinden itibaren başlar ve devam eder (Örnek 2016: 184). Çocuğa dair folklor ürünlerinin, çocuğun anne rahmine düşmesinden önce başlayıp, doğum, evlenme, hatta askerliğe uzanan bir süreci kapsadığını kabul etmek gerekir. Doğum öncesi yaşanan inanç ve uygulamalar da bu basamağın bir parçasıdır. Çocuk her şeyden önce anneden kültürlenir ve nu sayede kişiliği oluşur. Dolayısıyla annenin içinde bulunduğu toplumdan, benimsediği inanışlara, hamile kalmak için gerçekleştirdiği ritüellere kadar her olgu bu başlık içinde bir yere sahiptir (Örnek 2015: 23).

Gerçekleştirilen inanış ve uygulamaların tamamının günümüzde varlığını koruduğunu söylemek mümkün değildir. Her ne kadar bir kısmı geçmiş yaşantılarımızda kalsa da buna rağmen belleklerimizde birçok kalıplaşmış inanış ve uygulama etkisini devam ettirmektedir. Bu uygulamalar yöreden yöreye veya kişiden kişiye değişiklik göstererek var olmaya devam etmektedir.

Doğum ve doğum ritüeli etrafında gelişen uygulamaları doğumdan önceki dönem, doğum sırası ve doğumdan sonraki dönem şeklinde üç başlığa ayırmak mümkündür (Artun 2011: 145). Araştırmamız içerisinde Kırşehir bölgesinde bu üç dönemde gerçekleştirilen inanış ve uygulamalar derlenmiştir. Derlenen bilgiler aşağıdaki gibidir;

2.1.GEBELİK ÖNCESİ İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Yaşamın başlangıcı olan doğum, insan hayatında kimi inanış ve uygulamaların şekillenmesini sağlayan bir olgudur. Doğum, evlenme ve ölüm olmak üzere üç önemli geçiş töreninden biri olan doğum, kadın ve erkeğin tam anlamıyla aile olmasını sağlar. Aile oluşumunu sağlarken aynı zamanda kimi bölgelerde toplum içerisinde anne ve babaya saygınlık kazandırmaktadır.

Çocuk sahibi olmak istemek insanların tarih boyunca en çok önemsedikleri meselelerden biri olmuştur. Çoğalmaya yönelik ilk dayanaklar antik çağlara uzanmaktadır. İncil içerisinde yer alan çoğalmaya dair ifadeler bunun ilk örneklerini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk doğurabilme becerisi her zaman önemli görülmüş, kısırlık veya uzun süre çocuk sahibi olamama durumu bir hatanın cezalandırılması olarak görülmüştür (Ergun, Alptürker 2017:80).

Çocuğu olmayan insanlar toplum içerisinde tarih boyunca dışlanmaya maruz kalmışlardır. Örneğin Dede Korkut kitabında yer alan Dirse Han Oğlu Boğaç Han Destanında Hanlar hanı Bayındır, Oğuz beylerini ziyafetine çağırmaktadır. Bir yere ak otağ, bir yere kızıl otağ, bir yere kara otağ kurdurtan Bayındır Bey “Kiminki oğlu kızı yok, kara otağa kondurun, kara keçe altına döşeyin, kara koyun yahnisinden önüne getirin, yerse yesin, yemezse kalsın gitsin.” demektedir (Ergin 2018:21). Dede Korkut hikayelerinde de çocuğu olmayanlara karşı alınan tavır bu şekilde dikkat çekmektedir.

Geçiş törenleri içerisinde doğum da bir “geçiş” olduğu için hamilelik öncesinden başlanarak anne ve baba adayını birtakım uygulamaları gerçekleştirmeye zorlanmaktadır. Bu inanç ve uygulamalar çocuk sahibi olma isteğinden hemen sonra başlamaktadır (Örnek 2016: 184). Dolayısıyla çocuk sahibi olmak isteyen çift bulunduğu toplumun kültürel gereklilikleri ile kimi uygulamaları yerine getirerek bu geçiş dönemine adım atmış olur.

İlk olarak ele alacağımız gebelik öncesi olarak adlandırılan bu dönem anne ve baba adayının çocuk sahibi olmaya karar vermesiyle başlar. Çocuk, evli çiftin tamamlanarak aile olabilmesi için gerekli görülmektedir. Evlenmelerine rağmen bir süre dünyaya çocuk getirmeyen çiftler toplum tarafından baskıya uğramaktadır. Kendilerini ve evliliklerini topluma ispatlamaya çalışan çift, çocuk isteğini ertelemez. Araştırma sahamız olan Kırşehir’de toplumun çiftlerden çocuk beklentisini düğün günü gerçekleştirilen kimi

uygulamalardan görebiliriz. Evlenen çiftin kucağına bebek vermek veya yataklarında bebek yuvarlamak bunlardan bazılarıdır.

İnsan yaşamının tam anlamıyla başladığı bir geçiş töreni olan doğum olayının ilk adımı olan gebelik öncesi döneme dair, üzerinde çalıştığımız Kırşehir ilinde pek çok tören, kutlama ve ritüel vardır. Bunlardan bazıları gebe kalmak isteyen kadınlar için uygulanan inanç ve uygulamalar olurken, bazıları da aksine gebeliği önlemek için uygulanan inanç ve uygulamalardır.

Hamile kalmak isteyen kadınların uyguladığı yöntemleri üç başlıkta toplayabiliriz;

1. Tıbbi Sağaltma: Hastanelere ve sağlık çalışanlarına gidilir.
2. Halk Hekimliği ve Geleneksel Sağaltma
3. Dinsel ve Büyüsel İçerikte Olanlar (Artun 2011: 146).

2.1.1. Gebe Kalmak İçin Gerçekleştirilen İnanış ve Uygulamalar

Anadolu'nun çoğu yeri gibi Kırşehir yöresinde de toplumun en küçük yapı taşı olan aile kavramının tamamlanmış olması, dünyaya bir evlat getirmekten geçmektedir. Henüz çocuğu olmayan bir çift gerçek bir aile sayılmamaktadır. Toplumun, kültürel belleğin taşıyıcısı olarak görülen çocuk, bir ailenin olmazsa olmazıdır. Dolayısıyla çift evlenir evlenmez çocuk baskısına maruz kalmaktadır.

Bu bölgede çocuğu olmayan kişilere daha çok “kısır” denilmektedir (KK1, KK2). Türk Dil Kurumu'nun sözlüğünde kısır; “1. Üreme imkânı olmayan, döl vermeyen (insan ve hayvan). 2. Ürün vermeyen (toprak). 3. Verimsiz, yararsız, sonuçsuz. 4. İçinde hiçbir üreme olayı geçmeyen, steril.” şekillerinde tanımlanmıştır (TDK: sozluk.gov.tr). Araştırma bölgemizde gebe kalamayan kişilere kısır kelimesinin yanı sıra kunlamaz, meyvesiz ağaç, kuru ağaç da denilmektedir (KK2). Burada görüyoruz ki kadın bedenini doğadaki unsurlara benzetme vardır. Çocuğu olan kadın meyve veren ağaca benzetilirken, çocuğu olmayan kısır kadınlar meyvesiz ve kuru ağaca benzetilmektedir. Burada gebe kalmak için uygulanan yöntemleri dinsel büyüsel içerikte olanlar ve halk hekimliği ile ilgili olanlar şeklinde iki başlığa ayırmaktayız.

2.1.1.1. Dinsel Büyüsel İçerikte Olanlar

Kırşehir'de halkın neredeyse tamamı Hanefi mezhebine mensup Müslümanlardan

oluşmaktadır. Çok nadiren dışarıdan gelen şafî mezhebine rastlanır. Allah inancı geçiş dönemlerinin her aşamasında kendini göstermektedir. Geçiş dönemleri içerisinde dinsel içerikler kendini göstermektedir. Örneğin yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunur, evlenenler dua ile evlendirilir. Cenaze törenlerinde ve sonrasında uygulanan ritüellerin tamamında Allah inancının tesiri görülmektedir. Bolluk bereket için yapılan dua ve eylemlerde yaratıcının varlığına olan inanç yer almaktadır. Ağaç yaşken eğilir mantığı ile çocuklara küçük yaşta din ve Allah sevgisi aşılanır. Evlere yüksek yerlere dualar asılır ve bunların koruyucu olduğuna inanılır.

Kırşehir ilinde gebe kalmak için tercih edilen ilk yöntemlerden birisi türbe/ yatır ziyaret etmektir. Kırşehir'in Akpınar ilçesi içerisinde yer alan neredeyse herkes tarafından bilinen üç ulu kişi vardır. Bunlar; Hacı Hüseyin Efendi, Abdurrahman Hoca Efendi ve onun torunu Tayyip Hoca'dır.

Hacı Hüseyin Efendi büyük bir İslam âlimidir. Güzel bir eğitim alan Hacı Hüseyin Efendi Akpınar çarşısında ilk medresesini kurmuştur. Kendisi Hoca Abdurrahman Efendi'nin hem ilk hocası hem de kayınpederidir. Rivayetlere göre ağzından bir lokma haram girmemiş, annesi kendisini gusletmeden emzirmez imiş. Vefatından sonra Akpınar'da Büyükpınar diye anılan yere türbesi yapılmıştır. Türbe bir oda gibidir. (<https://akpinar.wordpress.com/tarihi-sahsiyetler/>)

Çocuğu olmayan kişiler veya bu kişilerin ailesinden bazı kişiler Hacı Hüseyin Efendi hocanın türbesine giderek burada hayırlı evlat için dua ederler (KK12). Burada amaç aracı vasıtası ile dileklerini Allah'a iletmektir. Kişiler bu şahıstan bir beklenti içerisinde olmayıp, kendisini aracı olarak kabul ederler.

Foto1: Hacı Hüseyin Efendi türbesi dış görünümü.

Foto 2: Hacı Hüseyin Efendi Türbesi İç görünümü.

Gebe kalmak için uygulanan dinsel büyüsel içerikte olan ilk eylem türbe / yatır ziyareti yaparak ulu kişilere dua etmektir. Bir diğeri ise çocuk ocaklara giderek burada el almış kişilere veya ocaklı kişilere muska yazdırmaktır.

Kırşehir'in Akpınar ilçesinde ikamet eden ve üçü üvey sekizi öz olmak üzere toplam on bir çocuk büyüten Fadime Nizamoğlu'ndan derlenen bilgiye göre çocuk sahibi olamayan çift belli bir süreden sonra etrafa çocuk ocağını soruşturur. Burada kocakarılar çocuğu olmayan çiftin çocuğu olsun diye çifte dua edip, bazen muska yazarken bazen de okunmuş bir çaput verirler. Çocukları olursa koymaları gereken ismi söyler. Eğer bunun üzerine çiftin çocuğu olursa o kadının verdiği ismi çocuğa koyarlar ve kadına hediye götürürler (KK6, KK18)

Kaynak kişi Fadime Nizamoğlu

1

Kırşehir'in Kaman ilçesinde yaşayan Fatma Çavuş bize şu bilgileri aktarmıştır; hocaya götürürlerdi hoca muska yazardı, su içirirdi. Okunmuş su verirdi onu içirirdi. Bir tanesinin böyle çocuğu oldu, o da ikiz oldu ama sakat oldu. O çocuğun derisi yoktu. Kıpkırmızı et idi. Çocuğun biri de kolsuz oldu (KK34).

Temas büyüğü esaslı yapılan uygulamalardan bazıları ise evlenen kadının kucağına

erkek bebek vermek veya çiftin yataklarında erkek bebek yuvarlamaktır.

Evlenen kişilerin kucağına düğün günü çocuk verilir ki çocukları olsun diye. Özellikle erkek çocuk tercih edilir (KK14).

Kırşehir'in Akpınar ilçesinde doğup büyüyen Gülün Özmen çocuğu olmayan kadınlar için şunları aktarmıştır; evlenen çiftin çocuğu olmazsa eşeğe ters bindirilince çocuğu olacağına inanılır (KK2).

2.1.1.2. Halk Hekimliği ile İlgili Olanlar

Gebe kalmak isteyenlerin başvurduğu yöntemlerden biri de halk hekimliği ile ilgili olanlardır. Kırşehir yöresinde, halk hekimliği çerçevesinde genel olarak şifalı otların kaynatılması işlemini görmekteyiz. Kaynatılan otların bazıları ağızdan, içerek tüketilirken, bazıları da özellikle göbek ve bel bölgesine sürülerek uygulanmaktadır.

Kırşehir'in Akpınar ilçesinde ikamet eden 72 yaşındaki Jale Tekinarslan çocuğu olmayan kadınların yaptığı işlemleri aktarmıştır. Çocuğu olmayan kadınlar hamile kalmak için doktora gitmiyorlardı köy ebelerine giderlerdi onların ilaçlarını yaparlardı. Ebe gömeci otunu kaynatıp, yumurta ile pişirip sarıyorlardı karnına (KK25). Burada yumurta kullanılmasının amacı kadının tavuk gibi doğurgan olması, çok doğurması ve kolay doğurması şeklinde sıralanabilir.

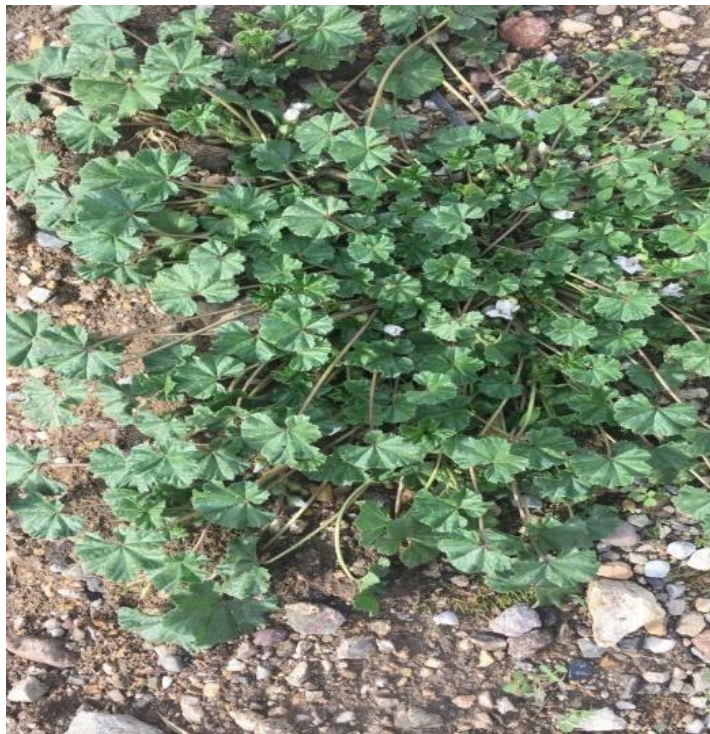

Foto 3: Ebe Gümece Otu (Ebe gömeci)

Kaynak kişi Jale Tekinarslan Kırşehir/ Akpınar

Kırşehir'in Merkez ilçesine bağlı Karahadır köyünde görüştüğümüz 73 yaşındaki Şerife Ersoy ebe gümece otundan bahsetmiştir. Ebe gümece otunu topladıktan sonra ezip, döversin. Ardından biraz sıcak suyla haşlarsın. Başka bir tencerede biraz un ve sütü kavurursun sonra da içine ebe gümece otunu katıp karıştırırsın. Katı olması lazım, sıcakken bir bezin üzerine serip, uzanarak bacaklarınızın arasına koymanız lazım. Üzerinize kalın bir battaniye alırsanız iyi olur, terlemeniz lazım. Bir süre orada beklettikten sonra şifa olur (KK31).

Akpınar ilçesinde yaşayan Songül Çiftçi ise ığde yapraklarından bahsetmiştir. ığde yapraklarından yapılan ilaçlar ve sular gebe kalmak için şifadır. Genelde gerçekleştirilen uygulamalar yapılan ilaçların karın bölgesine sürülmesi şeklinde uygulanır (KK14).

Gebe kalmak isteyen kadınların en çok tercih ettiği yöntemlerden biri de buhara oturmaktır. Burada hazırlanan sıcak su genelde şifa verici, iltihap sökücü olarak bilinen

kimi otlardır. Maydanoz, soğan, ebegümece otlarının kaynatılması yoluyla oluşturulan sıcak suya kadın adetsizken oturtulur ve bu buhar yönteminin şifa olacağına inanılır.

Çocuk sahibi olma yöntemlerinden son zamanlarda popüler olan ise hacamat yaptırmaktır. Hamile kalmak için karın ve / veya rahim bölgesine uygulanan hacamat yöntemi ile hormonların dengeleneceği düşünülür ve hamilelik ihtimalinin artacağına inanılır (KK9, KK17).

2.1.2. Gebe Kalmayı Engellemek İçin Gerçekleştirilen İnanış ve Uygulamalar

Gebe kalmak isteyen kadınların yanı sıra gebe kalmayı engellemek isteyen kadınlar da doğal çözümlere başvurmaktadır. Bu uygulamalar bazen hamile kalmadan önce yapılırken bazen de hamileliği düşükle sonlandırmak amacıyla yapılmaktadır. Bunun sebebi genelde ailelerin çektiği maddi güçlük ve çok fazla çocuğa sahip olmaktır.

Çocuk sahibi olmak istemeyen kadınlar hamile olduklarını düşündükleri vakit yapmaması gereken hareketleri yaparlar. Çok ağır eşya taşımak, merdiven çıkmak, zıplamak, yüksek bir yerden atlamak bu hareketlerden bazılarıdır (KK34).

Karahıdır köyünden Şerife Ersoy gebeliği engellemek amacıyla gerçekleştirilen uygulamalar için şunları aktarmıştır; Bir tanıdığım öncesinden iki oğlan bir kızı olduğu için dördüncüye hamileyken onu düşürmek istemiş. En küçük olan çocuğu karnına bastırmış. Ama karnındaki çocuk düşmemiş. Üzerinden biraz zaman geçince karnına baskı uygulattığı çocuğunu kaybetmiş (KK31).

Mesleği hemşire olan Fatma Altunsoy'dan derlediğimiz bilgilere göre düşük yapmak için halk hekimliği uygulamalarından yararlanan kadınlar da vardır. Örneğin maydanozu kaynatarak suyunu içmek veya bol bol maydanoz yemenin düşüğe sebep olacağına inanılır (KK4).

Eskiden kadınlar hamileyken çocuğu düşük yapmak için telek ya da sabun kullanırlardı. Annem hamile kalmış, bebeği istemediği için düşürmek için sabun kullanmış. Kanaması durmamış ve hastaneye kaldırmışlar. Orda tedavi görmüş. İyi olmuş ama bir daha eskisi gibi olmamış (KK97).

Annem bana hamileyken üç çocuk varmış beni istememiş ve düşürmek istemiş. Aynı mahallede oturan yaşlı bir teyze varmış. “Kızım üç aylarda düşük yapman doğru değil

çok günah, çocuklarından birine sebep olursun yapma.” Demiş. Üç yaşında Hasan abim varmış. Bebek düşün diye annemin karnına çıkıp zıplarmış. Bir gün annem çamaşır sermeye gitmiş. Abim eskiden teneke soba varmış, onda demiri kızdırmış ve cebine sokmuş. Ablam da beş yaşındaymış. Kapıyı aç demiş birlikte açmışlar. Rüzgâr varmış, anneler görünce bağırılmış, korkmuşlar. Hastaneye girmişler, fazla yanmamış ama korkmuş. 40 gün sonra iyi olmuş ama hastaneden çıkacağı zaman korkunun etkisinden ölmüş. Ondan annem çok üzölmüş beni doğurmuş (KK97).

2.2. GEBELİK SIRASI İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Hamilelik dönemi içerisinde giren kadın artık bu aşamada var olan bebeğini korumaya yönelik davranışlarda bulunmaktadır. Yaptığı veya yapmadığı uygulamaların bebeğine zarar vermemesi için özellikle büyüklerin tecrübelerinden yararlanarak kimi uygulamaları gerçekleştirmek durumunda kalır.

Kadının hamile olduğu öğrenildikten sonra çocuk için gerekli hazırlıklara başlanır. Bu hazırlıklar gerçekleştirilirken ilk aşamada bebeğin cinsiyetinin bir önemi yoktur. Yapılan hazırlıklarda ise anneden çocuk babaanne ve anneannenin istekleri göz önünde bulundurulur. Sonrasında ise bebeğin cinsiyeti üzerine çeşitli uygulamalar ve tahminler gerçekleştirilir. Aşerilen yiyecekler de bu konuda öncülük etmektedir (Uysal 2009: 209).

Aşerme döneminde vücudundaki eksikliği tamamlamak için canı bazı şeyleri yemek isteyen gebe, belirli kurallara uymalıdır. Halk arasında bebeğe fiziken veya ruhen zarar verdiği düşünülen yiyeceklerin yenmemesi gerektiği söylenir. Aynı zamanda gebe kadın hamileliği süresince kimi davranışlardan kaçınmalıdır. Bu başlık altında gebelik sırasında meydana gelen aşerme, kaçınılması gereken davranışlar, yapılması gereken davranışlar gibi konulara yer verilecektir.

2.2.1. Aşerme ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Aşerme TDK internet adresinde ‘Hamilelikte bazı yiyeceklere karşı düşkünlük göstermek, çok arzulamak veya nefret etmek, tiksirmek’ şeklinde yer almaktadır (<https://sozluk.gov.tr/>). Gebeye aşerme duygusu geldiği an yalnızca o yiyeceği yemek istemektedir. Burada aşerilen şey bir yiyecek olabileceği gibi, normal şartlarda insanların yemeyeceği, yiyemeyeceği şeyler de olabilir. Gebe kadınların toprak, deterjan, sabun gibi anormal nesnelere aşerdikleri de görölmektedir.

Hamileliğin belirli bir zamanında görülen aşerme deyiminin aslı ‐aş yerme‐ olup, bu şekliyle ‐yiyecelerden tikslenme‐ anlamına gelmektedir Zamanla anlam değişikliğine uğrayan bu deyim ‐hamile kadının bazı yiyeceleri canının çekmesi, onları yemek istemekten kendini alamamak‐ şekline dönüşmüştür (Boratav 2016: 168). Aynı zamanda aşermenin bebeğın cinsiyeti ile bağlantılı olabileceğine dair yorumlar da mevcuttur. Hamileyken ekşi yiyecelere aşerenlerin kızı olacağına inanılırken, tatlı yiyecelere aşerenlerin oğlu olacağına inanılır.

Bölgede hamile kadının canının aniden bir şey çekmesi aşermek, aş vermek olarak adlandırılmaktadır (KK2, KK3, KK4). Aşeren kadın aşerdiğini yemezse veya yiyemezse bebeğın bir yerinde yemediğı şeyin lekesinin çıkacağını düşünürler (KK16, KK25). Aşerdiğini yiyememek halk arasında kötü bilinmektedir. Aşeren kadın aşerdiğini yiyemezse canı sürekli onu ister (KK18, KK30).

Akpınarlı Gönül Ersan'dan derlediğimiz bilgiye göre bölgede yer alan diğeri bir düşünce de aşeren kadının istediğini yememesinin vücut ağrılarına sebep olacağı yönündedir. Aşeren kadın aşerdiğini yiyemezse sırtı ağrır derler (KK1).

Aşerilen yiyeceğın yenmediğı zaman vücutta leke olacağı düşünülür. Kaman ilçesinden Fatma Çavuş buna örnek olarak gül lekesinin oluşumunu aktarmıştır. Benim annem rahmetli gül reçeline aşermiş. Ondan sonra gül reçelini bulamamış, eskiden yokmuş, yiyememiş. Benim abimin şurasında (alınının orta kısmı) gül olmuş (KK34).

2.2.2. Cinsiyet Tahmini Üzerine İnanış ve Uygulamalar

Bölgede günümüz şartlarında hastane olanakları ile şartlar kolaylaşmış haldedir. Daha eski zamanlarda insanların hastaneye ve doktora ulaşma imkânı yokken bebeğın cinsiyetini öğrenmek oldukça lüks sayılmaktaydı. 72 yaşındaki sekiz çocuk annesi Jale Tekinarslan doğum yaptığı zamandan bahsetmiştir. Bebek ne zaman doğarsa cinsiyeti o zaman öğrenilirdi (KK25). Dolayısıyla insanlar da bebeğın cinsiyetini tahmin edecek yöntemler aramışlardır.

Hem yaşlı hem de genç kesimden derlediğimiz bilgilere göre en sık kullanılan yöntem annenin göbek bölgesinin şekli ile alakalıdır. Hamile kadının karnı dik veya sivri ise erkek olacağını, yatık veya genişse kız olacağını düşünürler (KK2, KK3). Kadın hamileyken karın şekli sivri olunca erkek, yassı olunca kız olacağı tahmin edilir. Kadın eğer

hamileliğinde güzelleşmişse ‘güzelleşmişsin oğlun olacak’, çirkinleşmişse ‘çirkinleşmişsin kızın olacak’ denilmektedir. Bu söylemde kızın olacak annenin kızını ondan güzelliğini aldığı için çirkinleştiğine inanılır (KK4, KK37). Benzer bir tahminde ise karnı dik duruyorsa erkek, kalçası büyüyorsa kız olur derler (KK11).

Annenin yüzü çillenirse kız olacağı, yüzü güzelleşirse erkek olacağı düşünülür (KK37).

Gebenin aşerdiği veya sıklıkla yemeyi tercih ettiği yiyecekler de bir tahmin yöntemidir. Halk arasında ‘Ye ekşiyi doğur Ayşe’yi, ye tatlıyı doğur Hakkı’yı’ veya ‘Ye ekşiyi doğur Ayşe’yi, ye tatlıyı doğur atlıyı’ söylemi oldukça yaygındır. Hamileliği süresince limon, erik, turşu gibi ekşi yiyecekler yiyen gebelerden kız bebek, çikolata, kek, pasta gibi tatlı yiyecekler yiyen gebelerden erkek bebek beklentisi vardır.

Cinsiyet tahmini için yapılan başka bir uygulama da makas / bıçak yöntemidir. Anne adayı görmeden bir sandalyenin veya minderin altına bıçak diğerinin altına makas konulur. Kadın makas olan yere oturduğu zaman kız, bıçak olan yere oturduğu zaman erkek olacağına inanılır (KK37).

Başka bir yöntemde ise hamile kadının baş kısmına o görmeden az miktarda tuz serpilir. Tuz serpildikten sonra kadın önce ağız kısmına değerse kız bebek, burun kısmına değerse erkek bebek olacağına inanılır (KK14).

2.2.3. Hamile Kadınların Yapmaması Gereken Davranışlar ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Bölgede hamile kadınlar kimi davranışlardan kaçınmalıdır. Bu davranışlar genelde sonucunun kötü olacağını düşündükleri davranışlardır. Bunların çoğu bebeğe gelecek zararları önleme temeline dayanmaktadır. Kayınvalide veya kızın annesi bu davranışlarda bulunmaması için gebe kızını sürekli uyarmaktadır.

Gebe kadın çiçek, bilhassa gül koklamamalı eğer koklarsa çocuğun yüzünde, alnında gül lekesi çıkacağı düşünülmektedir (KK8, KK12, KK17). Burada koklama yolu ile bebekte leke olacağına inanma durumu vardır.

Diğer bir durum ise dokunma yolu ile oluşan lekedir. Hayvanın ciğer, dalak gibi iç organlarına ellerini değdirmezler. Değirse çocuğun vücudunda leke oluşacağına inanılır

(KK20, KK15). Çocuğu kızıl olur diye hamile kadına kına yaktırılmaz (KK30). Çocuğu düşer diye fazla maydanoz yedirilmez (KK37).

Diğer bir halk inanişına göre hamile birisi mal dalağı yerse ve kaşınan yerine dokunursa orada doğum lekesi oluşur. Gül koklayınca herhangi bir yerine dokunursa orada ise gül lekesi çıkar. Tavşan eti yerse yarık damak veya tavşan dudak hastalığı meydana gelir olur (KK18).

Hamile kadına eşikte oturma bebeğin eşi dolandır derler. Kapının eşiğine oturma derler. Bir şey kaldırma, ağır taşıma çocuk sakat olur derler. İyi konuş iyi çocuk olsun derlerdi (KK34).

Hamile kadın saçlarını keserse çocuğun ömrü kısılır (KK59).

2.2.4. Hamile Kadının Bakmaması Gereken Şeyler ile İlgili İnanış ve Uygulamalar
Hamileyken doğacak bebeğin, annenin en çok baktığı kişi veya bir şeye benzeyeceği düşüncesi yaygındır. Dolayısıyla anne yalnızca hareketlerine değil aynı zamanda bakması ve bakmaması gereken şeylere de dikkat etmelidir. Bu bağlamda Kırşehir bölgesinin ilçe ve köylerinden derlenen bilgiler aşığıda yer almaktadır.

Ağır kaldırmaması lazım, sakatlara, özörlölere baktırmazlardı. Birilerini taklit yapma, senin çocuğun da ona çeker derlerdi. Birilerinin ağzına öđkenirsen¹³senin de çocuğun öyle olur derlerdi. Burada Yeter var o hamileyken birilerinin ağzına öğkendiği için öğkenme sakat olur derlerdi oğlunun biri kekeç oldu hatta (KK25).

Hamile kadın aş verdiği zamanlarda maymun görürse ve severse çocuğunun kolları maymun gibi küçük ve yamuk olur (KK18).

2.2.5. Doğumu Kolaylaştırmaya Yönelik İnanış ve Uygulamalar
Kırşehir'in özellikle köy kesimlerinde doğumun ne zaman olacağını gebelerin tahmin etmesi oldukça zordur. Gelen sancılar üzerine doğumun yaklaştığını anlayan anne adayı genelde doğumu kolaylaştırmak amacıyla sık sık merdiven inip çıkar, daha fazla hareket eder ve doğumu tetiklediğine inanılan hurma, maydanoz gibi yiyecekleri tüketmeye özen gösterir.

¹³ Taklit etmek.

Sekiz çocuk annesi Jale Tekinarslan doğumlarını kolaylaştırmak için özel bir şey yapmadığını belirterek şunları aktarmıştır; hareket ediyorduk, iş görüyorduk. Doğumun olduğunu bile bilmiyordun. Ama ben günümü tek tek sayıyordum bir gün evveli biliyordum. Bir ebe vardı buraya ebe geldi, benim çocuklarımı o doğurdu (KK25).

2.2.6. Doğuma Hazırlık Aşaması

Kırşehir bölgesinde doğuma hazırlık olarak öncelikle bebeğin eşyaları tamamlanır. Bebek kış mevsiminde doğacak ise hamilelik sürecince büyükler kışlık yelek, hırka, patik ve pantolon örererek hazırlık yaparlar. Daha önceden çocuğu olan kişiler doğacak bebeğe ablasından veya abisinden kalan kıyafetleri çıkarır. Kırşehir'in özellikle köy kesimlerinde bebek, kardeşlerinin küçülen kıyafetlerini giyer. Bunun sebebi maddi durumun yetersizliğidir.

Anadolu'nun birçok yerinde rastlanabileceği gibi Kırşehir bölgesinde de doğumdan önce al basmaması için kırmızı yemeni, sarılık için ise sarı yemeni hazırlanır. Doğum sonrası kırmızı yemeni annenin başına bağlanır. Bunun anneyi al karısından koruyacağına inanılır. Sarı yemeni ise bebeğin beşiğinin üzerine örtülür. Sarılık için aynı zamanda bebeğin yakasına altın takıldığı da görülmüştür.

Kırşehir'in Akpınar ilçe merkezinden derlenen doğum hazırlıkları aşağıda yer almaktadır.

Doğumunun yaklaştığı düşünülen gebeye kayınvalidesi, varsa görüncesi veya eltisi eşlik eder. Nadiren de olsa kadının kendi annesinin ve akrabalarının da eşlik ettiği görülür. Doğuma hazırlık aşamasında bebek için sarı bir yemeni, anne için kırmızı bir yemeni hazırda bulundurulur. Evde doğum olacaksa ev içindeki erkek bireyler dışarı çıkarılır. Sıcak su, havlu, bebeği sarmak için kumaş gibi malzemeler hazırda bulundurulur. Annenin yanında genellikle baba tarafından kadınlar doğumun sağlıklı gerçekleşmesi için dua ederler (KK11, KK18, KK25).

Doğuma birkaç ay kala hazırlıklara başlanır. Doğacak bebeğin giyeceği kıyafetler, bezleri, kundağı hazırlanır. Özellikle köylerde "höllük" adı verilen toprak ince ince elenip yağmur ve yaş görmeyecek bir yerde muhafaza edilir. Şehirde ve kasabalarda da eskiden höllük kullanılırken, artık yalnızca köylerde kullanılmaktadır. Şehirlerde hazır bebek bezleri ve pudralar kullanılmaktadır (Coşkun 1983: 23).

Annemgil bebeği toprağa sarardı. Bizde öyle bir şey yoktu (KK75).

Eskiden temiz temiz bezler mi vardı. Toprağın içine yatarlardı. Kırmızı dere derler oradan kağıyla bir toprak getirirdik, kıpkırmızı bir toprak. Çişlerini yaparlardı ucundan batan yeri alırdık çişini. Kuru yerine geri kızdırırdık geri korduk altına. Büyük tuvaletini yapınca öylece atardık, bezi de çırpardık kapıya. Bezlerini yıkardık yeni toprak kızdırıp onu korduk. Elerdim kumları popolarına batmasın diye. Popolarına batar da uyuyamazlar diye elekten elerdim. Ocakta kızdırırdık üşümesin diye sıcak kuma korduk (KK18).

Anneye akrabası eşlik ediyor. Kaynanası ediyor, kaynanası olmazsa görünçesi ediyor, kaynının karısı ediyor ya da kızın anası geliyor. Benim anam yoktu da. Genelde kaynanası yapıyor (KK25).

Doğuma hazırlık aşamasında bebeğin kordonunun kesileceği makas, bebeğin yıkanacağı sıcak su ve havlu, bebeğin ilk kıyafeti ya da kundağı hazır bulundurulur (KK30). Bebeği köy ebeleri doğurtmaktadır. Bu ebeler genelde köyün yaşlı kadınları olurken, doğum konusunda tecrübeli görülmektedirler. Bebeğin göbek bağını kayınvalide veya ebe keser (KK37).

Bebeğin yatacağı beşik genelde kız tarafından doğum hediyesi olarak alınır. Aynı zamanda yünden örülmüş patik, yelek, hırka, battaniye gibi ürünler de hediye edilir. Bebeğin kız veya erkek olduğu biliniyorsa hazırlıklar ona göre şekillenir.

Erkek bebeğe mavi ipten mavi kumaştan hazırlık yapılır, kız bebeğe beyaz veya pembe renkten hazırlık yapılır (KK2).

Önceki çocuk ile aynı cinsiyete sahip ise ilk çocuğun eskileri giydirilir (KK20).

Cinsiyeti önceden bilinmediğinden hem erkeğe hem kıza olabilecek renkler ile hazırlık yapılır. Yeşil, beyaz, sarı renkler kullanılır (KK8).

Önceden beşik yoktu bebek annenin yanında yatardı (KK25).

Zıbın takımları, hastane çıkışı kıyafetleri alınır, doğum yaklaşınca doğum çantası hazırlanır (KK3, KK4).

Çocuk doğunca beşiğe belerdik çeke çeke (KK18).

2.3. DOĞUM SONRASI İNANIŞ VE UYGULAMALAR

2.3.1. Anne ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

Doğum yapan kadına Türk kültüründe en sık kullanılan sözcük “lohusa” dır (Tanrıverdi, 2015: 1). Kırşehir bölgesinde yeni doğum yapan kadına lohusa, loğusa, kırklı, sütlü gibi isimler verilmektedir (KK1, KK2, KK6, KK18, KK30). Doğumdan sonra bebek annesine verilir ve yapılan uygulamalardan ilki Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi bebeğe sarı tülbent, anneye kırmızı tülbent takmaktır.

Doğumdan sonra lohusa olan kadına kaymak adı verilen un, şeker, yağ karışımından oluşan tavada kızartılmış lapa yedirilir. Bunun yanı sıra soğuk su ve ekşi yiyecekler lohusa kadına verilmez (Coşkun 1983: 23).

Doğum sonrası kaç çocuğun varsa o kadar ağrı çekersin, Bir çocuğun olursa bir gün, iki çocuğun olursa iki gün ağrı çekersin derler (KK30).

Bebeğe altın takılır veya sarı bir şey giydirilir bunun sebebi sarılık olmasını önlemektir. Anneye de al basması olmaması için kırmızı kurdele bağlanır (KK18).

Çocuk sarılık olmasın diye sarı altın takardık eskiden (KK79).

Kundaksız çocuk durmazdı eli ayağı düzgün dursun diye (KK79)

Annenin sütünü artırmak için tatlı şerbet içirilir (KK3).

Anneye sütünü artırmak için lohusa şerbeti, bitki çayları ve su gibi sıvı gıdalar bol bol içirilir. Göğüslere masaj uygulaması yapılır (KK4). Mesleği hemşire olan Fatma Altunsoy adlı kaynak kişiden derlediğimiz bu bilgiye bakacak olursak genç ve okumuş kesim su ve masaj gibi süt artırma konusunda bilimsel gerçekliği bulunan bilgilere yönelmektedir.

Lohusa çorbası yaparlardı. Bir de sancısı olmasın diye doğum yaptığı ilk gün yumurta haşlarlardı üzerine karabiber atıp yedirirlerdi. Doğumdan sonraki sancıya “burç sancısı” derlerdi. O sancıyı kesmesi için bunu yedirirlerdi. İki çocuğu olursa iki gün sancı çekecek derlerdi. Çay verirlerdi ıscak ıscak (sıcak sıcak). Sıcak çok içerdik üşütmemek için. En fazla gripin yutarlardı başka hap olmazdı (KK25).

2.3.1.1. Anneye Verilen Doğum Hediyeleri

Kırşehir bölgesinde anne eğer erkek bebek doğurursa daha fazla değer görmektedir. Kız bebeğin el için olduğuna, erkek bebeğin ev için olduğuna inanılır. Kızlara evlenip

başkasının evine gidecek diye fazla değer verilmez. Dolayısıyla erkek bebek doğuran anneye altın küpe, kolye, bilezik gibi değerli hediyeler verilirken kız bebek doğuran anneye hediye verilmez.

Çocuklara takım alınır, kazak alınır, bebek kıyafeti, anneye başına bürlesin (örtün) diye kırmızı tülbent alınır. Komşusu neyi olursa yemek, çorba yapar getirirdi. Kimsesi yoksa ayağa kalkmasın üşütmesin de hasta olmasın diye sıcak çorba içsin diye. Ayağını ve başını kalın giyerlerdi (KK25).

Altın kolye, bilezik, yüzük, çiçek verilir (KK2).

Anne doğum yapınca vitamin olsun diye meyve sebze getirilir (KK1).

2.3.1.2. İlk Süt

Eskiden çok fazla bilinmese de günümüzde çoğu kişi annenin ilk sütünün bebek için çok kıymetli bir vitamin kaynağı olduğunun bilincindedir. Anne memesinden ilk gelen sarı renkli sütün bebeğin bağışıklığını koruyucu etkisi olduğuna inanılır. Dolayısıyla doğum şekli nasıl olursa olsun bebeğin o sütü emmesi sağlanmaktadır. Kırşehir bölgesinde merkezdeki insanların yanı sıra kırsal kesimdeki insanlar da ilk sütün yararlı olacağı konusunda hem fikirlidir.

Onu çok emzirilir çocuğa. İlk süte “ağan” denir. Benim küçük kıza sesi çok çıktığı için, ağanı çok emdiğin için çığıra çığıra konuşuyorsun derim (KK25).

İlk sütün çok yararlı olduğu düşünülür (KK2).

Çocuğun ilk süt sayesinde daha sağlıklı olacağı düşünülür (KK1).

Annenin hemen çocuğunu emzirmesi ve bu faydalı ilk sütü bebeğine vermesi sağlanmalıdır (KK4).

Eskiden gizli saklı emzirirdik, gelinler kayınbabalarının yanında yemek bile yemezmiş (KK75).

İlk süt banyodan sonra geldiği için banyo yapınca verilir (KK16).

Günümüz şartlarında doğum sonrası anne ile bebeğin ten tene teması oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu ten tene temas ile güvenli bağlanma gerçekleştiğinde annenin sütü daha erken gelmektedir. Anneler ilk süt ve bebekle temas konusunda daha bilinçli hale

gelmiştir. Dolayısıyla ilk sütün mucizesinden faydalanan bebeklerin bağışıklıklarının daha kuvvetli ve dolayısıyla daha sağlıklı olduğu düşüncesi artarak devam etmektedir.

2.3.1.3. Sütün Artması veya Kesilmesi

Anne sütünün bebeğe yararları konusunda her geçen gün yeni bilgiler eklenmektedir. Anne sütü obezite riskini azaltır, bebeği astım, diyabet ve kimi çocuk çağı hastalıklarına karşı korur. Anne sütünün bebeğe olan faydalarının yanı sıra anne için de faydası çok fazladır. Annedeki depresyon riskini azaltırken, diyabet, kalp damar hastalıkları, meme kanseri gibi hastalıklara karşı da direnç kazandırır. Bu çerçevede anne sütünün hem anneye hem de bebeğe güncel ve ileriye dönük pek çok faydası bulunmaktadır (Türkyılmaz 2017). Bu derece öneme sahip anne sütünün kesilmemesi için veya var olan süt seviyesinin artırılması için kimi önlemler alınmaktadır. Kırşehir bölgesinde sütün artması ile ilgili derlenen bilgiler şu şekildedir;

Tatlı yedirilir, helva ne bir şeyler yedirilir. Yaz helvalarından neden yedik bir de meyve ne bol yedirirlerdi. Pekmez şerbeti içirirlerdi genelde sütü çoğalsın diye. Pekmezi suda özüyorsun¹⁴ yani şerbet ediyorsun öyle içersin yani ılık ılık (KK25).

Annenin sütü artsın diye tatlı yedirilir, süt ve süt ürünlerini çok tüketmesi sağlanır.

Bitkisel çaylar içirilir (KK4).

Sütü bol olsun diye yeşil sebzeler yedirilir (KK11, KK14).

Bol su içirilir ve tatlı şeyler yedirilir (KK3).

Lohusa şerbeti, sıvı gıdalar, bol su içirilir, göğüslere masaj yapılır, bitki çayları içilir (KK4, KK37).

Annenin sütü korkunca kesilir. Stresten kesildi derler. Stres olunca kesilir derler (KK6).

Annenin sütü üzüntüden veya eksik beslenmeden kaynaklı kesilebilir (KK11).

Süt kesilmesin diye çocuk sürekli emzirilir (KK17).

Anne korkmuşsa veya üzölmüşse sütü kesilebilir (KK37).

Süt gelmezse çocuğa mecburen mama verilir (KK31).

¹⁴ Pekmezi su ile daha sıvı hale getirmek.

Şimdilerde bol bol su içmek süt yapar derler (KK30).

2.3.1.4. Al Basması

Doğum sonrası yeni doğum yapan lohusa kadının bünyesinin manevi anlamda daha zayıf olduğuna inanılır. Lohusa kadını rahatsız eden güçler arasında en yaygını “al basması” (KK7, KK25, KK55, KK61, KK74), “al karısı” (KK65) veya “al kızı” (KK62) olarak geçen rahatsız edici durumdur. Lohusanın bu zayıflığa yenik düşmemesi için Kırşehir bölgesinde birtakım tedbirler alınmaktadır.

Çocuk doğduğunda kundağa sarılır ve al basması olayı yaşanmaması için bebeğin üzerine ve annenin başına kırmızı renkli örtü örtülür (KK62).

Al basması var, doğum yaptığında derlerdi kadınlara kırkına basana kadar (KK74).

Yalnız bırakılacağı zaman yanına Kur'an veya ekmek konulur. Bebeğin ve annenin kırkı çıkmadan çok fazla misafir kabul edilmez. Özellikle bebeği olmayan veya bebeği vefat eden bir kadın misafir olarak alınmaz (KK57).

Doğum sonrasında lohusa kadın ve bebek kırk gün yalnız bırakılmamaktadır. Eğer yalnız bırakılırsa al karısı gibi kötü ruhlar tarafından anne ve bebeğin rahatsız edileceğine inanılır. Anneye genelde kırmızı yemeni taktırılır. Anne ve bebeğin başucuna Kur'an-ı Kerim koyulur, yastığa iğne iliştilir. Eğer anne ve bebeğin yanında kimse kalamıyorsa annenin yanına eşinin bir eşyası (atlet, ceket, pantolon gibi) bırakılır, kötü ruhların erkeğin eşyasından çekinerek gelmeyeceğine inanılır (KK50).

Anne yalnız bırakılmaz, annenin kıyafetine kırmızı bir kumaş parçası iliştilir (KK4).

Anneye ve çocuğa al bezi takılır. Babanın eşyası anne ve çocuğun yanında bulundurulur. Yatağın ayak ucuna iğne takılır. Baş ucunda Kur'an'ı Kerim koyulur (KK1).

Lohusanın başına kuran konulur, kırmızı baş örtüsü bağlanır. Yanına erkek ceket konur çünkü erkeğin olduğu yere gelmediği düşünülür (KK2).

Doğma büyüme Akpınar ilçe merkezinde yaşayan 72 yaşındaki Jale Tekinarslan doğumları sonrasında al basması için neler yaptığını aktarmıştır. Al basmasın diye kuran kitabı korlar başının altına. Döşeginin altına bıçak korlardı şey gelmesin diye. Eskilerin başına bir de babasının ceketini neyi öyle yakınına üstüne korlardı. Ya bebeğin beşiğine ya da annenin yatağının üstüne. Eskiden öyle derlerdi al basar şeytan gelir derlerdi. Irıza

emminin Fevzi var ya onun karısı ağda yattı da kayanın dibinde, orda al bastı da öldü işte. Erkekten korkuyorlar bir de bıçaktan bir de Kurana yaklaşamıyorlar. Kuranı başına şimdi de olsun gene koyuyorlar. Bıçağı da koyuyorlar benim bildiğim kadarıyla. Ben bir sefer korktum onda da hemen sıçradım kalktım Kuran'ım neyim vardı besmele çektim okudum. Bir kere bir kenardan başımdan böyle bir köpek götürdü cıngır cıngır zincirle tuttu. Beni korkutacaklarmış hemen kalktım okudum geçti. Kuran'ım neyim vardı bir daha olmadı zaten. Çocuklar zaten çoğaldıkça korkmak olmuyor ki (KK25).

2.3.2. Çocuk ile İlgili İnanış ve Uygulamalar

2.3.2.1. Çocuğa Götürülen Hediyeler

Doğumdan sonra özellikle anne ve bebeğin kırkı çıkınca akrabalar ve komşular bebeğe hediye götürmek için ziyarete gelirler. Burada amaç ailesine yeni bir birey katılan aileye maddi ve manevi destek olmaktır. Götürülen hediyeler genelde para, bebek kıyafetleri, yiyecek ve içeceklerdir. Anne sağlıklı besinler alabilsin diye su, meyve suyu, meyve en çok götürülen hediyeler arasında yer almaktadır. Bu hediyeler “lohusaya geçmiş olsun ziyareti” adı altında gerçekleştirilir. Kırşehir bölgesinden doğum sonrası götürülen hediyeler şu şekildedir;

Süt ve meyve suyu getirilir (KK17).

Anneye geçmiş olsun denilecekse süt ve bisküvi alınır götürülür (KK36).

Altın para kıyafet götürülür (KK4).

Giysi ve altın gider (KK1).

Altın, para ve bebek kıyafetleri (KK2).

Altın takarlar, para takarlar, elbise alırlar, takım getirirlerdi. Çocuğun koynuna para sokarlar. Çocuğun eline tabakla kaşık verirler. Çocuk bunla yemek yesin, akıllı olsun diye. Valla benim oğlana bakırdan tabakla kaşık verdiler daha durur (KK34).

Foto 4: Bakır tabak ve kaşık önu.

Foto 5: Bakır tabak ve kaşık arkası.

2.3.2.2. Göbek Bağı ve Çocuğun Eşi

Kırşehir bölgesinde göbek bağına ve bebeğin eşiine ayrı ayrı değerler yüklenmektedir. Bebeğin eşi önemli ve değerli görüldüğünden çöpe atılmaz. Evde gerçekleştirilen doğumlarda genelde evin avlusuna derin bir çukur açılır ve bebeğin eşi buraya gömülür.

Çukurun derin olmasına dikkat edilir, hayvanların eşeleyip çıkartması istenmez. Göbek bağında ise bebeğin gelecek mesleğini belirleyeceğine dair bir inanış vardır. Bundan dolayı bebeğin göbek bağı kuruyup düştüğünde, aile çocuklarının ileride ne iş yapmasını istiyorlarsa oraya gömerler. Doktor olmasını isteyenler hastane bahçesine, öğretmen veya tahsilli olmasını isteyenler okul bahçesine, dinine düşkün veya hoca olmasını isteyenler camii avlusuna gömerler. Özellikle kız çocuklarının göbek bağını ise evden ayrılmasını, evine bağlı olsun, dışarılara gitmesin diye evin avlusuna gömerler. Kırşehir bölgesinde kaynak kişilerden göbek bağı ile ilgili derlediğimiz bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Bebeğin ileride sahip olmasını istedikleri mesleğe yönelik bir kurumun bahçesine göbek bağı gömülür (KK4).

Göbek bağını meslek tercihinine göre belirli bölgelere gömülür (KK1).

Göbek bağı nereye konulursa çocuğun mesleğinin o olacağı düşünülür mesela okula konursa öğretmen camiye konursa hoca... (KK2)

Çocuk evde doğduysa bebeğin eşi toprağa gömülür (KK43).

2.3.2.3. Ad Koyma

Bizlere konulan ad dünyaya gözlerimizi açtığımızdan andan vefat edene kadar olan süreçte hayatımızı derinden etkileyen bir olgudur. Bebek adıyla yaşasın, adı gibi olsun sözleri bu önemi vurgular niteliktedir. Kırşehir bölgesinde ad verme ritüeli çocuk doğduktan üç gün sonra kulağına bir hoca veya sevilen sayılan bir büyük tarafından ezan okunması ve üç kere adının söylenmesi şeklinde meydana gelir. Eskiden daha gelenekçi olan bu bölgede bebeğin adını anne babası değil aile büyükleri koyardı. Genelde bu kişiler dede veya babaanne olurdu. Bunun sonucunda kız çocuğa babaannenin adı, erkek çocuğa dedesinin adı verilirdi (KK7). Günümüzde bu gelenek biraz geri planda kalmış gözüксе de hâlâ babaanne veya dede isimleri çocuklara verilmektedir. Ad koyma ile ilgili Kırşehir bölgesinden derlenen bilgiler şöyledir;

Kaynak kişi Fikriye Şentürk

Bizlerde genelde dedelerin veya babaannenin adı verilir çocuğa (KK48).

Benim ismimi dedemin adı olduğu için koymuşlar. Babamın ismi de dedemin babasının ismi. Böyle bir gelenek mevcut (KK81).

İkinci isim olarak dedemin ismini koymuşlar (KK5).

Kulağa ezan ile ad okunur. Çocuğun adının ne olacağına genelde baba ve babanın ebeveynleri karar verir. Nadiren anne ve baba veya sadece anne karar vermektedir (KK4).

Ev halkından bir erkek sağ kulağına ezan, sol kulağına selâ okunur. Çocuğun ismi kulağına üç kere okunur. Çocuğun ismine aile büyükleri karar verir ve aileler arasında anlaşmazlık çıkarsa ismi değiştirilir (KK1).

Çocuğun kulağına ezan okunur ve çocuğun ismi kulağına 3 defa söylenir. Çocuğun ismine büyükler, dede, babaanne ya da anne ve baba karar verir (KK2).

2.3.2.4. İlk Banyo ve Kundaklama

İlk banyo ile ilgili Kırşehir bölgesinde iki farklı görüş yaygındır. Bölgede konuşulan kişilerin bir kısmı bebeğin doğar doğmaz yıkanarak temizlenmesi gerektiğini düşünürken bir kısmı ise bebeğin göbek bağı düşmeden banyo yaptırılmaması gerektiğini düşünür.

Kundak ise herkes tarafından gerekli görülür. Kundak yapılmayan bebeklerin bacaklarının yamuk olacağı düşünülür. Kundak yapılmasının bir başka nedeni de bebeğin ellerini kollarını oynatarak kendini uyandırmasını engellemektir. İlk banyo hakkındaki üç farklı kaynak kişinin üç farklı cevabı şu şekildedir;

Bebeğin göbeği düşmeden banyo yaptırılmaz (KK25).

Bebek doğar doğmaz banyo yapabilir (KK48).

Genelde bir gün sonra eve gidilince banyo yaptırılır (KK2).

2.3.2.5. Saç ve Tırnak Kesme

Kırşehir bölgesinde bebeğin saçının kesilmesi ile ilgili iki farklı görüş yaygındır. Kaynak kişilerin bazıları saçının kesilmesinin çocuğun zekasını etkileyeceğini söylerken, bazıları da saçının kesilmesinin sünnet olduğunu vurgulamıştır. Derlenen bilgiler şu şekildedir;

Halk inanışlarına göre çocuğun saçını kesmek aklının az olmasına sebep olacağı için bebeklerin saçı kesilmez (KK14).

Doğan bebeğin kesilen ilk saçı ağırlığınca para yahut altın bir fakire verilmektedir (KK17).

Bebeğin saçları gür olsun, canlansın diye kesilir veya kazıtılır (KK18).

Kesilen saçın ağırlığınca gramına göre altın hesabından ihtiyaç sahibi birine para verilir (KK1).

2.3.2.6. Kırk Uçurma Banyosu

Doğumdan kırk gün sonra kırk çıkarma başka bir deyişle kırklama işleme uygulanır. Burada anlatılanlar ufak farklılıklar dışında hemen hemen aynıdır. Kaynak kişi Fadime Nizamoğlu çocuğunun kırk günü dolunca suya buğday, altın, gümüş, demir para vs atarak bu suya okuyup o suyla kendini ve çocuğunu yıkadığını ayrıca yine bu sudan girdiği tüm odalara serpiştirdiğini söylemiştir (KK18). Bir diğer kaynak kişi ise kırk gün sonunda normal banyosunu yaptığını aynı şekilde bebeğini de yıkadığını söylemiştir (KK25). Kırk gün dolduğunda bir de kırk uçurma olarak adlandırdıkları ziyaretleri gerçekleştirirler. Komşulara veya akrabalara bebekle birlikte gidilir, gidilen komşu veya akraba da bebeğe bir hediye vermiş. Kırşehir bölgesinden kırk uçurma ile ilgili derlenen diğer bilgiler aşağıdaki gibidir;

Kırkında kırklarlardı. Kırk tane taş toplar kevgir¹⁵ içine koyup, kevgirden su akıtıp anneyi de çocuğu da banyo yaptırırlardı (KK75).

Kırkı çıkarken banyo yaptırır gezmeye çıkartırlar. Kırk uçurma derlerdi. İlk bebeğe misafir geldiğinde boş göndermezler. Yumurta koyarlar, çocuğun yüzüne saçına un sürerler yaşlansın, yaşını alana kadar yaşasın diye (KK78).

Kırkı çıkana kadar çıkartmazdık hiç kırkı çıkınca kırklardık. Kırk tas su dökerdik (KK79).

Kırkını çıkartırlar Mevlüt okuturlar başka bir şey bilmiyorum (KK77).

Kırk uçurmada anne ve bebek banyo yaptırılır. Kırk uçurma banyosundaki suyun içine kırk tane taş koyulur. Güçlü olsun diye taş, dayanıklı olsun diye tuz, mis gibi koksun diye gül, her kapıyı açsın diye anahtar, şifa olsun diye çörekotu, meslek sahibi olsun diye kalem konur (KK2).

Akrabalar kırk uçurma için hediye getirir. Yumurta gibi. Kırk uçurma banyosunda ayna, tarak ve para bulundurulur (KK4).

Kırklı anneler karşılaşırsa kırkları karışmasın diye birbirlerine iğne verirler (KK1).

Çocuğun kırkı çıkınca çocukla birlikte ev gezmesine gidilir. Çocuğa ufak tefek hediyeler verilir. Çocuğun ve annenin kırk banyosuna kırk tane çakıl taşı konulur ve atılır (KK1).

2.3.2.7. İlk Diş

Bebeğin ilk dişinin çıkması heyecanla beklenir. Bölgede ilk dişin çıkıp çıkmadığı genelde yaşı büyük kişiler, kayınbaba, kayınvalide tarafından kontrol edilir. Dişi ilk görenin bebeğe hediye alması adeti vardır. İlk diş görüldükten sonra bolluk bereket amaçlı diş hediği yapılır.

Bebeğin ilk dişi çıktığında diş buğdayı yaparlarmış. İnanişe göre diş buğdayı yapıldığında çocuğun diğer dişleri arka arkaya daha rahat çıkacaktır. Görüşme yaptığım kişilerin dediklerine göre bu gelenek bir ara unutulsa da şu an yapımı yine yaygınmış. Evde diş hediği hazırlanır, eş dost akraba çağırılır ikram edilir. Gelen herkes de çocuğa bir hediyeyle gelir. Burada çocuğun önüne bir tepsi koyulur, tepside makas, bıçak, para, altın,

¹⁵ Süzgeç.

ayna, iplik, derece, kaşık vs koyulur. Çocuk hangisini alırsa ilerde o mesleği yapacağına inanılır. Örneğin çocuk kaşığı alırsa ilerde aşçı olacağına inanılır (KK18).

Bebek yaşına yakın zamanda diş çıkarma dönemine girer. Bebeğin çıkardığı dişi ilk 44 gören kişi ona bir hediye almalıdır. Aynı zamanda çıkan diş için diş hediği yapılır (KK25).

Çocuğun ilk dişinin çıktığını gören kişi ona hediye alır (KK4).

Diş hediği yapılır ve komşulara dağıtılır (KK1).

Diş hediği yapılır, komşulara dağıtılır. Komşular da bebeğe hediye verir (KK2).

Diş hediğinde hedik pişirilir içine kuruyemiş konulur. Misafirler çağrılır. Pasta ne de yaptık. Tepsiye çocuklar oturur üstünden kuruyemişle diş hediği dökülür önüne şey konulur; kalem konulur, makas konulur, ayna konulur. Çocuk hangisini alırsa ilerde o mesleği yapacağı düşünülür (KK97).

Foto 6: Saklanan süt dişleri.

Foto 7: Saklanan süt dişlerin kutusu.

2.3.2.8. Yürümeye Başlama

Bölgede bebeklerin yürüme ayları ortalama sekiz ila on iki ay arasında derlenmiştir. Geç yürüyen çocuklar için ip kırma yapılmaktadır. Bu gelenek gün geçtikçe krelmeye başlamıştır. İp kırmada yürümesi istenen çocuğun iki bacağına ip bağlar. Bu ip evin en yaşlısı tarafından dualar ile ortasından kesilir.

Yaşını geçmesine rağmen yürümeyen ocuk yrtece bindirilir (KK2).

Kaynak kişilerden  ocuk annesi Gönül Ersan'dan yürümeyen çocuklarla ilgili "kstekli¹⁶" kelimesini derledik. Yaşını geçmesine rağmen yürümeyen çocuğa köstekli denir. Ksteğini kestireceğiz denir (KK1).

2.3.2.9. Konuşmaya Başlama

Vakti geldiği halde henüz konuşamayan çocuklarda dil altı bağı olduğu düşüncesi vardır. Eskiden bunun için köydeki ebelere veya yaşlı teyzelere giderek geleneksel yöntemlerle çocuğun dilinin altındaki bağ kesilir ve bunun üzerine çocuğun konuşacağı düşünülür. Çocuğun konuşmaya başlaması ile ilgili Kırşehir Akpınar'dan derlenen bazı bilgiler aşağıdaki gibidir.

¹⁶ Yaşını geçmesine rağmen yürümeyen ocuk.

Zamanı gelmesine rağmen konuşamayan çocuk doktora götürülür. Dil altı olduğu düşünülür (KK2).

Bazı çocukların olur olmaz kulağına ezan okurlar, ağzına tükürürler Ahmet'e çeksin, Mehmet'e çeksin diye (KK76).

2.3.2.10. Sütten Kesme

Bölgede bir veya iki yaşına gelen bebekleri sütten kesmek için genelde tiksindirici yöntemler uygulanmaktadır. Anne bebeğini sütten kesmeye karar verdiğinde meme ucuna salça, acı biber, kül sürerek bebeğinin tiksinesine yardımcı olur. Günümüzde bu tiksindirme nesnesi sabır taşı olarak değişmiştir. Sabır taşı meme ucuna sürülür ve bebeğin bu tadı aldıktan sonra tekrar emmek istemeyeceği düşünülür.

Kırşehir'in Akpınar ilçesinde Nergül Nizamoğlu'ndan derlenen bilgiye göre eskiden "sütün zehirli" olduğu söylenerek annelere zorla emzirmeyi bıraktıran yaşlı kadınlar bulunmaktaymış. Kaynak kişimiz kendisinin de bu sebeple çocuğunu emziremediğini belirtmiştir.

Foto 8: Sabır taşı kavanozu.

Foto 9: Sabır taşı görünümü.

2.3.2.11. Fazla Ağlayan Çocuk
Dua Okunur muska takılır (KK2).

2.3.2.12. Sünnet

Günümüzde sünnet için en uygun zamanın 2 yaş öncesi veya 6 yaş sonrası yapılması gerektiğidir. Tıbben en uygun zamanın bebeklik dönemi olduğu söylenmektedir. Fakat Kırşehir'in köy yerlerinde imkansızlıktan kaynaklı sünnet eylemi ertelenebilmektedir. Zaman zaman toplu sünnet kutlamaları düzenlenerek farklı yaş gruplarından erkek çocuklar toplu şekilde sünnet edilmektedir. Sünnet konusunda Kırşehir bölgesinden derlediğimiz bilgiler aşağıdaki gibidir;

Erkek çocuklar Allah tarafından sünnetli dünyaya gelmedikleri takdirde sünnet edilmesi gerekir. Dini inanış gereği buna kimse karşı gelmemektedir. Günümüzde sünnet için hastaneler tercih edilirken eskiden sünnet olacak çocuklar için görevli kişiler olurmuş. Mahalleli tarafından bilinen bu abdallar çağırılır genelde un veya buğday karşılığında çocukları sünnet ederlerdi (KK18, KK91, KK105).

Bazı erkek bebeklerin sünnetli doğması bunun o aileye Allah tarafından lütuf olduğu düşünülür. Ebe doğum esnasında çocuğun sünnetli olduğunu görünce aileye dönüp kan akıtılması lazım der. Sonrasında horoz veya tavuk kesilir ve kanı çocuğun özel bölgesine sürülür (KK98, KK103).

Oğulları -en geç- 7 8 yaşlarına gelen köy halkı – bebekken de sünnet ettiren nadiren var-oğullarını sünnet ettirirler. Sünnet düğünleri köyde pek yaygın değildir. Hatta neredeyse hiç yoktur. Sünnet sonrasında mevlit okuturlar dualarlar. Mevlit sonrası yakın akraba veya komşulardan isteyen para, altın takabilmektedir. Ayrıca anlatılanlara göre çocuğu sünnet edilen annenin eline sünnet esnasında oklava verilir ve oklavayı elinde ovuşturarak döndürmesi söylenilir. İnanca göre çocuğunun canı daha az acıyacaktır (KK91, KK104).

Üç aylıktan itibaren sünnet ettirilebilir (KK2).

Sünnetten sonra takı töreni, düğün veya mevlüt yapılır. Sünnet yapılacak evde ikramlar hazırlanır, tatlı yapılır. Sünnet çocuğuna altın, para veya oyuncak hediye edilir (KK2).

Doğduktan 3-4 yaşına kadar sünnet ettirilir (KK1).

2.3.2.13. Nazar

Bu başlık altında nazar türlerine ve korunma yollarına değinilmiştir. Kırşehir bölgesinde genel olarak nazar inancı yaygındır. Nazarın şiddetli bir şekilde değmesinin insanı da hayvanı da mezara sokacağına inanılır. Bölgeden derlenen nazar ile ilgili bilgiler aşağıdaki gibidir;

1. Nazar değmesi ve türleri
 - Göz değmesi (KK1, KK2, KK18, KK25, KK99).
 - Anne Babanın evladına değdirdiği nazar (KK18, KK25).
 - Dil değmesi (KK102).
2. Nazardan korunma yolları
 - İğde takılması (KK2)

Nazardan korunmak için görünmeyecek bir yer olmak şartıyla çatal iğne ile iğde takılır. Genelde çocukları nazardan korumak amacıyla onlara takılır. Hayvanlara değmemesi için de kullanılır. Bir rivayete göre bir deve ile adam yolda gidiyormuş. Karşlarına her şeyi nazar ile yıkan bir kadın gelmiş. Kadın develi adama ben seni ve deveni bir nazar ile yıkardım ama devene iğde takmışsın nazarımdan korunmak için demiş (KK18).

- Nazar boncuğu (KK4).

Nazar boncuğu nazardan korunmak için en çok tercih edilen yöntemdir. Kıyafete takılabileceği gibi evin kapı üzeri gibi yüksek yerlerine asılarak da nazardan kaçınılır.

- Çörek otu

41 tane çörek otuna 41 tane ihlas okunur. Bu çörek otu elbisenin görünmeyen yerinin iç kısmına iğne ile takılır ve suya değdirilmez (KK18).

Çörek oyu takılır çocuğa (KK1).

- Üzerlik Otu

Üzerlik otu yakılır evin içinde nazar, kötü göz kalmaz (KK18).

Foto 10: Üzerlik Otu.

- Hayvanların kemiği

Mundar olarak ölmüş hayvanın kemiği ağaç dallarına, meyve dallarına takılır. Bunun nazardan koruduğuna inanılır (KK18).

- Yumurta

Tavuklar yumurtlayıp sonrasında gürke¹⁷ yatıp civciv çıkarırlar. Örneğin 12 yumurtanın 10 tanesinden civciv çıkarsa kalan 2 yumurtaya cılk¹⁸ denir ve bu cıklar bahçeye nazar değmemesi için toprağa gömülür (KK18).

- Muska veya nazarlık taşımak (KK2).

Doğum yapınca başının altına hamayıl koyarlar kitap koyarlar ufak hamayıl oluyor ya cevşen değil de onun büyüğü. Onlardan başının altına korlardı nazarlık (KK25).

¹⁷ Kuluçka.

¹⁸ Kuluçkadan civciv olarak çıkmayan, bozulan yumurta.

Foto 11: Muska.

Foto 12: Hamayil.

3. Tedavi yolları

- Kurşun dökme

Kurşun döken kişi bir suyun içine bir iğne ve bir demir para atar. Tavaya kurşun konulur ve eritilir. Kurşun dökülecek kişinin başına çaput (bez, örtü) serilir. Hazırlanan suyun içine sıcak kurşun dökülür ve o küçük kurşun artık kocaman bir hale gelir. Kurşunun suyun içinde aldığı bu şeklin nazar değdiren kişiye benzediği düşünülür. Kurşun dökülen kişi o kurşundan bir parça alıp üzerine takar ve bir yudum da suyundan içer. Bu şekilde iyileşmiş olur (KK18).

3. BÖLÜM

ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN SÖZLÜ EDEBİYAT

Çocuk edebiyatının temelinde çocuk ve çocukluk vardır. Çocuğun düşünce yapısına, hayal dünyasına uygun, çocuğa göre hazırlanırken aynı zamanda çocuğu yetişkinliğe de hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır (Şirin 2016: 16-17). Günümüzde çocuk edebiyatına dair ürünler nicelik ve nitelik bakımından gelişmiş durumdadır. Çocuk doğduğu andan itibaren annesinden duyduğu ninniler, sonraki yaşlarında ona anlatılan masallardan, çocuk oyunlarına, tekerlemelere kadar tüm bu edebi ürünler Türk halk edebiyatı türlerindedir. Halkın kültürel mirası olan tüm bu metinler kuşaktan kuşağa aktarılarak yaşatılmaya devam etmektedir (Sınar 2006, akt. Yavuz 2019: 177).

3.1. NİNNİ

Ninniler çocuk edebiyatının önemli bir parçasıdır. Çocuğun bebekliğinden itibaren başlayan ninni söyleme süreci çocuğun okul öncesi dönemine kadar devam eder. Anne, çocuğu kucağında, beşikte, ya da ayağında sallarken uyutmak için veya sakinleştirmek için ninni söyler (Çelebioğlu 1987: 79). Ninnilerin ilk bestekârı annelerdir. Ninniler daha çok erkekler tarafından kaleme alınmasına rağmen sonuç olarak anneler, teyzeler, anneanne ve babaanneler tarafından söylenildiğinden kadın edebiyatı mahsullerinden biridir. Ninni söylenirken doğrudan bebeğin adının söylenilebileceği gibi yavrum, oğlum, gülüm, aslanım, bebeğim gibi hitaplar da kullanılabilir (Çelebioğlu 1987: 215).

Türk halk kültüründe anonim halk şiiri ürünü olan ninni çocukları sakinleştirmek için, uyutmak için veya emzirirken söylenir. Başta bebeklerin, çocukların anneleri olmak üzere, anneanesi, babaanesi, teyzesi, halası gibi yakınlarının da söyleyebileceği ninni, ezgili söylenen manzum veya mensur sözlerdir. Ninniler çocuğun cinsiyetine, söyleniş sebeplerine ve konularına göre değişkenlik gösterebilir (Çobanoğlu 2016b: 18). Kırşehir bölgesinde ninniler genel olarak bebeği uyutmak ve ağlayan bebeği sakinleştirmek amacıyla söylenmektedir. Derlenen bazı ninniler şu şekildedir;

- Uyusun da büyüsün ninnii
Tıpış tıpış yürüsün ninni

Eeee eee ee ee uyu yavrum uyu
Eeee eee ee ee büyü yavrum büyü (KK18)

- Dandini dandini dastana
Danalar girmiş bostana
Kov bostancı danayı
Yemesin lahanayı

Eee eeee eee e
Eee eeeee ee e (KK2).

- Bahçeye kurdum salıncak
Eline verdim oyuncak
Yavrum küçük uyuyacak
Uyuyup da büyüyecek

Eee eee eee ee
Eeeee eee eee e (KK1, KK2).

3.2. TEKERLEME

Tekerlemeler ses benzerlikleri ile uyaıklardan faydalanılarak oluşturulur. Belli bir konusu olmamakla birlikte genellikle bir bölümü anlamsız olan ses ve sözlerin akışı bakımından şiirimsi bir türdür. En önemli özelliklerinden biri belirli bir konusunun olmayışıdır. Masal tekerlemeleri, oyun tekerlemeleri, tören tekerlemeleri, âşıkların söyledikleri tekerlemeli şiirler, Karagöz- Hacivat tekerlemeleri, yanıltmacalar gibi türleri bulunmaktadır (Çobanoğlu 2016a: 88).

Tekerlemeler, sayışmacalar çocuk oyunlarının önemli unsurlarından biridir. Çocuk oyunlarında kullanılan tekerlemelerden en yaygın olanı ebe seçimi için kullanılan tekerlemelerdir (Oğuz 1992: 24).

Kırşehir bölgesinde karşılaştığımız tekerlemeler genelde çocukların oyun başlangıcında veya oyun esnasında söylediği tekerlemelerdir. Tekerlemeler genelde çocuklar için bir

eğlence kaynağıdır. Oyun oynayan çocuklar sayışmak için veya yarışmak için bu tekerlemeleri söylerler. Yalnızca çocuklar değil büyükler de bu tekerlemeleri bilmektedir. Eğlendirici özelliği bulunan tekerlemelerden araştırma bölgesinde derlediklerimizden bazıları;

- Karnım aç
Karnına kapak aç
Değirmene kaç
Değirmenin kapısı kitli
Hey başı bitli
- Kuzu kuzu me
Bin tepeme
Haydi gidelim
Hacı dedeme
- Kızın adı Hediye
Ekmek vermez kediye
Kedi gider kediye
Kadının kapısı kitli
Hediyenin başı bitli
- 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10.
Önüm arkam,
Sağım solum,
Saklanmayan sobe.
- Ooo piti piti
Karamela sepeti
Terazi lastik jimnastik
- Biz size geldik bitlendik
Hamama gittik temizlendik
Dik dik dik.
- Portakalı soydum
Başucuma koydum
Ben bir yalan uydurdum
Duma duma dum
Kırmızı Mum
Dolapta pekmez
Yala yala bitmez
Ayşecik Fatmacık
Sen bu oyundan çık (KK1, KK2).
- El el epenek
Elden düşen kepenek
Kepeneğin yarısı
Keloğlan'ın karısı
- Nacak sapına
İki kes
Bir sana
Biri de bana

- Aldım verdim
Ben seni yendim
Sarı kızın saçını
Örmeye geldim
 - İçinde bülbül benim olsa
İki kardeşim olsa
Biri ay biri yıldız
Biri oğlan biri kız
 - A grubundan olanlar
Çıksın bay ve bayanlar
B grubundan olanlar
Çıksın bay ve bayanlar
 - Balkondan atladım
Maydanozu topladım
Kızın adı Neşe
Saat geldi beşe
 - Kutu kutu pense
Elmamı yerse
Arkadaşım Kübra
Arkasını dönse.
 - Bir bardak su
Sezen Aksu.
 - Bir kedi varmış
Yüze kadar sayarmış
- Sıfırını atmış
On kalmış
1,2,3,4,5,6,7,8,9,10.
 - Hu hu komşu komşu
Oğlun geldi mi?
Geldi.
Ne getirdi?
İnci boncuk.
Kime kime?
Sana bana.
Başka kime?
Kara kediye
Kara kedi nerde?
Ağaca çıktı
Ağaç nerde?
Balta kesti.
Balta nerde?
Suya düştü.
Su nerde?
İnek içti.
İnek nerde?
Dağa kaçtı.
Dağ nerde?
Yandı bitti kül oldu gitti (KK1)

3.3. BİLMECE

Kuşaktan kuşağa aktarılarak eski çağlardan günümüze gelen bilmeceler, işlevlerine göre şekillenip kalıplaşmıştır. Bilmeceler toplumun ortak değerlerini, kültürünü ve düşünce

yapısını yansıtan sözlü edebiyat ürünü bir gelenektir. Hemen hemen her kültürde vardır. Daha çok beyitlerden ve dörtlüklerden oluşan bilmecelerde anlamlı kelimeler olduğu gibi anlamsız kelimeler de bulunmaktadır. Bilmecelerin cevaplarının ve konularının ne olduğuna göre çeşitli sınıflandırmaları vardır. Bilmeceleri mensur ve manzum bilmeceler şeklinde ikiye ayırmak mümkündür (Çobanoğlu 2016a: 92).

Birey yaratmaları olan bilmecelerin ilk yaratıcılarını bilmek mümkün değildir. Bunun sebebi bir bilmecenin söylenip halk içinde yayılması ile sahihsizliğe kavuşur. Dolayısıyla bilmecelerin ilk anının ne zaman olduğunu belirlemek çok zordur (Boratav 1969: 127).

Kırşehir bölgesinde çocuklar ve yetişkinler eğlenmek amacıyla birbirlerine çeşitli bilmeceler sorabilirler. Bilmeceler ve cevapları hitap ettikleri yaş grubuna göre değişkenlik gösterebilmektedir. Bölgede derlenen bilmecelerden bazıları şu şekildedir;

- Hey gidinin poturu, ev üstünde oturur. (Baca)
- Elde tutulmaz, ondan daha tatlı bir şey bulunmaz. (Uyku)
- Karşıdan baktım pek çok, yanına vardım hiç yok. (Sis)
- Yağlı kaşık duvara yapışık (kulak)
- Küçük al yastık, içine un bastık (iğde)
- Kıllı ağzını açtı, çıplak içine kaçtı (yün çorap)
- Kat kat döşek, bunu bilmeyen eşek (lahana)
- Bir küçücük fıçıcık, içi dolu turşucuk (limon)
- Yer altında kitli sandık (mezar)
- Çin çin hamam, kubbesi tamam, bir gelin aldım babası imam (minare)
- Benim bir gelinim var gidenin gelenin eteğini öper (minder)
- Çarşıdan aldım bir tane eve geldi bin tane (nar)
- Tıngır elek tıngır saç, elim hamur karnım aç (oruç- Ramazan)
- Ağacı oymuşlar, içine bülbül koymuşlar (radyo)
- Bilmece bildirmece el üstünde kaydırmaca (sabun) (KK1).
- Dağdan gelir taştan gelir, eğri büğrü yoldan gelir (sel)
- Parasını el alır, dumanın yel alır (sigara)
- Sıra sıra odalar birbirini kotralar (tren)
- Elemez, melemez ocak başına gelemmez, gelse bile duramaz (Yağ)
- Akşam serilir, sabah dürülür (yatak)

- Yer altına yağlı kayış (yılan)
- Biz biz idik yüz bin tane kız idik gece oldu, dizildik sabah oldu, silindik (Yıldız)
- Dışı katık, içi kütük (zeytin)
- Yedi delikli tokmak, bunu bilmeyen akmak (Baş/Kafa)
- Nar, nar diz boyunca kar, uçtu keklik kaldı dilber (başak)
- Altı tahta üstü tahta içinde bir kanlı kahpe (bıçak)
- Dağdan gelir sekerek, kuru üzüm dökerek (keçi)
- Altından yer, üstünden sıçar (rende)
- Çit çit hamam kubbesi tamam bir gelin aldım babası imam (saat)
- Yol üstünde sarı çenber (sidik)
- Çarığımı çattım, pencereye attım (terazi)
- Yer altında sakallı hoca / soğan)
- Dam başında küreği, güp güp eder yüreği (hırsız)
- Metelim var metten sakalı var etten şimdi gelir görürsünüz, güle güle ölürsünüz (hindi)
- Dağdan gelir davara, kuyruğunun ucu kara (yılan)

3.4. MASAL

Masallar gerçek ile ilgisi ve bağlantısı bulunmayan, hayal ürünü olarak yaratılan, ikna etme çabası olmayan kısa anlatılardır (Yavuz 2019: 180). Bilhassa çocuklar tarafından yaratılan hayal gücüne dayalı masalların gerçek ile çok bir bağlantısı yoktur. Masalların anlattıklarına inandırma iddiası bulunmaz ve gerçekle ilgisi yoktur (Boratav 1969: 80). Masal, vakit geçirici türlerden biridir. Toplumsal işlevleri arasında öğretmek, eğitmek, tanıklık etmek, bilgi vermek vardır (Boratav 1983: 277).

Çocuklar başlı başına doğal hikâye anlatıcılarıdır. Folklor araştırmacıları bu doğal masalları, efsaneleri kaydederler. Özellikle oyun alanlarında veya karanlık, ürkütücü yerlerde çocukların uydurdukları masallar çeşitlilik bakımından oldukça şaşırtıcıdır. Bu masallar içerisinde sayısız yorum, ses efektleri ve başka yetenekler bulunur. Bazı çocuklar bu hikâye anlatma yetenekleri ile övünmeyi tercih ederken bazıları bu konuda çekimserdir ve anlattıkları masallara çok az düşünce katarlar. Bunlardan hangisi olursa olsun çocukların masalları ve efsaneleri, bizlere anlatıcıların kişilikleri, coşkuları ve endişeleri hakkında bilgi verir. Çocuk hikayeleri, kültürleri, kültürel farklılıkları ortaya

koyar. Dolayısıyla hikayelerin derinde yatan anlamlarına inmek yalnızca psikologların, sosyologların, dilbilimcilerin değil aynı zamanda folkloristlerin de yakından ilgilendiği bir süreçtir (Tucker 1999: 193).

Masal çocuğun iç dünyasının bir yansımasıdır. Masal anlatırken veya dinlerken çocuk kültüre dair bilgi birikimi ile dolarken, hayal dünyası genişler, ufku açılır. Masalları dinleyen çocuğun düşünme becerisinin geliştirilmesi, dinlerken onu eğlendirmesi beklenir. Masalların eğlendirirken eğitmesi beklenir (Enginün 2006: 213).

Masal anlatan masalcı çocuk veya büyük bir kişi olabilir. Masalcı kişilere can verir, omları konuşturur, bu vesile ile toplumunu konuşturur. Dolayısıyla toplumunun sevinçlerini, dertlerini, şakalarını açık veya kapalı şekilde dile getirir (Boratav 2007: 17)

Harbe Giden Saka Kuşu

Bütün kuşlar dünyaya geldiğinde tüyleri ağ imiş. Tanrı melekeleri toplamış kuşları birbirlerinden ayırmak için onları süslemeye karar vermiş. Melekler aralarından birisini hükümdar yapmışlar. Ona da kuşları güzel güzel boyamış. Tavuklar, horozlar, ördekler, küllük kuşları hepsi güzelleşmiş. Sonra melek boyasını götürürken saka kuşu oradan uçmuş. Meleğe geç kaldım demiş. Melek de ben seni unuttum boya kalmadı demiş. Öyle deyince saka kuşu alınmış gözlerinden yaşlar dökmüş. Melek demiş ki seni ben boyayım da hepsinden güzel olacaksın demiş. Sonra saka kuşunu boyamış çok güzel olmuş. Saka kuşu karısını almış bir yere gitmiş, orda ağacın üzerine konmuş kuşun konduğunu gören bir bekçi “Ben bunu krala götürürsem o beğenir” demiş. Hemen bir tuzak grup kuşu tutmuş ve saraya götürmüştü. Kral çok beğenmiş kuşu kendi odasına koymuş. Bekçi meğerse dişi kuşu getirmiş erkek saka kuşunu saklamış, eline bir kılıç almış omzuna bir davul asmış yola çıkmış. Harbim var diye bağırması, bunun bağırıldığını duyan kaz ne oldu diye sormuş o da sebebini söyleyince kaz Çingen gibi bağırması. Namussuz kral demiş bizim arkadaşları da her gün kesiyor içine pirinç dolduruyor yiyor demiş. Bu kaz bütün kümeslere varmış bunu söylemiş kazlar bir ordu olmuş saka kuşu bir arının yanına gidiyor savaş var diyor. Bey arı saka kuşu arkasında ötekileri onun arkasında mızıkça çalarak gidiyorlar. Kaz ordusunun yanına gelince onlar da yürümeye başlıyor birini komutan seçmiş komutan sandalyeye çıkmış. Demiştir ki kral saka kuşunun arısını almış yarın da bize gelir. Arılar kılıçlarını ellerine almış hazırız demişler ondan sonra saka kuşu gene yola çıkmış bir gani at görmüş harbe gidiyorum demiş. Atta bakıp nereye demiş o da kral

karımı aldı deyince at demiş ki bu kralı öldürmek lazım benim de tayımı aldı biniyor. Atta bütün atlara haber vermiş atlar hep toplamış bunların hepsi bir olmuş giderken kediye köpeğe rastlamışlar. Bizi de öldürüyor biz de gideriz demişler hepsi bir araya toplanmışlar. Kediyle köpeğin başı diyor ki “ey kaz millet, arılar milleti, beygir milleti bu kadar talim yeter haydi ileri”. Şehre gelirken koca ordu gibi sıralanmışlar bir ucu doğuda bir ucu batıda, arıların gürültüleri yeri göğü titretiyor. Atlar topçuymuş Kralın yanına giderken saka kuşu “hücum!” diyor. Arıların süngüleri parlamış, köpeklerin dişleri bilenmiş atların ayakları havalanmış saka kuşun karısını kurtarıp kralı teslim etmişler (Der. Veysel Arseven).¹⁹

İnatçı Horuz

Bir varmış bir yokmuş, Allah'ın kulları çokmuş, bir horuz varmış; küllükte eşindiği sırada horozun ayağına diken batmış bunu çıkaramamış. Oradaki bir eve gitmiş o evin sahibine yalvarmış avrada dikenini çıkartmış. Horoz ‘yaşa nine’ demiş. Vakit biraz geçmiş bir gün horoz gelmiş ayağından çıkardığı dikenini verir misin demiş. Kadın sinirlenmiş horozu kovalamış horoz gitmemeye kararlıymış. Avrat demiş;

Geldiğinde mangala attıydım orda yanmıştır demiş. Horoz;

- Ya o mangalı alırım ya da dikenimi demiş. Kadının başı ağrımış mangalı vermiş horoz mangalı almış başka bir yere gitmiş. O evde oturan da inek sağıyormuş horoz kadına demiş;

- Teyze bu mangalı demiş gelince geri alacağım demiş. Teyze mangalı ahıra bırakmış sonra horoz dönmüş;

- Teyzeciğim ben geldim, mangal benimdi. Kadın demiş;

- Sen verdiğinde ahıra koymuştum inek onu kırmış demiş. Horoz;

- Ya mangalımı ver ya da ineğini ver demiş. Kadının başı ağrımış ineği horozu vermiş. Horoz ineği önüne almış ve ineği başka bir eve götürmüş. Horoz yine yok olmuş. Ülkeyi hatta dünyanın tamamını gezip gelmiş. Evde o sırada düğün yapıyormuş. Horoz, ev sahibi nerde demiş. Sonra evin sahibi gelince demiş;

¹⁹ Anlatanın kaynak kişi bilgileri: Elif Erdoğan, Kırşehir'in Karahıdır köyünden. 1879 doğumlu. Bu masalı annesinden öğrenmiştir.

- İneğini kestik ne yapacağız demiş. Horoz demiş;
- Gelin kızı göreyim demiş. Kızı getirmiş, horoz kızı beğenmiş. Gözlerini kapatıp demiş ki;
- Emanet edilene hıyanetlik olmaz gelininizi alacağım demiş. Ev sahibi bir sürü altın teklif etmiş ama horozun gönlünü edememiş. Akşama çene almışlar, gelini almış dağa çıkmış. Orada bir çobana rastlamış, çoban kaval çalıyormuş. Horoz kavalı beğenmiş, gelini çobana verip kavalı almış kümese gidip tavuklara demiş;
- Dikeni verip mangal aldım, mangalı verip ineği aldım, ineği verip gelin aldım, gelini verip kavalı aldım Düüüüüt ... Diye kaval çalmış yemiş içmiş maraza geçmişler.²⁰

3.5. MÂNİ

Türk anonim halk şiirinin en yaygın ve en kısa olan nazım şekli mânilerdir. Mâniler, duygular ve düşünceler ile bezenmiş, yarı açık yarı gizli anlamı oluşturmak ve iletmek anlamında sanatsal bir iletişim biçiminin adıdır. Mâni yedi heceli ve dört mısradan oluşan bir nazım biçimidir. Mâniler, yapılarına ve icra edildikleri sosyo-kültürel bağlama göre iki ana gruba ayrılabilir (Çobanoğlu 2016b: 20). Kırşehir yöresinden derlenen, duyulan mâniler aşağıdaki gibidir;

- Taş dönmüyor dönmüyor
Taştan bulgur inmiyor
Ablam zalım olmuş
Bize dürüm vermiyor (KK18).
- Harmana yol açarım
Kız seni alar kaçarım
Dört yanın şahin olsa
Kanatlanır uçarım (KK93).
- Kara üzüm sergisi
- Gönlümün sevgilisi
El yitirmiş ben buldum
O da hakkın vergisi (KK18).
- Harman yeri yaş yeri
Fadime'm yavaş yürü
Koynundaki memeyi
Bana ver de boş yürü (KK18)
- Karşı kara hanımız
Karşıda harmanımız

²⁰ Anlatanın kaynak kişi bilgileri: Hatice Ergün, Kırşehir'in Karahıdır köyünden. Yaşı 39. Bu masalı komşulardan öğrenmiştir.

- Sen orda dur ben burda
Çatlasın düşmanımız (KK18).
- Dağlar dağlardı beni
Gören ağlardı beni
Ayrırdı zalım felek
Derde bağlardı beni (KK25).
 - Bağ ayrı bostan ayrı
 - Fadime yayla kuşu
Uçamıyom yokuşu
Al al beni koynuna
Olursun cennet kuşu (KK18).
 - Bağa vardım budanmış
Bağa bülbül dadanmış
Bülbül gözün kör olsun
Her yerler dağılmış (KK18).
- Ayrıldım dosttan gayrı
Ayrıldım neni gördüm
Bir kuru yastan gayrı (KK100).
- Karşı karam sen misin?
Beni beğenmez misin?
Beni eller alırsa
Çatlayıp ölmez misin? (KK101).
 - Kılıçözü zemzem akar
Bahçeler gül kokar
Kırşehir'den başkasına
Akli olan nasıl bakar
(KK25).

3.6. ALKIŞ

Türkiye Türkçesinde yaygın olarak dua ve beddua şeklinde kullanılan sözcüklerin Türk dünyasında yaygın şekilleri alkış ve kargıştır. Alkış (dua), insanın kendisi, tanıdıkları, sevdikleri, akrabaları için maddi refah ve manevi mutluluklarını dilemek için Tanrı'ya yaptıkları sesleniştir. Alkışlar olumlu olan her konuda olabilir. Maddi refah, sağlık, kazanç, kaza ve beladan korunmak için söylenen, hüküm bildiren olumlu dilek ifadeleridir (Çobanoğlu 2016: 87). Dede Korkut Kitabı'nda her hikâyenin sonunda destancı dinleyicilere alkış söyler. Bunlardan bazıları;

Kanatlarının uçları kırılmasın!

Kara ölüm geldiğinde geçit versin!

Ak sakallı baban yeri uçmak olsun!

Hak yandıran çırağın yana dursun!

Duanın alkıştan farkı dua eden kişinin kendisi için veya din kardeşleri için Tanrıdan istediklerini dile getirmesidir. Bu dualar çoğu zaman Ya Rabbi sözü ile başlar veya biter. Herkes için söylenen iyi dilek anlamındaki dualar da bulunmaktadır (Boratav 1969: 141).

Kırşehir bölgesinde çocuklarla ilgili derlenen alkışlar aşağıdaki gibidir;

Allah analı babalı büyütsün.

Allah anasını babasını başından eksik etmesin.

Allah korusun. / Allah esirgesin.

Kurban olayım.

Allah nazarlardan kem gözlerden korusun.

Ayağına taş değmesin.

Çocuğunu da göresin.

Damatlığını / Gelinliğini de göresin.

Evlatlarının hayrını görmek nasip olsun.

Su verenlerin çok olsun.

Yaşlılığını da gör.

Çocuklarıyla yaşa.

Gadasını²¹ aldığım.

3.7. KARGIŞ

Kargış (beddua) ise alkışın tam tersidir. Zarar gelecek kişilere karşı şiddetli ve olumsuz bir tepkidir. Zararı dokunan veya düşman olunan kimselere karşı Allah'ın gazabını

²¹ Günah, keder.

yönelmek, kendini korumak istemekten kaynaklanmaktadır (Çobanoğlu 2016: 87). Kargışların yarı şaka şeklinde bir anlatım taşıyan çeşitleri de bulunmaktadır. Cehennem tıkaçı olası! Ekmek tavşan olsun, sen tazı olası da peşinden yetemeyesin! Bunlardan bazılarıdır.

Araştırma bölgesinde kargış olarak derlenen en çok duyulan cümleler aşağıdaki gibidir;

Anandan emdiğin süt burnundan fitil fitil gelsin.

Allah seni alsın.

Evlatlarının gününü görme.

Soyun kurusun.

Çocuklarına hasret kalasın.

Evladında gör.

Çocuğun beterini yaşatsın.

4. BÖLÜM

ÇOCUK ETRAFINDA ŞEKİLLENEN MADDİ KÜLTÜR ÖGELERİ

Bu bölümde çocuk etrafında anlam kazanan maddi kültür ürünlerine yer verilecektir. Çocuğun uyuduğu beşik ve salıncaktan, yatak malzemelerinden, giydikleri tüm kıyafetlere kadar yer verilecektir. Bölüm içeriği oynadıkları oyuncakların özellikleri ve anlamlarından yedikleri yiyeceklerin yapılış şekillerine kadar uzanmaktadır.

4.1. BEŞİK VE SALINCAK

Çocuk etrafında şekillenen maddi kültür öğelerinden ilk akla gelen beşiktir. Beşik ve salıncak bebek doğduğu andan çocukluk çağının başlarına kadar kullanılan nesnelere dir. Annelere kolaylık sağlaması ile bilinen sallanan beşikler ve salıncaklar bebekler için konforlu bir alan oluşturmaktadır.

Kırşehir bölgesinde beşikler daha çok maddi yetersizlikten kaynaklı ahşaptan yapılmaktadır. Hareketsiz ve hareketli /sallanır beşikler bulunmaktadır. Çocuğu uyutmak için veya sakinleştirmek, vakit geçirmesini sağlamak amacıyla beşik kullanılabilir. Beşiğe bebeğini yatıran anneler ninni ile eşlik ederek bebeğin uykuya dalmasını kolaylaştırmaya çalışırlar. Beşik ile ilgili bazı ninniler şu şekildedir;

Osmancık'ta Koyun Baba	Bebeğimin beşiği çamdan
Evliyalar etsin hiba	Yuvarlandı düştü damdan
Mevla'm buna bir can versin	Bey babası gelir Şam'dan
Söylen buna bir can versin	Ninni yavrum ninni ninni ninni ninni
Sütüm didir didir akar	Eee yavruma ee ee... (KK25).
Taş bebek beşikten bakar	
Benim oğlum şimdi kalkar (KK18).	

Foto 13: 1997 yılına ait ahşap beşik ve yün yatak.

Foto 14: 2021 yılına ait beşik mobilyası, yatağı, nevresimi.

Salıncak ise yeni doğandan ziyade biraz daha ayaklanmış bebekler için uygun görülür. Genelde avludaki bir ağacın kalın ve sağlam dalına kurulur. İki veya dört ipin dala sıkıca

bağlanması ile oluşturulur. İçerisine minder veya battaniye konularak bebeğin sallanması sağlanır. Beşiğe göre bebeğin zarar görme olasılığı daha fazladır fakat ebeveyn kontrolünde çok fazla sorun yaşanmayacağı düşünülür.

Salıncak veya beşiğin boş sallanması iyi karşılanmaz, uğursuzluk getireceğine inanılır (KK31).

Salıncak eğer ceviz ağacının bir dalına kurulmuşsa, akşam hava karardıktan sonra çocuk bu salıncağa oturtulmaz. Ceviz ağacının gece vakti uğursuz ve zarar verici olacağına inanılır (KK18).

4.2. YATAK MALZEMELERİ

Kırşehir bölgesinde maddi imkanlar el verdiği sürece bebeğin yatağını hoş şekilde hazırlamak önemli bir yere sahiptir. Çocuk doğmadan önce yatacağı yün yorgan, yastık ve döşek hazırlanır. Bu ürünler bazen yün yerine elyaftan veya pamuktan da yapılabilir. Hazırlanan yatağa nevresimi serilir. Nevresimin rengi ve deseni bebeğin cinsiyetine göre değişmektedir. Erkek bebekler için genellikle mavi, kız bebek için ise pembe veya kırmızı tercih edilir. Çocukların battanileri anneanne veya babaanne tarafından örülebilir. Bunun yanı sıra çarşıdan pamuk battaniler alınabilir, diktirilebilir.

Çocuk belli bir süre anne yanında yatmaktadır. Buna rağmen anne yanı beşikleri alınabilir veya bebeğe ayrı bir oda yapılarak yatak alınabilir. Bebeğin beşiği genelde maliyeti dolayısıyla ahşaptan tercih edilir. Ahşap beşik boyanarak renklendirilebilir. Beşiklerde cibinlik adı verilen sineklikler yer alabilir.

Çocukların kendi yastıkları oldukça sade, dantelsiz ve konforlu yapılırken misafirlerin hediyelerini takacakları yastıklar süslenebilir. Günümüze yaklaştıkça beşikler, yataklar, yastık ve yorganlar hazır alınmaya başlanmıştır. Dolayısıyla el emeği ürünlerin sayısı günden güne azalmaktadır.

Bizim zamanımızda bebek mobilyaları, beşikler yoktu. Çocuk büyüyene kadar annesinin yanında yatardı (KK25).

4.3. ÇOCUK GİYİMİ

Bebeklik dönemini içeren 0-2 yaş arası dönem dışında özellikle çocuklar için tasarlanan giysi seçeneği yoktur. Çocuklar da büyükleri gibi kıyafetler giyerek

hayatlarına devam ederler. Ayrı bir birey olarak ele alınmayan çocukların görüntüleri bundan dolayı küçük bir yetişkin gibidir.

Kız çocukları da genç kızlar gibi boydan dikilen fistan denilen elbiseleri giyerdi. Erkek çocukları ise yine annelerinin diktikleri şalvar ve gömleklere giyerlerdi. Çocukların giydikleri kıyafetler genelde sonraki çocuklar için de kullanılır. Eğer durumu olmayan akraba ve komşu varsa çocuklar büyüdükçe giyilmeyen kıyafetler onlara verilir.

Kış için ise bütün aile fertlerinin giyebileceği yün çoraplar nakışlı şekilde örülür, uzun bir şekilde yapılır. Yün eğrilir ve eğrilen bu yünden yelek, patik, çorap gibi mevsimlik giyim eşyaları örülür.

Foto 15: Yün Çorap

Foto 16: Yün Çorap

Günümüze geldikçe erkek bebek ve kız bebek kıyafet hazırlıkları içerisinde el emeği örgü yelekler, hırkalar, patikler de yer almaktadır. Bunlar genellikle erkek bebek için ise mavi, sarı, yeşil olurken kız bebek için ise pembe, kırmızı, mor, beyaz gibi renklerde yapılmaktadır.

Torunum olacağını öğrendiğimde ipler alıp erkek bebek ve kız bebek için kıyafetler örmeye başladım. Hazır kıyafetler olsa da yün daha sıcak tutar. Kız için uygun renkleri kız bebek niyetine, erkek için uygun renkleri erkek bebek niyetine ördüm (KK37).

4.3.1. Başlık/ Takke / Şapka

Çocukların başları açık bırakılmamaya çalışılır. Başına örgü veya hazır şapkalar geçirilir. Eğer hiç şapka veya başlık yoksa bebeğin üşümemesi için tülbent sarılır (KK18). Bebek yürüme çağına geldiğinde veya iki- üç yaşlarında yaz aylarında köyde avluda, sokaklarda gezerken başına güneş geçmesin diye şapka geçirilir. Güneş çarpar derler (KK9).

Foto 17: Şapka ile güneşten korunan çocuk.

Foto 18: Başına tülbent dolanmış bebek.

4.3.2. Ayakkabı / Patik / Çorap

Çocuk doğduğu andan itibaren iki – üç yaşlarına kadar en sık giydiği şeylerden biri örgü patiklerdir. Bu patiklerin daha uzunlu örülerek çorap şekli verilenler de vardır. Çocuk yaz öncesi veya yaz sonuna doğru doğsa bile ayakları üşürse hasta olacağı düşünülerek başı gibi ayakları da sıcak tutulmaya çalışılır. Örülen patiklerin şekli, desen ve boyutu bebeğin yaşına ve cinsiyetine göre değişebilir.

Foto 19: Örgü patik

Foto 20: Örgü Patikler

Foto 21: Örgü bebek ayakkabısı.

Foto 22: Hazır bebek ayakkabısı.

Etrafta yeni doğum yapmış kadın varsa hem kendinin hem bebeğinin ayaklarını sıcak tutması gerektiği söylenir (KK25, KK37).

Ayak ve baş sıcak olursa çocuk kolay kolay hasta olmaz (KK11).

Kaynak kişi Lütfiye Çiftçi

4.3.3. Yelek / Hırka

Özellikle sonbahar ve kış aylarında bebeklerin sırtını üşütmemesi için ev içinde veya dışarıda kıyafetinin üzerine yelek / hırka geçirilir. Uykudan uyanan bebeği kundağından veya beşiğinden çıkarır çıkarmaz üzerine bir yelek giydirilir (KK6). Çocuğun sıcaklığı ile yataktan kalkınca üzerine bir şey giydirilmezse üşüteceğine inanılır. Burada örülen hırka ve yeleklerin deseni ve rengi bebeğin cinsiyetine göre şekillenmektedir.

Foto 23: Erkek bebek için örülen mavi takım.

Foto 24: Kız bebek için örülen pembe yelek.

4.3.4. Zıbın

Bebegın belini sırtını sıcak tutsun diye zıbın giydirilir (KK25). Zıbınlar hazır veya örgü şeklinde olabilir. Genelde ie giydirilen bir kıyafet olduğu için pamuklu kumaştan hazır zıbınlar tercih edilir.

Foto 25: Zibın

Foto 26: Zibın 2

4.3.5. Pantolon

Kış aylarında sıcak tutması amacıyla bebeklere veya yürüme çağında çocuklara pantolon örülür. Tuvalet eğitimi kazanmamış bebekler için riskli olacağından koyu renklerde örülmesi tercih edilir. Bu pantolonların cinsiyeti yoktur. Kız erkek kardeş fark etmeksizin birbirlerinin örgü pantolonları giydirilebilir.

Foto 27: Örgü bebek pantolonu ve yeleği.

4.3.6. Kundak

Kundak bazen bebeğin anneannesi ya da babaannesi tarafından yün ip ile örülür. Bunun dışında hazır pamuklu kumaşlardan kundak diktirildiği de olur. Yeni nesil kundaklar oldukça kullanışlı ve sağlıklı şekillerde üretilmektedir. Genelde bebeğin bacakları serbest kalacak şekilde, kolları daha sıkı olur ve önden fermuarlıdır.

Foto 28: Geçmişe ait bir kundak.

Foto 29: Günümüze ait bir kundak.

4.4. OYUNCAKLAR

Tüm çocuklar zamana ve mekâna bakılmaksızın kendi hallerine bırakıldığında hayal güçlerine uygun nesnelere veya ortamlar yaratabilirler. Bu yaratım genellikle ebeveynlerin gözünden kaçır. Ebeveynlerin fark etmedikleri gibi çocuklar da genellikle bu yaratımı gizli tutarlar. Bunun sebebinde ise utanma duygusu vardır. Çocuklar anne babalarının onlara aldıkları oyuncaklar dururken kendi yaptıkları oyuncakların boş yere olduğunu düşünerek utanabilirler. Bu düşünce ile gerçekleştirmek istedikleri ortamlardan, oyuncaklardan mahrum kalırlar. Çocuklar için hazırlanan oyuncaklara, şarkılara, oyunlara baktığımızda aslında bunların birçoğunun yetişkinler tarafından hazırlandığını görürüz. Fakat çocuklar kendileri için düşünebilirler ve düşünceleri ile kendi yarattıkları küçük bir dünya olabilir (Bronner 1999: 251).

4.4.1. Bisiklet

Bölgede çocukların en çok kullandığı oyuncaklardan biri bisiklettir. Genelde büyükbaba veya baba tarafından hediye olarak alınır. Ahşaptan el emeği ile yapılanlar da mevcut olmakla birlikte, demirden, plastikten yapılanlar da vardır.

Bisiklet en büyük hediyeydi. Öyle kolay kolay herkesin olmazdı, mahallede bir kişide olursa sırayla binerdik (KK15).

Çocuğun doğum gününde hediye alınırdı. Özellikle erkek çocuklar binerdi (KK19).

Foto 30: 1999 yılına ait bisiklet fotoğrafı

Foto 31: Ahşap bisiklet görseli²²

4.4.2. Salıncak

Bölgede ilçe ve köylerde hemen hemen her evin kendine ait avlusu vardır. Avlusu olan evlerin bahçesinde ağaçlar dikilidir. Dolayısıyla bölgede yaşayanlar çocukları için kendi avlularına, imkanları dahilinde salıncak kurmaktadır. Genellikle sağlam dalları dolayısıyla ceviz ağaçları tercih edilmektedir. Ceviz ağacının en kalın ve düz dalına

²² https://www.youtube.com/watch?v=0WX9r_QHFeQ

genelde urgan ipi yardımıyla kurulan salıncaklar vardır. Urgan ipi iki veya dört köşeden ağaca düğümle sabitlenir. Salıncağın oturma kısmı için genelde otomobil lastiği, düz tahta veya evdeki minderler kullanılmaktadır.

İki ağacın arasına sallanmak amacıyla kurulan bir başka oyuncak ise hamaktır. Hamağın asıl amacı birden fazla çocuğu aynı anda oyalamak veya yatarak sallamak olabilir. Bazı evlerde çocuğu uyutmak amacıyla da kullanılabilir. Hamak ipi urgandan, çamaşır ipinden, kumaş parçasından oluşabilir. Hamağı daha konforlu hale getirebilmek için üzerine battaniye geçirilir.

Her evin bahçesinde çocuklar ya da torunlar için salıncak bulunur (KK8).

Ceviz ağacının sağlam bir dalına çocuklar eğlensin diye kurulur (KK12).

Eldeki malzemelerde yapılır. Bir ip bir minder yeter (KK10).

Bir evde birden fazla çocuk varsa bir salıncak varsa sırayla sallanırdı (KK15).

Foto 32: Ağaç dalına kurulan salıncak.

²³ <https://www.trthaber.com/ramazan-ozel/haber/ramazan-bayrami-gelenekleriyle-yasatiliyor-370104.html>

4.4.3. Düdük

Aile büyükleri tarafından, genellikle erkek çocukların isteği üzerine yapılan düdükler doğal ürünlerden oluşturulmaktadır. Söğüt dalından veya kamıştan el uğraşı ile yapılan düdükler yeterince iyi ses çıkardıkları zaman tamamlanmış olurlar. Bıçak yardımıyla kamışın dış kabuğunun bir kısmı çıkarılır, kamışın iç kısmının ucu ve/veya orta kısmı çaprazlama kesilir. İyi ses çıkarması için uygun yere delik açılır. En sonunda çıkarılan kabuğun dış kısmı tekrar dışına geçirilir.

şimdikiler gibi öyle hazır düdükler yoktu bizim zamanımızda. Kendi ddğmz kendimiz yapardık elimizle (KK32).

Kamıştan düdük oyardık. Bıçakla kamışı yontarak yapardık (KK35).

Biz ocukken de kamıştan düdük yapardık. Ben kamışı bıçakla soyup, çentik atarak düdük yapmıştım (KK38).

24

Foto 33: Kamıştan düdük.

²⁴ <http://etkaca.blogspot.com/2014/04/dede-ile-sogut-dalndan-enn-organik.html>

4.4.4. Araba / Traktör

Eskiden şimdiki gibi hazır oyuncak arabalar yaygın değildi. İnsanların ekonomik durumu oyuncak almaya elverişli değildi. Dolayısıyla bilhassa köydeki çocuklar kendi arabalarını imkanlar dahilinde kendileri yapardı. Araba yapılan malzemeler arasında şeker pancarı, patates ve ahşap bulunmaktadır.

Pancarı kesip traktör yapardık (KK19)

Ahşaptan yapılan kağnılar vardı. Tornet²⁵ (kayak) yapılırdı (KK20).

Göbek bilyesi ile tornet yapardık, çok pantolon yırttık onunla (KK72).

Çamurla araba yapardık, araba tekerleği yuvarlardık (KK72).

Tornet yapılırdı. Şimdi kayak deniliyor. Düz bir tahta seçerdik, ön ve arkasına düz ve parmak şeklinde uzun çubuk çakılırdı. Çubukların sağ ve sol baş kısımlarına tornet dediğimiz bilyalı (bilye) rulman²⁶ takılırdı. Dönüşleri yönetmek için bazen ayağımızı kullanırken bazen de ön tekerin olduğu kısma uzun bir tahta çakardık (KK38).

Pancardan traktör yapardık, pancarı oyarak yapardık, teker şeklinde keserdik. Römork yapardık pancardan (KK71).

Foto 34: Ahşap araba

²⁵ Kayak, kaykay.

²⁶ Rulman: içinde bilye bulunan küçük teker.

Foto 35: Ahşap araba 2.

Foto 36: Ahşap araba üstten görünüm.

Foto 37: Ahşap araba yandan görünüm.

4.4.5. Top

Eskiden en kolay erişilebilen oyuncaklardan biri toptur. Plastikten, çaputtan (bezden), pet şişeden, teneke kutudan yapılan oyuncaklarla top niyetine oynanırdı. Plastik topları satın almak için ilçe çarşılarına gidilirdi ve diğer seçeneklere göre daha az ulaşılırdı.

Çardan çaputtan parçaları birleştirir top ederdik (KK33).

Top alamazdık yoksulluk vardı. Ya teneke ezer top gibi oynardık ya da şaşal (pet şişe) ile oynardık (KK29).

4.4.6. Topaç

Tahta bir parçanın üst kısmı daha geniş alta indikçe daralan sivrileşen şeklidir. Kereste denilen odundan, ağaçtan yapılabilir. Bileme makinaları yardımıyla yapılır. Ucunun sivri kısmı renkli renkli boyanırdı ve bu sivri kısma çivi çakılırdı. İnce uzun bir bez veya ip tahta bir parçanın ucuna takılarak kırbaç yapılır. Topacı döndürmek için bu kırbaç topacın etrafına dolanır ve hızla düz bir zemine bırakılır. Topaç döndürüldükten sonra o kırbaç ile vurularak hızlı dönmesi sağlanır (KK21, KK22, KK38).

Foto 38: Topaç.

Foto 39: Topaç 2.

4.4.7. Bebek

Genelde bez bebek yapılırdı (KK25). Eski bezlerden, kıyafetlerden, çoraplardan bebek dikilirdi (KK25). İçini doldurmak için yün veya elyaf kullanılırdı. İki de yoksa bez parçaları ile doldurulurdu (KK11). Evde düğme varsa düğme ile ağız ve gözü yapılırdı. Örgü iplerinden saç yapılırdı (KK37).

Lahana bebekler vardı çocuklar onları çok severdi (KK25).

Çoraptan kukla gibi bebek yapardık elimize geçirirdik (KK9).

Arkadaşla bebekle oyun oynardık (KK74).

Foto 40: Geleneksel giyimli oyuncak bebek.

Foto 41: 30 Yıl önceye ait, modern oyuncak bebek.

4.4.8. Uçurtma

Bilhassa yaz günlerinde çocukların eğlencesi haline gelen uçurtmalar el emeği ile yapılırdı. Uzun ince 3 adet sopa veya çita yardımıyla altıgen şeklinde iskeleti oluşturulur (KK39). Sonrasında defter kaplama yüzleri gibi naylon poşetler yardımıyla iskelet kaplanır (KK41). Bunun kâğıttan yapılan şekilleri de vardır. Kâğıt ikiye katlanır çaprazlama şeklinde sağ üst ile sol alt birleştirilir (KK38). Altıgenin sağ alt köşesine ip takılır kuyruk yapılır, poşetler kesilerek yapılan bu kuyruk süslenir (KK45). Uçurtmanın

tam ortasındaki birleşim yerine çamaşır ipi gibi sağlam bir ip takılır ve rüzgârın tersine doğru koşarak uçurulur, bu şekilde uçurtma çok yüksek yerlere kadar ulaşır (KK46).

Uçurtma uçururduk (KK69).

Foto 42: Uçurtma²⁷

4.4.9. Sapan

Sapan, ağaç dalının Y şeklindeki kısmından kesilerek veya kırılarak elde edilir. Dış kabuk kısmı soyularak pürüzsüz hale getirilir. Sağ ve sol üst kenarlarına bıçak yardımıyla çentik atılır. Eskiden kullanılan serum lastiği (turnike diren lastiği) iki uçtan sıkıca bağlanır. Tam ortasından kesilir. Orta kısmına deri veya bez parça konularak serum parçaları birleştirilir. Orta kısma konulan bu parça yardımıyla küçük taşlar, çakıl taşları sabitlenir. Lastiğin gerilmesi ile de uzak yerlere fırlatılır.

Yine ağaç dalının Y şeklinde kısmı kullanılarak lastik yardımıyla da sapan yapılır. Bu sapanda serum lastiği yerine don lastiği kullanılır. Bu tür sapanlarda orta kısmına deri veya bez parça yerleştirmeye, gerek kalmaz. Lastiğin ortasına tutturulan taş gerilerek fırlatılabilir.

²⁷ <https://www.neoldu.com/altigen-ucurtma-nasil-yapilir-7913h.htm>

Diğer

Ahşaptan silah yaptık (KK80).

4.5 YEMEK MALZEMELERİ

Bölgede çocukların doğduktan sonra ilk 6 aylık dönemi içerisinde sadece anne sütüne ihtiyaç duyduğu görüşü yaygındır. Her ne kadar 6 ay öncesinde şekerli su, reçel, bal gibi tatlı ürünler genellikle ağlayan bebeği susturmak için kullanılıyor olsa da anne sütü ağırlıklıdır. Bebek 6 ayını doldurduktan sonra maddi imkanlar dahilinde bebeğin gelişimi için en çok faydalı olan ürünler yedirilmeye çalışılır.

Bebeğe sıklıkla ev yapımı süt ve süt ürünleri yedirilir (KK25). Süt, yoğurt, peynir gibi ev yapımı ürünler bebeğe her öğün içinde verilmeye çalışılır.

4.5.1. Yoğurt / Tereyağı / Peynir

Bir koyun kesilir, derisi şişirilir tuluk olur. Sonrasında onu yüzerler ve tuzlarlar. Biraz un, yoğurt ve biraz nane ile suvanır (üzerine sürülür). O deri toprağa gömülür ve 1 hafta boyunca toprakta tutulur. Sonra çıkarılınca o deri eller ile güzelce ovalanıyor, ovalama sonucunda bembeyaz oluyor. Beyazlayan derinin altı dikilir. Öncelikle doğal süttten yoğurt mayalanır, sonra yoğurt üzerine biraz tuz eklenerek bu hazırlanan derinin içine aktarılır, beyaz bez ile ağzını kapatılır. Deri dolduğu zaman içindeki yoğurdu süze süze durur. Yazın yapılan bu işlem serin bir yerde 3 aya kadar durabilir (KK18).

Soğukluk düşünce dikilen yer sökülür, bir bakır kalaylı ilegene (leğene) az az konulur, kollar çemirenir (dirseğe kadar katlanır), biraz su koyarak yoğurulur, karıştırılır ve tereyağı oluşunca sıkarak duru suya konulur, o suyun içinde tereyağı süzülür. Hamur gibi yoğurarak suyu alınır en son toprak çanağa basılır. Eğer yapılan tereyağı az ise kış boyu çocuklar da dahil olmak üzere aile tarafından yenilir (KK18).

İneklerden elde edilen süt büyük bir tencereye koyulur, içine hazır yoğurt mayası eklenir. Üstü örtülür ve bekletilir. Peynir kıvamına gelince beyaz kese veya torbaya koyulur. Üzerine 3 4 tane taş koyulur ve bu şekilde 1 gün bekletilir. Taşın altından alınca kaynayıp soğumuş çorlu (tuzlu) suya kelle (peynir) koyulur. Bu işlem tekrar

edilerek yapılan peynir biriktirilir. Kendimize yapıp hemen tüketmek istiyorsak peynir tuzlu su içerisinde çıkarılır çıkarılan kelle (peynir) ovalanır ve bir çapıt (bez) ile mengeneye koyulur. Suyunu iyice çekene kadar mengene belirli aralıklarla daha sıkı hale getirilir. En son çanak veya çömleklere basılır ve tüketilmeye hazır olur (KK18).

Foto 43: Mayalanmış ev yoğurdu.

Foto 44: Ev yapımı köy peyniri.

Ev yapımı yoğurttan yapılan yoğurt çorbası da çocuklar için çok tercih edilen bir yemek türüdür. 6 aylıktan itibaren bu çorbaya başlanılabilir. Yarma ile yapılan çorbanın tanelerinin iyi pişmiş olmasına dikkat edilmelidir.

Foto 45: Yoğurt Çorbası / Yayla Çorbası

4.5.2. Meyve Kuru

Özellikle bebekler ve çocuklar hasta iken meyve kuruları kullanılır. Yazın toplanıp kış için hazırlanıp kurutulan meyvelerin bazılarının çayı demlenip hasta çocuğa içirilirken bazıları da direkt yedirilir. Kurutulan meyvelerden bazıları; kabak, kayısı, elma, armut, kuşburnu ve eriktir. Kayısı erik kurutulurken yarılr (ortadan ikiye ayrılır) karton kutular üzerine serilir ve çatıda kurumaya bırakılır. Kurutulmuş kayısıya “çir” denir (KK18).

Kabızlık sorunu yaşayan çocuğa kayısı kurusunu ezerek mama şeklinde yedirilir. Üşütme veya soğuk algınlığı gibi durumlarda ise genellikle kuşburnu demlenerek içirilir (KK18).

Foto 46: Kayısı kuru (Çir)

Foto 47: Kuşburnu Kuru

4.5.3. Tarhana

Foto 48: Tarhana

Yoğurt tarhanası yapılır. Yukarıda yoğurt yapımında anlatılan derinin içine konulup yapılan yoğurt yanlıkta (kulplu çanak) yayılır. Beyaz torbaya aktarılır. Süzülür, içerisine pişirilen yarma eklenir, tuz eklenir. Taş gibi mayalanınca mısırdan dokunan hasırların üzerine çiğköfte gibi yapıp dama serilir ve kurumaya bırakılır. Kuruduktan sonra kışın az az çıkarılır ve çocuklara şifa için çorba yapılır (KK18)

4.5.4. Pekmez

Bilhassa çocuklara enerji veren bir içecek olduğu düşünülen pekmez hem tatlılarda hem de kahvaltılarda kullanılır. Her sabah çocuklara aç karnına bir çay kaşığı pekmez vermenin bağımsızlığını güçlendirip hastalıklara karşı koruyacağı düşünülür (KK25). Pekmezi ile meşhur Kırşehir’de çocukların bununla büyümesi kaçınılmazdır.

Pekmez için olgunlaşan tatlılaşan üzümler kesilir ileğenlere (leğenlere) doldurulur hortum musluğa takılır üzümler güzelce yıkanır betondan yapılmış şıhrana ağzında lülesi olur üzümler bunun içine doldurulur. Ayağa bunun için özel çizmeler giyilir üzüm çiğnenirken dağlardan alınan beyaz toprak üzüm suyunun üzerine atılır. Çiğnedikten sonra kapı ocağı kurulur onu savura savura haşlarız. Yüzünün yeşil köpüğü atılır. Haşlanan şire kovalara bölünür sabaha kadar durur ayna gibi olur. Sabah bu durulan şerbet ileğene (leğene) konur. İçine 5 6 kilo süt konulur. Bağ çubuğundan kesilen bir çubuk ile veya büyük kepçe ile karıştırılır. Sarı köpük olmaya başlayan pekmez az az tabağa konulur olup olmadığı denir. Yere indirince beyaz bir tülbent ile tencereye süzülür çanağa doldurulur kış boyu yenilir (KK18).

Özellikle boğaz ağrısı ve öksürüğü olan çocuklara pekmez ve karabiber karıştırılarak ısıtılır ve kaşıkla içirilir. Öksürüğü kestiğine inanılır (KK30).

Foto 49: Pekmez Yapımı

5. BÖLÜM

ÇOCUK OYUNLARI

Çocukların kendi kendilerine veya bir grup meydana getirerek, büyüklerden öğrendikleri veya tamamen kendileri uydurarak, belirli bir araçla veya araçsız şekilde gerçekleştirdikleri eğlence içeren aktiviteye oyun denir (Çakmak 2019: 638). Oyun oynamak insanlık tarihi kadar eski bir zamana dayanmaktadır ve halk geleneğinde çocuk folkloru içerisinde ele alınmaktadır.

Oyun, kültürden daha eskidir. Hayvanlar oyun oynamayı öğrenmek için insanların var olmasını beklememişlerdir. En basit biçiminde hayvan düzeyindeki oyunun bile psikolojik bir refleksten çok daha ileri bir şey olduğunu söyleyebiliriz. Her oyun bir anlam ifade eder ve gönüllü bir etkinliktir. Oyun kendi zaman ve mekânında belli sınırlar içerisinde oynanır (Huizinga 2018). Çocuklar için oyun ise en büyük eğlence kaynaklarından biridir. Aynı zamanda çocuk oyunları çocukların fiziksel, sosyal ve dil anlamında birçok gelişimine katkı sağlar. Çocuklar için oyun oynamak yemek yemek gibi temel bir ihtiyaçtır. Burada bahsi geçen oyunlar çocuklar tarafından yaratılabileceği gibi, büyükler tarafından oluşturulup çocuklara öğretilmiş de olabilir (Özhan 2005:228). Oyun çocuğun ruhsal ve fiziksel gelişimini sağlarken aynı zamanda sosyalleşmesi sürecinde de önemli bir yere sahiptir. Çocuk, oyun oynarken bunları düşünmez, içgüdüsel olarak gerçekleştirir (Dervişoğlu 2020: 13)

Oyun çocuğun en önemli işi durumundayken, oyun oynarken kullandığı oyuncaklar ise bu konuda önemli birer araçlardır. Çocuğun yeteneklerini ortaya çıkaran oyun, aynı zamanda gelişiminin temelinde yer alan ve hayatının önemli bir parçası olan bir süreçtir. Metin And'ın *Oyun ve Bugü, Türk Kültüründe Oyun Kavramı* isimli eserinin giriş bölümünde oyun kavramı ele alınmaktadır (Çakmak 2019: 639). And'a göre oyun isteğe bağlı ve tamamen gönüllülük gerektiren bir eylemdir, zoraki yapılacak bir aktivite değildir. Oyun özgürdür ve günlük yaşama bir ara verıştır (And 2012: 28).

Çocuk oyunları yalnızca çocuklar tarafından değil, zaman zaman daha az ölçüde olsa da yetişkinler tarafından da oynanır. Boş vakitlerinde herhangi bir zorunluluk çabasında olmadan hem eğlenip hem dinlenmelerini sağlayan bir aktivitedir (Girmen 2012: 264). Eğlendirirken aynı zamanda geliştiren, öğreten, becerilerin gelişmesine katkı sağlayan

oyunlar oynanırken bu özellikler düşünülmez, çocuklar bu gelişimleri düşünmeden oyun oynarlar.

Çocuk oyunlarının eğlenceli, coşkulu ve sınırsız bir şekilde verilmesi veya alınması geleneksel ürünlerin, malzemelerin sürekli olarak yeniden işlenmesini, değerlendirilmesini sağlar. Folkloristlere göre çocuklar geleneğin en sadık, en önemli destekçileridir (McDowell 1999: 57).

Hughes, çocukların oyunlarını ve oynanışlarını konu edindiği bir makalesinde diğer araştırmaların çoğunun tekerlemeler, şakalar, bilmece ve oyunlar gibi folklor öğelerinin toplanmasına ve analiz edilmesine dayandığını eleştirir. Kendisi ise bu çalışmada çocuk oyunlarını derlemeden çocukların nasıl oyun oynadıklarını anlatmaya odaklanmıştır. Oyunu değil, oyunun kurallarını ve bölümlerini ele almıştır. Örneğin oyunda, çocuklar oyuncu sayısına bağlı olarak farklı sayıda vuruşla tekerlemeler seçerler ve ilk sonuç istedikleri gibi olmazsa ek tekerlemeler söyleyerek sonuçların belirlenmesinde şansın rolünü en aza indirecek şekilde oyunlar tasarlar. Dolayısıyla çocuk folklorunda önemli olan tek şey yalnızca oyun değil, aynı zamanda oyunun kuralları ve bölümleridir (Hughes 1999: 93).

Oyun, dünyanın her yerindeki, her kültürdeki çocuklar tarafından oynanmaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan oyunların bir kısmı varlığını olduğu gibi korumaya devam ederken, bir kısmı değişimlere uğrar ve bir kısmı ise tamamen unutulmuş olarak yok olur. Türk toplumunda da unutulmaya yüz tutmuş oyunlar mevcuttur (Esen 2008: 360).

Kırşehir bölgesinde derlenen çocuk oyunları büyükler tarafından çocuklara öğretilerek kuşaktan kuşağa aktarılan oyunlardır. Dolayısıyla yaşını almış kesim ile oyun çağındaki çocuklara sorduğumuz sorularda aynı cevaplara sık sık rastlamış bulunmaktayız. Bölgede derlenen oyunlar, oynanış şekilleri, özellikleri ve kuralları aşağıdaki gibidir;

5.1. ÇELİK ÇOMAK

Çelik çomak oyunu çok yaygındır (KK24, KK38, KK41, KK46, KK53) Çelik çomak oyununda yere toprak bir zemine yuvarlık bir çukur açılır. Yaklaşık 50-60 cm uzunluklarında ince bir dal, açılan bu çukurun üzerine yatak şekilde konulur (KK27). Bu oyunda genelde iki farklı takım olur (KK46, KK58, KK64). Oyuna başlayan takımın bir oyuncusu, yerdeki sopaya vuracak kişinin elinde uzun bir sopa olur. Uç kısmını çukurun

içine sokarak çukur üzerindeki ince sopayı karşı takıma doğru havalandırarak fırlatır. Eğer karşı takımdan birisi havadaki bu sopaya yere düşmeden vurursa diğer takım puan alamaz ve atıcısı elenir. Havadayken vuramazlar ise sopanın yere düştüğü yerden çukura kadar olan mesafe sopanın boy ölçüsü ile sayılır. Bazen bunun yerine adımlarla da çukura kadar sayılabilir. Oyun sonunda en fazla adım sayısına, dolayısıyla en fazla puana sahip olan takım kazanır. Oyun genelde erkek çocuklar tarafından oynanır. Fakat erkek kız karışık oynandığı da olmaktadır (KK51, KK26).

Çelik çomak oynardık (KK71, KK78, KK79).

Çelik oynardık mahalle çocukları ile (KK76).

5.2. KÖREBE

Genellikle en az 5 kişiden oluşan arkadaş grubu ile oynanır. Kız erkek karışık veya sadece erkekler / kızlar tarafından oynanabilir. Erkek grubunun oyununda etrafı daraltmak amacıyla bir çember oluşturulur. Erkek çocukları bu çemberi küçük tuvaletleri ile çizerek veya taş ile sınırları belirleyerek yaparlar (KK38). Sonrasında taş, kâğıt, makas oynanarak veya sayışmaca ile seçilir. Seçilen ebenin gözü bir bez parçası yardımıyla bağlanır. Ebe yön duygusunu kaybetsin diye sağa sola çevrilir ve bırakılır. Kalan oyuncular ses çıkararak ve ebeye ara sıra dokunarak yerlerinin kopyasını verirler. Amaç ebeye sobelenmemektir. Oyunda sobelenen kişi sıradaki ebe olur (KK5, KK13, KK43).

5.3. SİMİT

Çoğunlukla erkek çocukları tarafından oynanan simit oyununda ilk olarak ebe için kale denilen bir alan belirlenir. Ebe olacak kişiyi seçmek için sayışmaca yapılır. Ebe belirlendikten sonra kaleye geçer. Diğer oyuncular belirlenmiş alanın dışına çıkmamak kaydıyla ebe tek nefesle “simiiiiiiiiit” diyerek ve koşarak oyuncuları ebelemeye çalışır. Ebenin nefesi bitmeden tekrar kaleye dönmesi gereklidir. Kale dışındayken nefesinin bitmesi durumunda kaleye dönene kadar diğer oyuncular tarafından dövülür (KK38)

Simit oyunu oynardık erkeklerle (KK60).

Erkek çocukları genelde simit gibi falan sert oyunlar oynardı (KK63).

5.4. DAMA KELLE FIRLATMA

Bu oyun erkek çocukları tarafından gençlik çağında oynanan bir oyundur. Güçlerini göstermek isteyen erkekler bir damın altında toplanır. Önceden kesilen bir büyükbaş hayvanın başı, evin damına (çatısına) atılmaya çalışılır. Atan kişiler daha güçlü görünürler (KK22, KK24).

5.5. SOBELEMECE

Sadece erkek tarafından oynanan bir oyundur (KK54). Yaklaşık 5 ila 10 kişilik iki farklı grup tarafından oynanır. Birinci grup ile ikinci grup arasında ebe olacak grup seçilir. Bu grup içerisinde bir kişi yerinden ayrılmamak üzere ebe kalesine geçer. Karşı grubun oyuncuları grup halinde hareket edecek şekilde kaçarlar ve çevre civarlarda saklanarak gezinirler. Bu esnada ebe grubunun serbest gezebilen oyuncuları grup halinde onları görmeye çalışır. Görünce “burdalar burdalar!” diye bağırlar. Ebe grubunun oyuncularına yakalanmadan kalede duran kişinin yanına gelerek onu dövmeye çalışırlar. Kaledeki ebe dövüldüğü esnada takım arkadaşlarına “koşun! Buradalar!” diye seslenir. Sonrasında döven grup yakalanmamak için tekrardan kaçar.

Ebelemece, sobelemece oynardık (KK52).

Kaçan kişiyi kovaladığımız oyunlar oynardık. Bir keresinde kalede ben durmuştum. Çok fena dayak yemiştım (KK70).

5.6. SAKLAMBAÇ

Kız- erkek karışık şekilde oynanan bir oyundur. Kalabalık gruplar hâlinde oynandığında daha keyifli bir hâle gelir. Ebe kişisi tekerleme ile seçilir. Bir duvara gözleri kapalı şekilde yaslanarak 10 veya 100 gibi karar verilen sayıya kadar yüksek bir ses ile sayar. O esnada herkes koşarak saklanır. Sayma bittikten sonra “Önüm, arkam, sağım, solum saklanmayan sobe!” diyerek gözlerini açar. Ebe kişisi saklananları bulmak için dikkatli şekilde ebe duvarından ayrılır. Diğer oyuncuları bulup “Gördüm, oradasın x kişisi!” diyerek duvara elini vurur ve ebeledim der. Ebelediği kişi oyundan çıkar, diğer arkadaşlarını bulmak için aynı yolu izler. Saklanan oyunculardan biri ebe görmeden duvara koşarak elini vurup “sobe, sobe!” diye bağırlar. Bu durumda oyun bitmiş olur ve sobelenen kişiler içinden yeni ebe seçilir (KK47, KK49).

Saklambaç oynardık (KK75, KK79).

Saklambaç oynardık geceleri (KK76).

28

Foto 50: Saklambaç oyunu

5.7. BEŞTAŞ

Etraftan toplanan beş adet çakıl taşı veya herhangi bir türdeki küçük taşlarla oynanır. En az iki kişi olmak gerekir. Oyun sırayla oynanır. Oyuncu elinde tuttuğu taşları yavaşça fırlatır. Bir tanesini eline alarak onu yukarı atar ve o taştan önce yerdeki bir taşı alır. Sonrasında havadan düşen taşı yakalar. Aynı işlemi tekrar ederek yerdeki tüm taşları toplar. Sonrasında el yardımıyla çeşitli engeller oluşturulur ve oyun bu şekilde ilerler. Yerdeki taşları toplarken taşını yere düşürürse kaybeder ve sıra diğer oyuncuya geçer (KK83, KK90).

²⁸ <https://www.timeturk.com/kultur/ne-mahalle-kaldi-ne-cocuk-oyunu/haber-1705238>

Foto 51: Beştaş

Foto 52: Beştaş 2

5.8. CIZBIZ

Yere tebeşiri kiremit veya yaprak yardımıyla kare çizilir. Karenin tam tasına artı + işareti çizilir ve büyük kare dört küçük kareye bölünmüş olur. İki kişilik oynanan bir oyundur. Genelde kız çocukları tarafından oynansa da erkek çocukları da oynamaktadır. Oyuncuların taşlarının karışmaması adına renkleri veya boyutları farklı olmalıdır. Örneğin bir oyuncu üç adet beyaz çakıl taşı seçmişse diğer oyuncu üç adet küçük kırmızı kiremit parçası seçerek karışıklığı önler. Oyunda amaç kendine ait üç renk aynı taşı, aynı satıra veya sütuna denk getirmektir (KK4, KK17, KK86).

Foto 53: Cızbiz

Foto 54: Cızbız 2

5.9. İSTOP

Kalabalık kişi sayısı ile oynanır. En az üç dört kişi olmalıdır. Erkek çocuklar da kız çocuklar da oynar. Karışık şekilde de oynanabilir. Bir adet top gereklidir. İçlerinden biri sayışmaca ile ebe olarak belirlenir.

Oo piti pitii karamela sepeti

Terazi lastik jimnastik

Biz size geldik bitlendik

Hamama gittik temizlendik

Dik dik dik...

Tekerlemesi söylenerek ebe belirlendikten sonra ebe eline topu alır ve çocuklardan rastgele birinin ismini söyleyerek topu yukarı fırlatır. Top yere değmeden ismi söylenen

kişi tutar ve “istop!” şeklinde bağırır. Diğer kişiler bu sesi duyduklarında buldukları konumda kalmak zorundadır. Ebe çıkan çocuk elin tuttuğu topla sabit şekilde bekleyen oyuncularından birini vurmaya çalışır. Oyuncularından birini vurursa o kişi yeni ebe olur ve oyun bu şekilde tekrarlanarak ilerler (KK89, KK95).

İstop oynardık birlikte topla (KK78).

İstop 2

İstop oyununda ebe olan kişi elindeki topu havaya atar ve “istop” diye bağırır. Herhangi bir kişi topu tutar. Herhangi bir renk söyler diğer çocuklar koşarak o rengi bulmaya çalışır. Ebe olan kişi de rengi bulamayan kişiyi topla vurur.

5.10. KABAK

Sadece erkek çocuklar arasında oynanan kabak oyunu için 5-15 kişi arasında bir sayıya ihtiyaç vardır. Genellikle sokakta yere oturularak veya birinin evinde oynanan kabak oyununda ortaya bir kişi seçilir. Geri kalan kişiler çember şeklinde oturur ve her birisine saat yönü şeklinde sayı verilir. Örneğin; 1,2,3,4,5 .. Sonrasında ebenin sözlerine kulak asarlar.

Oyun başlangıcı

Ebe: Tarlayı ektim, biçtim 3 kabak olur.

3 Numara: 3 kabak olmaz.

Ebe: Ya kaç kabak olur?

3 Numara: 1 kabak olur.

1 Numara: 1 Kabak olmaz.

3 Numara: Ya kaç kabak olur?

1 Numara: 5 kabak olur.

.

.

Oyun bu şekilde ilerler. Bir kişinin şaşırması ve kendini sayısını karıştırması durumunda ebe tarafından eline kemerle vurularak cezalandırılır. Oyun sonunda ise ebe kişisi oyunculara vurduğu için oyuncular tarafından dövülür. O esnada ebe kişisi kaçmaya başlar.

Kebelek (Kabak) diye oyun var. Sayılarla oynanır onu oynardık (KK67)

Kışın sokakta üşümek için birimizin evine giderdik. Kabak, yüzük kimde falan oynardık (KK56).

5.11. YÜZÜK KİMDE

Erkek kız karışık oynanan bir oyundur. Genellikle 5-10 kişi arasında oynanır. Bazen aile ve akraba ortamında erkeklerin de sıklıkla oynadığı bir oyundur (KK68). Bir kişi ebe seçilir ve avucunun içine yüzük koyar. Diğer oyuncular yan yana otururlar. Ellerinin iç kısımları birbirine yapışacak şekilde tutarlar ve gözlerini kapatırlar. Ebe olan kişi hepsinin avucuna yüzük koymuş gibi yapar fakat tek bir kişinin avucuna koyar. Ebe, elindeki mendil ile birisine sorar:

Ebe: Yüzük kimde?

Eğer yüzük sorduğu kişide değilse ebe ona da yüzük kimde diye sorar;

Oyuncu: Bende değil, yüzük onda.

Der ve başkasını gösterir. Oyun bu şekilde yüzük bulunana kadar devam eder. Eğer oyuncu yüzüğün kimde olduğunu bilirse bilen oyuncu ebe olur ve oyun başa döner (KK28).

5.12. MİSKET

Misket oyununda oyuncu sayısının önemi yoktur. Oyun başlamadan önce “Neyine?” diye konuşulur ve bu şekilde kaybedenlerin kaçır misket vereceğine karar verilir. Uzak bir mesafeye misketler yan yana dizilir. İçlerinde en farklı ve büyük olan misket atış misketi olarak seçilir. Oyun beş misketine oynanıyorsa ve dört oyuncu varsa yere 2, misket dizilir. Baş yani başlangıç kısmı seçilir. Uzak bir mesafeden atış misketi ile misketler vurulmaya çalışılır. Baş vuran kişi tüm misketleri alır, baştan sonraki kısmı vuran kişi vurduğu yerden sonrasını alır. Bu şekilde devam eder (KK42).

İki kişi oynanan bir misket oyunu daha vardır. Toprak bir zemine yere bir çukur açılır. Misketler rastgele yere atılır. Birinci oyuncu diğer oyuncunun misketine elindeki misketi atıp vurarak çukura sokmaya çalışır. Vurabilse de vuramasa da sıra diğer kişiye geçer. Oyun bu şekilde oynanır ve çukura kim kimin misketini girdirirse o misketi kazanmış olur (KK42, KK73).

Eskiden koskocek derlerdi bilye gibi misket gibi dizedik oynardık (KK76).

Bilye oyunu vardı (KK80).

5.13. İLİK / TASO

Gazoz, soda ve şişe kola gibi metal kapaklı içeceklerin kapakları ile oynanan bir oyundur. Erkek çocuklar etraftan topladıkları bu metal kapakları taş ile ezerek düz hale getirir. İstedikleri kadar kişi ile oynanabiliyor fakat genelde 2-5 kişi arası tercih edilmektedir. Önce kaç iliğine olduğuna karar verilir. Sonrasında ilk kimin başlayacağı seçilir. İlk kimin başlayacağına karar verebilmek için yere bir tane ilik koyulur. Oyuncular ellerindeki bir iliği yerdekine vurarak yerdeki iliği ters çevirmeye çalışır. Ters çeviren ilk başlar. İlikler uzak bir mesafeye yan yana dizilir. Oyuncular bu mesafeyi ilik sayısına göre kendi arasında belirler. Bir tarafı oyunun baş kısmı seçilir. Baş kısım başlangıç kısmı demektir ve eğer bu ilik vurulursa hepsi kazanılmış olur. Eğer baştan sonraki iliklerden biri vurulursa vurulan ilikten sonrası alınır. En çok ilik alan kişi kazanmış olur (KK38, KK60, KK66).

Taso oyunu ilik ile benzer bir oyundur. 2-3 kişi ile oynanır. Madeni paradan biraz daha büyük boyutta taso kartları vardır. Bunların bir yüzünde futbol takımı oyuncularının fotoğrafları yer alıyor. Yüz üstü üst üste yere konuluyor. Oyunculardan birisi yerdeki tasoların üstüne dik şekilde vurarak yönünü çevirmeye çalışıyor. Çevirdiği taso onun oluyor ve sıra diğer kişiye geçiyor. O kişi de dağılmış tasolara tek tek vurarak yönünü çevirmeye çalışıyor ve oyun bu şekilde devam ediyor (KK38, KK60, KK40).

5.14. TAKIM KARTLARI

2-4 kişi arasında oynanan bu oyun için takım kartları gereklidir. Bakkallarda satılan kutu şeklindeki takım kartlarından almak gerekir. Kutu içerisinde sakız ve takım kartları olur. Bu takım kartlarında dört büyük takım olan Fenerbahçe, Galatasaray, Trabzonspor ve Beşiktaş'ın oyuncuları bulunur. İki kişiyle oynanırsa bu kişilerin ellerindeki kartları

ters çevirmesi ile oyuna başlanır. Yere Fenerbahçe'nin kartı atılırsa, diğer oyuncu kendi kartlarını görmeden rastgele bir seçim yapar ve şans olarak hangi kart çıkarsa onu yere atar. Oyuncuların kartları aynı çıkıncaya dek bu şekilde devam eder. Karşı takım ile aynı takımın kartını alan oyuncu yerdeki kartların sahibi olur (KK23, KK44, KK63).

5.15. KÖŞE KAPMACA

Köşe kapmaca oyunu için öncelikle dört köşeli bir yer seçilir. Evin dışında, avluda, bahçede olabileceği gibi evin içinde bir odada da oynanabilir. Beş kişilik bir oyundur. Tekerleme yolu ile seçilen ebe ortada durur. Diğer dört oyuncu dört köşeye geçer. Amaç ebeye yakalanmadan birbirleri ile yer değiştirmektir. Yer değiştirme esnasında ebe birini tutarsa o kişi sıradaki oyunun ebesi olur ve oyun bu şekilde ilerler (KK82, KK96).

Köşe kapmaca oynardık (KK38).

En çok köşe kapmaca vardı çocukken oynardık (KK4).

5.16. YERDEN YÜKSEK

Bu oyunda ebe seçimi oyunun başlaması ile başlar. Kalabalık olması eğlence bakımından daha iyi olur. Tüm oyuncular aynı anca "Bir, iki, üç. Yerden yüksek!" diye bağırır. Herkes yüksekteki yerlere zıplar. En sona kalarak yükseğe çıkamayan kişi ebe olur. Diğer kişiler ebeye yakalanmadan yerlerini değiştirerek başka yüksek yerlere geçiş yaparlar. Yakalanan kişi oyunun yeni ebesi olur.

5.17. YAKARTOP / YAKANTOP

Çocuklar arasında toplu halde oynanan oyunlardandır. İki takım oluşturulur. Aynı takımın oyuncuları karşı karşıya geçer ve ortaya diğer takımın oyuncuları geçer. Diğer takım ortada duran takımı vurmak için sertçe topu fırlatır onlar da vurulmamak için kaçarlar.

Yakartop oynardık biz (KK78, KK80).

5.18. DALYE (DALYA) / CINCIK KIRMA (7-9 TAŞ)

İki grup halinde oynanır. Yere küçük bir çember çizilir. Bu çemberin ortasına 7 veya 9 adet düz taşlar üst üste dizilir. Birinci takım eline topu alır belirlenen mesafede çizginin arkasına geçer. İkinci takım ise çemberin etrafında durur. Birinci takımdan birisi topu atarak üst üste dizili olan taşları devirmeye çalışır. Vuramazsa aynı takımdan başka bir arkadaşı atar. Vurana kadar bu şekilde ilerler. Taşları devirdikten sonra ikinci takım

oyuncuları eline topu alarak birinci takım oyuncularını kovalamaya başlar. Birinci takım oyuncularının amacı diğer takım tarafından top ile vurulmadan, etrafa dağılan taşları üst üste koyarak eski haline getirmektir. Bu esnada isterlerse bir taş koyup kaçabilirler, fırsatları olursa birden fazla taşı üst üste dizerler ve hepsini tamamladıkları zaman oyunu bitirirler. Birinci takımın bütün oyuncuları taşların tamamı dizilmeden vurulmuş olursa ikinci takım kazanır ve taşları devirme sırası onlara geçer (KK85).

Dalye oynardık (KK71).

Yeditaş oyunu oynuyorduk (KK80).

Dokuztaş oyunu vardı. Biz düz taşlarla ya da kiremitlerle oynardık (KK38).

Foto 55: Dalye Oyunu²⁹

5.19. SEKSEK

Seksek oynardık arkadaşlarımızla (KK74).

Çocukken seksek oynardık (KK75).

Sekmece oynardık (KK77).

5.20. İP ATLAMA

İp atlardık (KK75, KK78, KK80).

²⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=UYu-p2si41Y>

5.21. ÇAMUR

Çamurdan oyuncaklar yapardık, hamur karardık. Yemek yapardık, tencere tava falan yapardık (KK78).

5.22. GÖMME

Arkadaşlarla çukur açardık. Gömme oynardık. Ayaklarımızı gömerdik çıkartmazdık (KK76).

5.23. MENDİL SAKLAMA

Akşamları mendil saklama oynardık (KK76).

5.24. TEK TAŞ

Tek taş oynardık yere çizerdik (KK77).

5.25. EVCİLİK

Evcilik oyunları vardı (KK80).

5.26. ÇEMBER ÇEVİRME**5.27. DİĞER**

Çivi oyunu oynardık, bıçağı alıp saplıyorduk, çevirmece oyunu vardı (KK72).

Ok atmaca oynardık (KK69).

SONUÇ

Bu çalışmanın asıl amacı; çocuğun hayatının her alanında yer alan çocuk folklor ürünleri Kırşehir yöresinden derlemek, incelemek ve aktarmaktır. Sürekliliğin sağlanması bakımından unutulmaya yüz tutan kimi folklor ürünlerinin kayıt altına alınarak yazıya dökülmesi önemli bir görevdir. Kırşehir, ülkemizin her şehri gibi farklı bir çocuk folkloru kaynağıdır. Çocuk folklor ürünleri içerisinde, çocuk tarafından oluşturulan veya çocuk etrafında şekillenen, çocuğu doğrudan veya dolaylı yoldan herhangi bir şekilde etkileyen tüm inanış ve uygulamalar yer almaktadır.

Çocuk folkloru alanında gerçekleştirilen bilimsel tezlerin sayısının azlığı dikkat çekmektedir. Doğrudan çocuk folklor ürünleri üzerine hazırlanan tezlerin oldukça az oluşu ile Kırşehir bölgesinde kapsamlı bir çocuk folkloru çalışmasının yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada yetişkin ve çocuk toplamda 146 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülen kaynak kişilerden en küçüğü 3, en büyüğü 91 yaşındadır. Erkek kaynak kişiler kadın kaynak kişilerden daha fazladır. Bunun nedeni olarak ise kadınların konuşma konusunda daha çekingen davranması başta gelmektedir. “Kaynak kişi bilgileri” başlığında 996 kaynak kişiler hakkında daha detaylı bilgi verilmiştir. Ayrıca cinsiyet dağılımı ve eğitim durumlarını gösteren tablo yer almaktadır.

Çalışmanın birinci bölümü iki ana başlık altında ele alınmıştır. Birinci başlıkta araştırma alanı ve araştırma konusu hakkında genel bilgilere yer verilirken, ikinci başlıkta çocuk folkloru ve çocuk folkloru üzerine yapılmış çalışmalara yer verilmiştir. Birinci başlık içerisinde araştırma sahası olarak belirlenen Kırşehir ilinin tarihi, fiziki çevresi, idari yapısı ve ekonomik durumu ele alınmıştır. Kırşehir, Selçuklular döneminde Gülşehir olarak adlandırılan, Anadolu'nun orta kısmında yer alan altı ilçesi olan bir şehirdir. Kurak bir bölgedir ve bitki örtüsü bozkırdır. Dolayısıyla orman alanlarına pek rastlanmamaktadır. İkinci başlıkta ise çocuk folklorunu tam anlamıyla anlayabilmek için çocuk kavramının tanımı ile başlanmış ve çocuk folkloru açıklanmıştır. Sonrasında Türkiye’de ve Kırşehir’de çocuk folkloru üzerine yapılmış çalışmalara genel bir bakış sergilenmiştir.

İkinci bölüm olan çocuk etrafında şekillenen inanış ve uygulamalar üç ana başlık altında toplanmıştır. Bunlar; gebelik öncesi inanış ve uygulamalar, gebelik sırası inanış ve uygulamalar ve doğum sonrası inanış ve uygulamalardır. Gebelik öncesi inanış ve

uygulamalar içerisinde gebe kalmak için ve gebe kalmayı engellemek için gerçekleştirilen inanış ve uygulamalar yer almaktadır. Kırşehir bölgesinden derlenen bilgilere göre bu bölgedeki kadınlar gebe kalmak için dinsel büyüsel içerikteki uygulamalara ve halk hekimliği uygulamalarına başvurmaktadır. Öncelik bir hocaya veya çocuk ocağına giderek dua ettirmektir. Muska yazdırarak hocanın dediklerini yerine getirmek önceliklidir. Bunun yanı sıra halk hekimliği uygulamalarından ebe gümece otu başta olmak üzere çeşitli otların kaynatılarak veya içilerek tüketilmesi oldukça yaygındır. Bölgede evlilik sonrası çocuk sahibi olmak oldukça önemlidir. Çocuğu olmayan kişilere kunlamaz, meyvesiz/ kuru ağaç lakapları takılarak rencide edici sözler söylenmektedir. Doğum sonrasında ise çocuk ile ilgili çeşitli inanış ve uygulamalar mevcuttur. İlk süt, ad koyma, sünnet, nazar gibi başlıca konular yer almaktadır.

Üçüncü bölümde çocuk etrafında şekillenen sözlü edebiyat ürünlerine yer verilmiştir. Ninni, tekerleme, bilmece, masal, mâni, alkış ve kargış derlemelerine yer verilmiştir. Bölgede en çok ninni ve tekerleme derlenmiştir. Yaşlı kadın ve erkeklerden derlenen bilgiye göre masal anlatma geleneği oldukça azalmıştır. Derleme yapılan çocukların çok fazla masal bilmediği fakat özellikle oyun ve sayışmaca tekerlemelerini söyleyebildikleri dikkat çekmektedir. Derlenen mânilerin birçoğu yetişkin kadın ve erkeklerden derlenmiştir. Bilmeceler ise yine yetişkinlerden derlenmiş olup, bu yetişkinlerin çocukluk çağından bildikleri ve söyledikleri bilmecelerdir.

Dördüncü bölümde çocuk etrafında şekillenen maddi kültür öğeleri yer almaktadır. Bunlar; beşik ve salıncak, yatak malzemeleri, çocuk giyimi, oyuncaklar ve yemek malzemeleridir. Çocuğun doğumundan itibaren hayatında yer alan bu maddi kültür öğeleri tek tek ele alınarak bölgedeki durumu aktarılmıştır. Beşiğin 50- 60 yıl önceki hali ile şimdiki durumu kıyaslanarak geçmişe dönüş olduğu gözlemlenmiştir. Yeni nesil ürünlerde 50 yıl önceki ürünlerin yansımalarını görmekteyiz. Elbette bunun yanı sıra oldukça değişiklik gösteren maddi kültür öğeleri de vardır. Bunlardan biri kılık çocuk kıyafetleri başlığı içerisinde yer alan kundak örneğidir. Son birkaç yıldan öncesine kadar kundaklar battaniye, müslin örtü, bez, tülbent gibi kumaş parçaları ile bebeğin kolları ve bacakları sıkıca sarılacak şekilde yapılırken, son yıllarda fermuarlı hazır kundaklar üretilmeye başlanmıştır. Bu kundaklar bebeklerin kollarını sıkı sararak bacak kısmını rahat bırakacak şekilde boydan fermuarlı olarak üretilmiştir. Burada bir maddi kültür öğesinin değişimini ve dönüşümünü görmekteyiz.

Araştırmanın beşinci ve son bölümünde ise çocuk oyunlarına dair derlenen bilgiler aktarılmıştır. Kırşehir bölgesinden derlenen 27 oyuna yer verilmiştir. Derlenen oyunların bir kısmı yetişkinlerin çocukken oynadığı oyunlardır. Bazıları ise şimdiki çocuklardan derlenmiştir. Derlediğimiz oyunlara baktığımızda görüyoruz ki günümüz çocukları sokak oyunlarından oldukça uzaklaşmış, ev içi oyunlara yönelmiştir. Bunun nedeni ise teknolojik gelişmelerdir. Şehir merkezi ve ilçelerde hemen hemen her evde tablet veya bilgisayar vardır. Bu teknolojik aletler ile çocukların birçoğu evlere hapsolmuş, sokak oyunlarını unutmaya başlamıştır.

Kırşehir bölgesinde gerçekleştirilen bu araştırmadan elde edilen sonuçlara göre çocuk folklor ürünleri varlığını sürdürürken çeşitli değişimlere ve dönüşümlere maruz kalmıştır. Zamanla farklılaşan kültürel unsurlar, kişiler arasında kuşak çatışmalarına neden olmaktadır. Çocuğa dair inanış ve uygulamalar 50 yıl öncesinde bilim ve teknolojiden uzak olduğu için büyüklerin tecrübeleri doğrultusunda gelişmiştir. Günümüzde ise gelişen teknoloji ile anneler farklı tutumlar sergilemektedir. Örneğin geçmişte yenidoğan bir bebeğin ellerine eldiven, ayaklarına patik giydirilmesi gerektiği, aksi takdirde hasta olacağı söylenirken, günümüzde eller ve ayakların çıplak bırakılmasının bebeğin gelişimine olumlu katkılar sağladığı öğrenilmiştir. Bu şekilde bilinen doğrular şekil değiştirmiştir.

Bu çalışma ile unutulmaya yüz tutmuş, hatta bazıları unutulmuş olan kültür öğeleri, çocuk folklor ürünleri, bu çerçevedeki inanış ve uygulamaların yazıya aktarılarak kalıcılığı sağlanmak istenmiştir. Çalışma sürecinde ve sonunda yapmış bulunduğumuz bir çıkarıma göre ise bu bölgedeki insanların büyük bir kısmı yakın geçmişte sıklıkla gerçekleştirilen doğumdan önceki süreçteki, doğum esnasındaki ve doğumdan sonraki süreçteki inanış ve uygulamaları batıl inanış olarak değerlendirmektedir. Buna rağmen devam eden oyun kültürü ve hemen hemen herkesten devamlılığını duyduğumuz çocuğa dair maddi kültür ürünleri çocuk folklorunun kalıcılığı bakımından umut vermektedir. Çalışma içerisindeki her başlık genişletilebilir ve daraltılabilir durumdadır. Kırşehir yöresinde daha önce bu kadar kapsamlı bir çocuk folkloru çalışması olmadığından tüm başlıklar teze dahil edilmeye çalışılmış, nihayetinde tez adının Kırşehir Çocuk Folkloru olmasına karar verilmiştir.

ANKET SONUÇLARI

Çocuklara uygulanan iki anket aşağıdaki gibidir. Anket analizi ise anketlerin hemen altında yer almaktadır.

Çocuk Oyunları

Ad		Yaş	
Sınıf		Cinsiyet	
Tarih			

Aşağıdaki soruların her birine cevaplarınızı yazınız.

Hangi çocuk oyunlarını oynuyorsunuz?

Bu oyunları kimlerden öğrendiniz?

Oyunda eş seçimini nasıl yapıyorsunuz? Söylediğiniz tekerleme veya sayısmaca var ise belirtiniz.

Oyunlarda şarkı söylüyor musunuz? Oyunlarda en çok söylediğiniz şarkı hangisi?

Nerelerde oyun oynamaktan hoşlanırsınız?

Sokakta, dışarıda oyun oynuyor musunuz? Oynamıyorsanız neden?

Oyun oynarken kullandığınız nesnelere var mı? Varsa neler?

Oyun sonunda kazananlara ödül veriyor musunuz? Veriyorsanız hangi ödülleri veriyorsunuz?

Oyun sonunda kaybedene ceza veriyor musunuz? Veriyorsanız hangi cezaları veriyorsunuz?

Sizin için oyun oynamak ne anlama geliyor?

ÇOCUK/ OYUN ANKETİ

Adı:
Yaşı:
Cinsiyeti:

Aşağıdaki sorular için, sağdaki sayılardan konunun önemiyle ilgili düşüncenizi en iyi ifade eden sayıyı işaretleyerek belirtin.

Soru	Önem Ölçeği				
	Kesinlikle değil	Pek değil	Fikrim Yok	Bir yere kadar	Fazlasıyla
Sokakta/ açık alanda oyun oynamayı bilgisayar veya telefon oyunlarına göre daha çok severim	1	2	3	4	5
Uydurduğumuz oyunları oynamayı severim.	1	2	3	4	5
Anne babalarımızın küçükken oynadığı oyunlar hakkında bilgim var.	1	2	3	4	5
Oyun oynarken tekerleme söyleyerek ebe seçeriz.	1	2	3	4	5
Oyun sonunda kazanana ödül verilmesi hoşuma gider.	1	2	3	4	5
Oyun sonunda kaybedene ceza verilmesi gerekir.	1	2	3	4	5
Büyüklerle eski oyunları oynamayı severim.	1	2	3	4	5
Oyunlarımızda tekerleme veya şarkı söylenmesi gerekir.	1	2	3	4	5
Tek oynamak yerine kalabalık ile oynanan oyunları oynamayı tercih ederim.	1	2	3	4	5
Dışarı çıkıp oyun oynamak yerine tablet/ telefon ile oyun oynamak isterim.	1	2	3	4	5
En sevdiğim oyunların isimleri;	1) 2) 3) . .				
En sevdiğim oyun şarkısı veya tekerlemeler;	1)				

	2)
	3)
	.
	.

9-10 yaş grubunda yer alan 40 çocuğa uygulanan yukarıdaki anket sonuçlarına göre;

*Çocukların otuz sekizi sokakta/açık alanda oyun oynamayı bilgisayar veya telefon oyunlarına tercih etmektedir. Hiçbir öğrenci fikrim yok dememiştir.

*Çocukların on dördü kendi uydurduğu oynamaları pek sevmezken, on dördü bir yere kadar sevdiğini belirtmiştir. Hiçbir öğrenci fikrim yok dememiştir.

*On dokuz çocuğun anne babalarının küçükken oynadığı oyunlar hakkında bilgisi yokken, sekiz tanesi fazlasıyla bildiğini belirtmiştir.

*Çocukların yirmi tanesi ebe seçerken fazlasıyla tekerleme söylediklerini belirtirken altışar öğrenci pek değil, fikrim yok ve bir yere kadar seçeneklerini seçmiştir.

*Çocukların yirmi beşi oyun sonunda kazanana ödül verilmesi seçeneğinde fazlasıyla derken, yalnızca iki tanesi kesinlikle değil demiştir.

*Çocukların otuzu oyun sonunda kaybedene ceza verilmesi fikrine olumsuz bakmaktadır ve kesinlikle değil seçeneğini seçmişlerdir.

*Büyüklerle eski oyunları oynamayı severim seçeneğinde on beş öğrenci bir yere kadar, on beş öğrenci fazlasıyla demiştir. Fikrim yok seçeneğini seçen öğrenci yoktur.

*Oyunlarımızda tekerleme veya şarkı söylenmesi gerekir görüşüne on üç öğrenci kesinlikle değil derken on üç öğrenci fikrim yok demiştir. Bir yere kadar diyen çocuk yoktur.

*Otuz sekiz öğrenci tek oynamak yerine kalabalık ile oynanan oyunları oynamayı tercih etmektedir. Yalnızca kalan iki çocuk pek değil demiştir.

*Çocukların yirmi yedisi dışarı çıkıp oyun oynamak yerine tablet/telefon ile oyun oynamak istemediklerini belirtirken, fikrim yok veya fazlasıyla seçeneklerini

seçmemişlerdir. Buradan anlıyoruz ki çocuklar sokakta oynamayı telefona tercih etmektedirler.

En sevilen oyunlar içerisinde en çok söylenenler;

Yakan top

Köşe kapmaca

Futbol

Saklambaç

Yakalamaca

Yerden yüksek

Körebe'dir.

Yalnızca bir öğrenci dama oyununu yazmıştır. En sevilen oyun şarkısı veya tekerlemeler içerisinde ise;

Ooo piti piti karamela sepeti, portakalı soydum, yağ satarım bal satarım, kutu kutu pense yer almaktadır. Çocukların en sevilen oyun şarkısı kısmına Neşet Ertaş'ı yazmaları da dikkat çekicidir.

KAYNAK KİŞİ BİLGİLERİ

Ad Soyadı /Doğum yeri ve yılı / Mesleği / Öğrenimi / Memleketi/

KK1: Gönül Ersan /Kırşehir 1979/ Ev Hanımı/ İlkokul /Kırşehir

KK2: Gülün Özmen /Kırşehir 1971/Ev Hanımı/ İlkokul/ Kırşehir

KK3: Özge Karahan / Kırşehir 1997/ Paramedik / Üniversite / Kırşehir

KK4: Fatma Altunsoy / Bursa 1997 / Hemşire / Üniversite/ Kırşehir

KK5: Furkan Erdoğan Ersan / Bursa 2001/ Garson / Lise / Kırşehir

KK6: Güler Şentürk / Kırşehir 1967 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir

KK7: Fikriye Şentürk / Zonguldak 1932 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir

KK8: Ziya Şentürk / Kırşehir/ 1987/ Berber / Lise / Kırşehir

KK9: Fikriye Şentürk / Kırşehir 1991 / Eczane Teknisyeni / Kırşehir

KK10: Hüseyin Şentürk / Kırşehir 1962 / Serbest / İlkokul / Kırşehir

KK11: Lütfiye Çiftçi / Kırşehir 1946 / Ev Hanımı / Okur Yazar değil / Kırşehir

KK12: Alper Çiftçi / Kırşehir 1999 / Radyoloji Teknikeri / Üniversite / Kırşehir

KK13: Atlas Bağbakan (Müstear Ad) / Kırşehir 1994 / Polis Memuru/ Üniversite / Kırşehir

KK14: Songül Çiftçi / Kırşehir 1978/ Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir

KK15: Halil Çiftçi / Kırşehir 1968 / İnşaat İşçisi / Ortaokul / Kırşehir

KK16: Güler Hergül / Kırşehir / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir

KK17: Merve Hergül / Kırşehir 1997 / Acil Tıp Teknisyeni / Lise / Kırşehir

KK18: Fadime Nizamoğlu / Kırşehir 1944 / Ev Hanımı / Okur yazar değil / Kırşehir

KK19: Hüseyin Sungur / Kırşehir 1953 / Emekli / İlkokul / Kırşehir

KK20: Mehmet Maraş / Kırşehir 1931 / Emekli / Okur yazar değil / Kırşehir

- KK21: Kemal Atalay / Kırşehir 1962 / Eski Muhtar / İlkokul / Kırşehir
- KK22: Ömer Uçar / Kırşehir 1954 / İnşaat işçisi / İlkokul / Kırşehir
- KK23: Murat Ulaş / Kırşehir 1983 / Bilinmiyor / Lise / Kırşehir
- KK24: Ramiz Yayla / Kırşehir Sofrazlı 1941 / Emekli / İlkokul / Kırşehir
- KK25: Jale Tekinarslan / Kırşehir 1950 / Ev Hanımı / Okuryazar değil / Kırşehir
- KK26: Mehmet Güzel / Kırşehir 1959 / Emekli / İlkokul/ Kırşehir
- KK27: Akif Yılmaz / Kırşehir 1970 / Bakkal / İlkokul / Kırşehir
- KK28: İdris Şahin / Kırşehir 1976 / İşçi / Ortaokul / Kırşehir
- KK29: Abbas Erdoğan / Kırşehir Karahıdır 1953/ Çiftçi / İlkokul / Kırşehir
- KK30: Gülderen Erdoğan / Kırşehir Karahıdır 1953/ Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK31: Şerife Ersoy / Kırşehir Karahıdır 1949 / Ev Hanımı / Okur yazar değil / Kırşehir
- KK32: Ahmet Çatalağal / Kırşehir Köşker 1943/ Köylü / Okur yazar değil / Kırşehir
- KK33: Mustafa Kartal / Kırşehir Köşker 1974/ Çiftçi / İlkokul / Kırşehir
- KK34: Fatma Çavuş / Kırşehir Kaman 1970 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK35: Hanifi Çavuş / Kırşehir Kaman 1960 / Cevizci / Ortaokul / Kırşehir
- KK36: Duraliye Güzel / Kırşehir Kaman 1952 / Ev Hanımı / Okur yazar değil / Kırşehir
- KK37: Nergül Nizamoğlu / Kırşehir 1971 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK38: Kazım Babacan / Ankara 1994 / Güvenlik / Lise / Yozgat
- KK39: Gökhan Güzel / Kırşehir 1988 / Elektrik elektronik / Lise / Kırşehir
- KK40: Enes Burak Güzel / Kırşehir 1999 / Elektrik elektronik / Üniversite / Kırşehir
- KK41: Ali Güzel / Kırşehir 1966 / Emekli / İlkokul / Kırşehir
- KK42: Çağlar Güzel / Kırşehir 1986/ Memur / Üniversite / Kırşehir

- KK43: Müzeyyen Güzel / Kırşehir 1963 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK44: Nuh Çavuş / Kırşehir 1999 / Veteriner Teknikeri / Üniversite / Kırşehir
- KK45: Serkan Çavuş / Kırşehir 1986 / Yapı Denetim / Üniversite / Kırşehir
- KK46: Bülent Çavuş / Kırşehir 1976 / Zabıta Amiri / Lise / Kırşehir
- KK47: Meryem Güzel / Kırşehir 1991/ Öğretmen / Üniversite / Kırşehir
- KK48: Bedriye Güzel / Kırşehir 1996 / Hostes / Üniversite / Kırşehir
- KK49: Onur Mete Güzel / Kırşehir 1998 / İşçi / Lise / Kırşehir
- KK50: Fatma Çavuş / Kırşehir 1965 / Çiftçi / İlkokul / Kırşehir
- KK51: Yakup Güzel / Kırşehir 1971 / Memur / Lise / Kırşehir
- KK52: Nurullah Güzel / Kırşehir 1968 / Serbest Meslek / Lise / Kırşehir
- KK53: Ziya Güzel / Kırşehir 1960 / Serbest Meslek / İlkokul / Kırşehir
- KK54: Levent Çavuş / Kırşehir 1986 / İşçi / Lise / Kırşehir
- KK55: Kübra Güzel / Kırşehir 1994 / Hemşire / Üniversite / Kırşehir
- KK56: Murat Çavuş / Kırşehir 1983 / Astsubay / Üniversite / Kırşehir
- KK57: Kübra Güzel / Ankara 1990 / Öğretmen / Üniversite / Kırşehir
- KK58: Yusuf Can / Ankara 1964 / Şoför / Lise / Kırıkkale
- KK59: Necla Can / Ankara 1989 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırıkkale
- KK60: Cihan Can / Ankara 1991 / Ecza Deposu Personeli / Yüksekokul / Kırıkkale
- KK61: Fatma Can / Ankara 1989 / Mağaza Müdürü / Lise / Kırıkkale
- KK62: Büşra Can / Ankara 1996 / Satış Personeli / Üniversite / Kırıkkale
- KK63: Musa Akbayır / Kırşehir 1993 / Askeri personel / Üniversite / Kırşehir
- KK64: Mehmet Akbayır / Kırşehir 1968 / Şoför / Ortaokul / Kırşehir

- KK65: Ceylan Demircioğlu / Kırşehir 1991 / Ev Hanımı / Lise / Kırşehir
- KK66: Celil Temur / Kırşehir 1983 / Memur / Üniversite / Kırşehir
- KK67: Zakir Turgut / Kırşehir 1976 / İşçi / ilkokul /Kırşehir
- KK68: Oğuz Akçakay / Kırşehir 1980 / Güvenlik / Lise / Kırşehir
- KK69: Yasin Doğan / Kırşehir 1976 / İşçi / İlkokul / Kırşehir
- KK70: Mahmut Koçak / Kırşehir 1984/ İşçi / İlkokul / Kırşehir
- KK71: Erol Turgut / Kırşehir 1982 / İşçi / İlkokul / Kırşehir
- KK72: Fazlı Uçar / Kırşehir 1985 / İşçi / İlkokul / Kırşehir
- KK73: Tevfik Akbaş / Erzurum 1981/ Hizmetli / Lise / Erzurum
- KK74: Zeliha Aydın / Kırşehir 1977 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir Boztepe
- KK75: Emine Dalgalı / Yozgat 1980 / Ev Hanımı / Lise / Kırşehir
- KK76: Adem Atasoy / Kırşehir 1954 / Emekli / Lise / Kırşehir
- KK77: Emine Atasoy / Kırşehir 1962 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK78: Filiz Mucuk / Aydın 1978 / Öğretmen / Üniversite / Kırşehir
- KK79: Dilek Öztaş / Kırşehir 1980 / Ev Hanımı / İlkokul / Kırşehir
- KK80: Umut Özşahin (Müstear Ad) / Kırşehir 1966 / Memur / Üniversite /Kırşehir
- KK81: Ahmet Nizamoğlu / Kırşehir 1994 / Öğrenci / Doktora / Kırşehir
- KK82: İbrahim Akmeşe/ Kırşehir 1997 / Tır şoförü / Lise / Kırşehir
- KK83: Sami Ertürk / Kırşehir 1991/ Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK84: Mehmet Karakuş / Kırşehir 1997 / Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK85: Hacı Ülker / Kırşehir 1972 / Çiftçi / Ortaokul / Kırşehir
- KK86: Musa Ertürk / Kırşehir 1996 / Market Çalışanı / Lise / Kırşehir

- KK87: Yunus Doğan / Kırşehir 1994 / ifti / Lise / Kırşehir
- KK88: Mehmet Turan / Kırşehir 1995 / Fabrika İşçisi / Önlisans / Kırşehir
- KK89: Murat Turan / Kırşehir 1997 / Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK90: Hamza Ülker / Kırşehir 1968 / Askeri Personel / Önlisans / Kırşehir
- KK91: Osman Nizamoğlu / Kırşehir 1971 / İnşaat İşçisi / Ortaokul / Kırşehir
- KK92: Ahmet Ertürk / Kırşehir 1995 / Askeri Personel / Lise / Kırşehir
- KK93: Muhammed Dursun / Kırşehir 1994 / Tır şoförü / Lise / Kırşehir
- KK94: Sefa Ertürk / Kırşehir 1998 / Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK95: Osman Kızıldağ / Kırşehir 1999 / Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK96: Emrah Aslan / Kırşehir 1997 / Fabrika İşçisi / Lise / Kırşehir
- KK97: Memduha Koçak /Yozgat 1965 / Ev Hanımı / Lise / Yozgat
- KK98: İsmet avuş / Kırşehir 1954 / Formen / Lise / Kırşehir
- KK99: Esra Güzel / Kırşehir 1999 / Polis / Üniversite / Kırşehir
- KK100: Mustafa Güzel / Kırşehir 1993 / Polis / Üniversite / Kırşehir
- KK101: Sezgin Güzel / Kırşehir 1985 / İşçi / Lise / Kırşehir
- KK102: Gülbeyaz Güzel / Kırşehir 1991 / Öğretmen / Üniversite / Kırşehir
- KK103: Adem Güzel / Kırşehir 1969 / Memur / Lise / Kırşehir
- KK104: Uğur Güzel / Kırşehir 1974 / Özel Sektör / Lise / Kırşehir
- KK105: Orhan Güzel / Kırşehir 1982/ Kaportacı / Lise / Kırşehir
- KK106: Büşra Güzel / Kırşehir 1996 / Güzellik uzmanı / Üniversite / Kırşehir

KAYNAKÇA

- Acıpayamlı, O. (1974). “Türkiye’de Yürümeyen Çocukları Yürütme Gelenekleri”, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Milli Folklor Semineri I., Ankara,357-364. 448-449.
- Akman, E. (2004). “Bilmeceler”, *Safranbolu Folklorundan Örnekler İçinde*, 106-118, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akpınar, D., Nizamoğlu A. (2018). “XIX. Yüzyılın Sonu ile XX. Yüzyılın Başlarında Kırşehir’in İdari Taksimatı ve İktisadi Yapısı”, *Tarih Okulu Dergisi*, Yıl 11, Sayı XXXIV, ss. 493-528.
- Aksu, B. (2010). *Muş Çocuk Folkloru*, Yayınlanmamış YLT, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- And, M. (1965). “Köylerde Kukla ve Kuklacılık”, *Türk Folklor Araştırmaları*, s191, 3762-3764.
- And, M. (2012). *Oyun ve Bugü: Türk Kültüründe Oyun Kavramı*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Arısoy, S. (1974), “Folklor ve Çocuk Kültürü”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 15(295), 23-25.
- Arseven, V. (1955). “Bir Kırşehir Masalı: Harbe Giden Sakakuşu.” *Türk Folklor Araştırmaları Dergisi*, sayı 70.
- Artar, M., Bekir Onur ve Nermin Çelen. (2002). “Çocuk Oyunlarında Üç Kuşakta Görülen Değişimler”, *Çocuk Forumu* 5(1), Ocak-Nisan, 35-39.
- Artun, E. (2011). *Türk Halkbilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Balaman, A. R. (1983). *Gelenekler Töre ve Törenler*. İzmir: Betim Yayınları.
- Başgöz, İ. ve Tietze, A. (1999). *Türk Halkının Bilmeceleri*, Ankara: TDK Basımevi.

- Onur B., Güney N. (2004). *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Araştırmalar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Boratav P.N. (1969). *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Boratav P.N. (1983). *Folklor ve Edebiyat 2*. İstanbul: Adam Yayıncılık.
- Boratav P.N. (2000) "Oyunlar ve Oyuncaklar", *Halk Edebiyatı Dersleri İçinde*, 185-189.
- Boratav, P. N. (2016). *100 Soruda Türk Folkloru: İnanışlar, Töre ve Törenler, Oyunlar*. Bilgesu Yayınevi.
- Boratav, P. N. (2007). *Zaman Zaman İçinde; Tekerlemeler, Masallar*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Boratav, P. N. (2009). *Zaman Zaman İçinde; Tekerlemeler, Masallar*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Bronner, S. J. (1999). "Material Folk Culture of Children?" *Children's Folklore A Hand Book*. Utah State University Pres, Utah, s.251.
- Camuzoğlu, S. (1945). "Kayseri Oyun Sözleri ve Tekerlemeleri", *Erciyes*, (32), 1-7.
- Can, S. (1945). *Ordu İlinde Çocuk ile İlgili İnanmalar*. Gürses Basımevi.
- Cerrahoğlu, M. (2005). *Çankırı Çocuk Folkloru*, Yayımlanmamış YLT, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Coşkun, B. S. (1983). "Kırşehir ve Çevresinde Folklor Çalışmaları" *Türk Folkloru Dergisi*, Sayı 44.
- Çakmak, S. (2019). "Çocuk Folkloru Bağlamında Van Yöresi Çocuk Oyunlarının Kinestetik Öğrenme Modeli Kapsamında Değerlendirilmesi" *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, c.12, s.27, ss. 637-657.

- Çalık, N. (2011). *Kahramanmaraş'ta Çocuk Folkloru*, Yayımlanmamış YLT, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çelebioğlu, A. (1987). “Ninnilerimize Dair” *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1987). *Ninnilerimiz*. İstanbul.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Halk Edebiyatına Giriş 1*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2016). *Halk Edebiyatına Giriş 2*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dervişoğlu, E. (2020). *Türk Edebiyatında Oyun ve Oyuncak*. Ankara: Ürün Yayınları.
- Ekici, M. (2011). *Halkbilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*, Ankara: Geleneksel Yayıncılık.
- Ekonomi Göstergeleri Kırşehir (2017). Kırşehir Yatırım Destek Ofisi.
- Elçin, Ş. (1967). “Çocuklara Şarkılar”, *Türk Kültürü*, 5(54), (67), 459.
- Elçin, Ş. (1968). “Çomçalı Gelin”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 11(225), 4718.
- Elçin, Ş. (1968). “Sivas Çocuk Oyunları”, *Türk Folklor Araştırmaları*, II (230), 5069-5070.
- Elçin, Ş. (1969). “Çorum'da Oynanan Üç Çocuk Oyunu”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 12(245), 5484-5485.

- Elçin, Ş. (1971). “Erzincan Çocuk Oyunları”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 13 (266), 6085-6086.
- Enginün, İ. (2006). “Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları” *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 213-222.
- Ergin, M. (2018). *Dede Korkut Kitabı*, İstanbul: Boğaziçi yayınları.
- Ergun, P. ve Gündüz Alptürker, İ. (2017). “Çocuksuzluk Sağaltımında Satılma Ritüeli, Ritüelin Tarihsel Bağlamı ve Metaforik Dili”, *Milli Folklor*, (29), s.115.
- Ersoy, P. (2012). “Çöm Çöm Çömbelek: Sivas Çocuk Oyunları” *Milli Folklor Dergisi*, 94: 256-258.
- Esen, M. A. (2008). “Geleneksel Çocuk Oyunlarının Eğitimsel Değeri ve Unutulmaya Yüz Tutmuş Ahıska Oyunları”, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXI (2), 357-367.
- Fidan, S. (2019). *Kütahya Yöresi Çocuk Folkloru Üzerine Derlemeler ve İncelemeler*, Yayımlanmamış YLT, Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Gazimahal, M. R. (1955). “Çocuk Folklorunda Oyuncak Çalgılar”, *Türk Folklor Araştırmaları*, 4(73), 1155-1157.
- Girmen, P. (2012). “Eskişehir Folklorunda Çocuk Oyunları ve Bu Oyunların Yaşam Becerisi Kazandırmadaki Rolü”, *Milli Folklor*, Yıl 24, S.95.
- Gökşen, C. (2014). “Oyunların Çocuk Gelişimine Katkıları ve Gaziantep Çocuk Oyunları”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 52: 229-259.
- Gözaydın, N. (1984). “Çocuk ve Folklor”, *Türk Dili*, 49 (400), 326-329.
- Güldeste, Z. (1945). “Kayseri Oyun ve Tekerlemeleri”, *Erciyes*, (34), 5.

- Güvenç, B. (1997). “Çocuk ve Kültür”, *Çocuk Kültürü, 1. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildiriler Kitabı*, 15-31.
- Hughes, Linda A. (1999). “Children’s Games and Gaming” *Children’s Folklore A Hand Book*. Utah State University Pres, Utah, s.93.
- Huizinga, J. (2018). *Homo Ludens: Oyunun Kültür İçindeki Yeri Üzerine Bir İnceleme*, Alfa yayınları.
- İmamoğlu, S. (2005). *Van Çocuk Folkloru*. Yayınlanmamış YLT, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Kahraman, A, Karadaş, M, Çalışır, H. (2014). *Kırşehir Belediyesi Stratejik Planı (2015-2019)*, Kırşehir Belediyesi Yayını.
- Kalaycı Durdu, B. (2015). “Muğla’da Geleneksel Çocuk Oyunları”, *Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi*, 21(81): 47-53
- Karaca, M. (2016). “Çocukların Kültürel Gelişiminde Oyun Faktörü Çankırı Yöresinde Oynanan Çocuk Oyunları”, *Milli Folklor Dergisi*, 109: 241-256.
- Katı, Y. (2020). “Malatya Geleneksel Çocuk Oyunları ve Çocuk Gelişiminde Oyunun Rolü.” *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi* 8, 22, 305-335.
- Kunos, Ignazs. (1925). *Halk Edebiyatı Numuneleri, Türkçe Ninniler*. İstanbul: Orhaniye Matbaası.
- Korkusuz, G. (2019). *Alaşehir Yöresi Doğum Gelenekleri ve Çocuk Folkloru Ürünleri*, Yayınlanmamış YLT, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- McDowell, John H. (1999). “The Transmission of Children’s Folklore”, *Children’s Folklore*, University Press of Colorado, Utah State University Press.
- Müşfika, A. (1930). "Maraş'ta Çocuk Oyunları", *Halk Bilgisi Haberleri*, 1(111), 173-175.

- Nizamoğlu, A. (2020). *Kırşehir Belediyesi Tarihi*, İstanbul Kırşehir Belediyesi Kùltür Yayınları, ss. 13,14.
- Nur, R. (1926). *Tùrkiye'de Hitan (Sùnnet) ve Merasimi*.
- Oğuz, M. Öcal (Editör), Petek Ersoy (2005). *Tùrkiye'de 2004 Yılında Yaşayan Geleneksel Çocuk Oyunları*, Ankara: THBMER Yayınları.
- Oğuz, M. Öcal. (1992). "Çocukların Sayışmaca Dünyası", *Milli Folklor*, 2(16), 24-29.
- Onur, B. (1991). "Ülkemizin İlk Oyuncak Müzesi", *Çağdaş Eğitim*, yıl 16, (163), 6-7.
- Onur, B. (2001). "Tarih Boyunca Oyuncak Kùltürü", *Mesa ve Yaşam*. Sayı 19, 20-21,
- Onur, Bekir-Nermin Çelen. (2002). "Geleneksel ve Modern Çocuk Oyunları Üzerine Düşünceler", *Bursa Halk Kùltürü. I. Bursa Halk Kùltürü Sempozyumu (4-6 Nisan 2002) Bildiri' Kitabı*, Cilt: II İçinde, 513-522, Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Örnek, S. V. (2016). *Türk Halkbilimi*. Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Örnek, S. V. (2015). *Geleneksel Kùltürümüzde Çocuk*, Ankara: Bilgesu Yayınları.
- Özdemir, N. (2013). "Prof. Dr. Şükrü Elçin ve Türk Çocuk Oyunu Araştırmaları", *Milli Folklor Dergisi*, 52: 17-23.
- Özdemir, N. (2002). "Teknolojik Gelişmeler Bağlamında Türkiye'deki Çocuk Oyunlarının incelenmesi." *Erdem, Türk Halk Kùltürü Özel Sayısı*, Sayı:38, Ankara: Can Ofset, ss. 411-423.
- Özdemir, N. (2006). *Türk Çocuk Oyunları I*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özdemir, N. (2006). *Türk Çocuk Oyunları II*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özhan, M. (2005). *Çocuk Oyun ve Oyuncak Terimleri Sözlüğü*, Ankara, Kùltür Ajans Yayınları No:19.
- Özhan, M. (2005). "Çocuk Folkloru", *Kebikeç* 19.

Özhan, M. (2005). *Çocuk Oyun ve Oyuncak Terimleri Sözlüğü*. No. 19. Kültür Ajans Yayınları, 2005.

Özhan, M. (1987). “Çocuk Oyunlarında Dramatik Unsurlar”, 3. *Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Cilt; 3 İçinde, 213-224, Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Özhan, M. (1990). *Çocuk Oyunlarımız*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özhan, M. (1997). *Türkiye’de Çocuk Oyunları Kültürü*, Ankara: Feryal Matbaası.

Özüçetin, Y. (2011). *Kırşehir, Siyasi Tarihi ve Kırşehir Tarihi Bibliyografyası*. Kırşehir Valiliği.

Ruben, Walter (çev. Cemal Sakallı). (2014). *İç Anadolu’da Küçük Bir Eski Çağ Şehri: KIRŞEHİR*. Kırşehir Belediyesi Kültür- Tarih Yayınları Serisi.

Sallabaş, M. E. (2020). “Halkbilimin İşlevleri Bağlamında Geleneksel Çocuk Oyunları: Rütük Çocuk Oyunları.” *Milli Folklor*, 32 (126)

Sutton- Smith, B., Mechling, J., Johnson, W.T., McMahon, F.R. (1999). “What Is Children Folklore?” *Children’s Folklore A Hand Book*. Utah State University Pres, Utah, s.7.

Şençiçek, B. (1997). “Türk Geleneğinde Çocuk Oyunları”, *Folklor/Edebiyat*, Eylül-Ekim, 2(11), 87-92.

Şirin, M. R. (2016). “Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı, Edebiyatın Amacı ve İşlevi”, *Türk Dili Dergisi*, 12-31.

Tanriverdi, Gulbu. (2015). “Lohusa Kültürel Özellikleri Tanılama Rehberi”, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi* 18.1.

- Tansuğ, S. (1980). “Anadolu'da Parçalı Çocuk Giyimi”, *Sanat Dünyamız*, yıl 7, (19), 34-36.
- Tezel, N. (1987). “Türk Masalları”, *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*, 134-144.
- Tucker, Elizabeth (1999). “Tales and Legends” *Children's Folklore A Hand Book*. Utah State University Pres, Utah, s.193.
- Türkdoğan, O. (1982). “Doğu Anadolu'da Ana-Çocuk Bakımı ile İlgili Kültür Kalıpları”, *II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri İçinde*, 587-597, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Bekir O. -Neslihan Güney. (2002). *Türkiye'de Çocuk Oyunları: Derlemeler*, Ankara: Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.
- Türkyılmaz, C. (2017). “Anne Sütünün Bebeğe ve Anneye Faydaları Nelerdir?” *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Yeni doğan Dergisi*, 2 (2), 154-179.
- Uysal, Y. (2009). “Gazipaşa Folkloru Geçiş Dönemi Âdetleri”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Yıl 2, S.3.
- Ülkütaşır, M. Ş. (1933). “Beşik Türesi ve İlk Ninni”, *Öz Dilimize Doğru*, 13.
- Ünver, S. (1935). “Türkiye’de Halk Arasında Çocuk Doğmadan Evvel Cinsiyetin Tayini Üzerine”, *Türk Antropoloji Mecmuası*, S.17-18, s.79-84.
- Yaşar, H. (2008). *Balıkesir ve Yöresinde Çocuk Folkloru Ürünleri Üzerine Derlemeler ve İncelemeler*, Yayımlanmamış YLT, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Yavuz, D. (2019). “Çocuk Edebiyatı ve Kültürel Semboller” *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 6, S.4, ss. 175-184.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR

<https://kirsehir96.webnode.com.tr/> Erişim Tarihi:18.01.2022

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 20.01.2022

https://www.youtube.com/watch?v=0WX9r_QHFeQ Erişim Tarihi: 08.03.2022

<https://www.trthaber.com/ramazan-ozel/haber/ramazan-bayrami-gelenekleriyle-yasatiliyor-370104.html> Erişim Tarihi: 18.01.2022

<http://etkaca.blogspot.com/2014/04/dede-ile-sogut-dalndan-enn-organik.html> Erişim Tarihi: 23.02.2022

<https://www.neoldu.com/altigen-ucurtma-nasil-yapilir-7913h.htm> Erişim Tarihi: 28.03.2022

<https://www.timeturk.com/kultur/ne-mahalle-kaldi-ne-cocuk-oyunu/haber-1705238> Erişim Tarihi 04.02.2022

<https://www.youtube.com/watch?v=UYu-p2si41Y> Erişim Tarihi: 04.02.2022

<https://benimsehrim40.tr> Erişim Tarihi: 08.01.2022

www.sozluk.gov.tr Erişim Tarihi: 07.03.2022

EK 1. FOTOĞRAFLAR

Foto 56: Madımak

Foto 57: Ebe Gümece (Ebem gümece)

Foto 58: Kedi Cırnağı

Foto 59: Tekecan

Foto 60: Evelik

Foto 61: Gangal /Kangal

Foto 62: Yemlik

Foto 63: Karahindiba

Foto 64: Çiğdem

Foto 65: Periaşarı

Foto 66: Kırşehir'deki bir evden görsel.

Foto 67: Oyuncak.

Foto 68: Oyuncak eşek.

Foto 69: Ahşaptan yapılan oyuncak gemi.

Foto 70: Oyuncak deve.

Foto 71: Oyuncak uçak.

Foto 72: Nazardan korunmak için duvara asılan dua.

Foto 73: Allah Muhammed yazılı duvar süsü.

Foto 74: Kırşehir’de harabe kerpiç bir ev.

Foto 75: Kırşehir’de terk edilmiş taş duvarlı ev.

Foto 76: Kırşehir'in köyünden bir hayrat.

Foto 77: Köyden bir görüntü.

Foto 78: Bir çocuk fotoğrafı³⁰

Foto 79: Bir çocuk portresi³¹

³⁰ İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi'nden.

³¹ İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi'nden.

Foto 80: Kırşehir Aşık Paşa Türbesi kapı üstü taş süsleme detayı İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi

EK 2. FOTOĞRAF DİZİNİ

Foto 1: Hacı Hüseyin Efendi türbesi dış görünümü.

Foto 2: Hacı Hüseyin Efendi Türbesi İç görünümü.

Foto 3: Ebe Gümece Otu (Ebe gömeci)

Foto 4: Bakır tabak ve kaşık önü.

Foto 5: Bakır tabak ve kaşık arkası.

Foto 6: Saklanan süt dişleri.

Foto 7: Saklanan süt dişlerin kutusu.

Foto 8: Sabır taşı kavanozu.

Foto 9: Sabır taşı görünümü.

Foto 10: Üzerlik Otu.

Foto 11: Muska.

Foto 12: Hamayıl

Foto 13: 1997 yılına ait ahşap beşik ve yün yatak.

Foto 14: 2021 yılına ait beşik mobilyası, yatağı, nevresimi.

Foto 15: Yün Çorap

Foto 16: Yün Çorap

Foto 17: Şapka ile güneşten korunan çocuk.

Foto 18: Başına tülbent dolanmış bebek.

Foto 19: Örgü patik.

Foto 20: Örgü patikler.

Foto 21: Örgü bebek ayakkabısı.

Foto 22: Hazır bebek ayakkabısı.

Foto 23: Erkek bebek için örülen mavi takım.

Foto 24: Kız bebek için örülen pembe yelek.

Foto 25: Zıbın

Foto 26: Zıbın 2

Foto 27: Örgü bebek pantolonu ve yeleşi.

Foto 28: Geçmişe ait bir kundak.

Foto 29: Günümüze ait bir kundak.

Foto 30: 1999 yılına ait bisiklet fotoğrafı

Foto 31: Ahşap bisiklet görseli

Foto 32: Ağaç dalına kurulan salıncak.

Foto 33: Kamıştan düdük.

Foto 34: Ahşap araba

Foto 35: Ahşap araba 2.

Foto 36: Ahşap araba üstten görünüm.

Foto 37: Ahşap araba yandan görünüm.

Foto 38: Topaç.

Foto 39: Topaç 2.

Foto 40: Geleneksel giyimli oyuncak bebek.

Foto 41: 30 Yıl önceye ait, modern oyuncak bebek.

Foto 42: Uçurtma

Foto 43: Mayalanmış ev yoğurdu.

Foto 44: Ev yapımı köy peyniri.

Foto 45: Yoğurt Çorbası / Yayla Çorbası

Foto 46: Kayısı kurusu (Çir)

Foto 47: Kuşburnu Kurusu

Foto 48: Tarhana

Foto 49: Pekmez Yapımı

Foto 50: Saklambaç oyunu

Foto 51: Beştaş

Foto 52: Beştaş 2

Foto 53: Cızbız

Foto 54: Cızbız 2

Foto 55: Dalye Oyunu

Foto 56: Madımak

Foto 57: Ebe Gümeci (Ebem gümeci)

Foto 58: Kedi Cırnağı

Foto 59: Tekecan

Foto 60: Evelik

Foto 61: Gangal /Kangal

Foto 62: Yemlik

Foto 63: Karahindiba

Foto 64: Çiğdem

Foto 65: Periaşarı

Foto 66: Kırşehir'deki bir evden görsel.

Foto 67: Oyuncak.

Foto 68: Oyuncak eşek.

Foto 69: Ahşaptan yapılan oyuncak gemi.

Foto 70: Oyuncak deve.

Foto 71: Oyuncak uçak.

Foto 72: Nazardan korunmak için duvara asılan dua.

Foto 73: Allah Muhammed yazılı duvar süsü.

Foto 74: Kırşehir’de harabe kerpiç bir ev.

Foto 75: Kırşehir’de terk edilmiş taş duvarlı ev.

Foto 76: Kırşehir’in köyünden bir hayrat.

Foto 77: Köyden bir görüntü.

Foto 78: Bir çocuk fotoğrafı

Foto 79: Bir çocuk portresi

Foto 80: Kırşehir Aşık Paşa Türbesi kapı üstü taş süsleme detayı İBB Atatürk Kitaplığı Arşivi.

EK 3. ORJİNALLİK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TÜRK HALKBİLİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA	
Tarih: 09/01/2023	
Tez Başlığı: KIRŞEHİR ÇOCUK FOLKLORU	
<p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 167 sayfalık kısmına ilişkin, 09/01/2023 tarihinde tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 8'dir.</p>	
<p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <p>1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç</p> <p>2- ☒ Kaynakça hariç</p> <p>3- ☒ Alıntılar hariç</p> <p>4- ☐ Alıntılar dâhil</p> <p>5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç</p>	
<p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p>	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Tarih ve İmza 09/01/2023	
<p>Adı Soyadı: Kübra NİZAMOĞLU BABACAN</p> <p>Öğrenci No: N20134810</p> <p>Anabilim Dalı: TÜRK HALKBİLİMİ</p> <p>Programı: TÜRK HALKBİLİMİ - TEZLİ YÜKSEK LİSANS</p>	
DANIŞMAN ONAYI UYGUNDUR. <hr/> Prof. Dr. F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI	

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH FOLKLORISTICS DEPARTMENT**

Date: 09/01/2023

Thesis Title : KIRŞEHİR'S CHILD FOLKLORE

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 09/01/2023 for the total of 167 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 8 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature
09/01/2023

Name Surname: Kübra NİZAMOĞLU BABACAN

Student No: N20134810

Department: TURKISH FOLKLORISTICS

Program: MASTER OF ARTS IN TURKISH FOLKLORISTICS – MA

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. F. Gülay MİRZAOĞLU SIVACI

EK 4. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 03/01/2022 11:39
Sayı: E-35853172-300-00001949793
00001949793

Sayı : E-35853172-300-00001949793
Konu : Kübra NİZAMOĞLU BABACAN (Etik Komisyon İzni)

3.01.2022

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 09.12.2021 tarihli ve E-12908312-300-00001908687 sayılı yazınız.

Enstitünüz Türk Halkbilimi Anabilim Dalı yüksek lisans programı öğrencilerinden **Kübra NİZAMOĞLU BABACAN**'ın **Prof. Dr. Fatma Gülay MİRZAOĞLU SIVACI** danışmanlığında hazırladığı "**Kırşehir Çocuk Folkloru**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **28 Aralık 2021** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 8CEA6E0C-BC2C-499B-AD6B-4231986930B4

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

Bilgi için: Çağla Handan GÜL

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik

Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Memur

Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks: 0 (312) 311 9992

Telefon: 03123051008

Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

